

P.Z. br. 183

HRVATSKI SABOR

KLASA: 022-03/21-01/93

URBROJ: 65-22-13

Zagreb, 10. ožujka 2022.

**ZASTUPNICAMA I ZASTUPNICIMA
HRVATSKOGA SABORA**

**PREDSJEDNICAMA I PREDSJEDNICIMA
RADNIH TIJELA**

Na temelju članaka 178. i 192. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem ***Konačni prijedlog zakona o referendumu***, koji je predsjedniku Hrvatskoga sabora podnijela Vlada Republike Hrvatske, aktom od 9. ožujka 2022. godine.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila ministra pravosuđa i uprave dr. sc. Ivana Malenicu i državne tajnike mr. sc. Josipa Salapića, Sanjina Rukavinu i Juru Martinovića.

PREDSJEDNIK

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Gordan Jandroković', written over a light grey grid background.

Gordan Jandroković

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

KLASA: 022-03/20-01/123
URBROJ: 50301-21/06-22-10

Zagreb, 9. ožujka 2022.

PREDSJEDNIKU HRVATSKOGA SABORA

PREDMET: Konačni prijedlog zakona o referendumu

Na temelju članka 85. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 85/10. - pročišćeni tekst i 5/14. - Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske) i članka 172. u vezi s člankom 190. Poslovnika Hrvatskoga sabora („Narodne novine“, br. 81/13., 113/16., 69/17., 29/18., 53/20., 119/20. - Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske i 123/20.), Vlada Republike Hrvatske podnosi Konačni prijedlog zakona o referendumu.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila ministra pravosuđa i uprave dr. sc. Ivana Malenicu i državne tajnike mr. sc. Josipa Salapića, Sanjina Rukavinu i Juru Martinovića.

PREDSJEDNIK

sc. Andrej Plenković

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O REFERENDUMU

Zagreb, ožujak 2022.

KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O REFERENDUMU

DIO PRVI

OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim Zakonom uređuje se pokretanje, raspisivanje i provedba referenduma.

Članak 2.

Pojmovi koji se koriste u ovom Zakonu, a imaju rodno značenje, odnose se jednako na muški i ženski rod.

Članak 3.

- (1) Birač je svaki hrvatski državljanin s navršenih 18 godina.
- (2) Državljanima drugih država članica Europske unije ostvaruju biračko pravo na lokalnom referendumu u skladu s odredbama ovoga Zakona.
- (3) Biračko pravo ostvaruje se na referendumu neposrednim tajnim glasanjem.

Članak 4.

- (1) Svaki birač može zatražiti raspisivanje referenduma.
- (2) Birač može zatražiti raspisivanje referenduma davanjem jednog potpisa.
- (3) Birač na istom referendumu može glasati jedanput.
- (4) Svaki birač na referendumu ima jednak broj glasova ovisno o tome je li riječ o referendumskom pitanju s jednim ili dva prijedloga, odnosno o više referendumskih pitanja u okviru jedne referendumске inicijative.
- (5) Nitko ne smije u ime druge osobe zatražiti raspisivanje referenduma niti glasati u ime druge osobe.
- (6) Nitko ne smije biti pozvan na odgovornost niti trpjeti kakve štetne posljedice zbog toga što je zatražio raspisivanje referenduma, zbog glasanja na referendumu ili zbog toga što nije sudjelovao na referendumu.
- (7) Jamči se sloboda izjašnjavanja o referendumskom pitanju.

DIO DRUGI

I. DRŽAVNI REFERENDUM

1. RASPISIVANJE DRŽAVNOG REFERENDUMA I ODLUČIVANJE NA DRŽAVNOM REFERENDUMU

Članak 5.

Državni referendum oblik je ostvarivanja vlasti naroda neposrednim odlučivanjem o pitanjima o kojima su referendum ovlašteni raspisati Hrvatski sabor i Predsjednik Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Predsjednik) u skladu s Ustavom Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav).

Članak 6.

- (1) Obvezni državni referendum raspisuje Hrvatski sabor.
- (2) Fakultativni državni referendum raspisuju Hrvatski sabor ili Predsjednik na prijedlog Vlade Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vlada) i uz supotpis predsjednika Vlade.

Članak 7.

- (1) Na državnom referendumu imaju pravo odlučivati svi birači na temelju općeg i jednakog biračkog prava.
- (2) Na državnom referendumu se odlučuje većinom glasova birača koji su pristupili referendumu.
- (3) Odluka donesena na državnom referendumu je obvezujuća.

2. EVIDENCIJA REFERENDUMSKIH INICIJATIVA

Članak 8.

- (1) Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Državno izborno povjerenstvo) vodi Evidenciju referendumskih inicijativa (u daljnjem tekstu: Evidencija).
- (2) Evidencija se vodi u elektroničkom obliku.
- (3) Evidencija je javna.
- (4) Podatke koje sadržava Evidencija, način objave i dostupnost tih podataka te način vođenja Evidencije pravilnikom propisuje ministar nadležan za poslove opće uprave.

3. PREDMET ODLUČIVANJA NA DRŽAVNOM REFERENDUMU

Članak 9.

- (1) Hrvatski sabor raspisuje obvezni državni referendum o udruživanju Republike Hrvatske u saveze s drugim državama i o razdruživanju Republike Hrvatske iz saveza s drugim državama.

(2) Na organiziranje i provedbu državnog referenduma iz stavka 1. ovoga članka odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona o referendumu koji raspisuje Hrvatski sabor na vlastitu inicijativu.

Članak 10.

Predmet odlučivanja na fakultativnom državnom referendumu mogu biti:

1. prijedlog promjene Ustava, prijedlog zakona ili prijedlog drugog akta (u daljnjem tekstu: prijedlog akta)
2. načelno pitanje.

Članak 11.

(1) Hrvatski sabor može raspisati državni referendum na vlastitu inicijativu o prijedlogu za promjenu Ustava, o prijedlogu zakona ili o drugom pitanju iz svoga djelokruga, u skladu s ustavnim ovlastima.

(2) Prijedlog za promjenu Ustava iz stavka 1. ovoga članka je prijedlog promjene Ustava koji Hrvatski sabor upućuje na referendum nakon što odluči o pristupanju promjeni Ustava i utvrdi nacrt promjene Ustava.

(3) Prijedlog zakona iz stavka 1. ovoga članka mora biti u obliku konačnog prijedloga zakona.

Članak 12.

Predsjednik može na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade raspisati državni referendum o prijedlogu promjene Ustava ili o drugom pitanju za koje drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost Republike Hrvatske, u skladu s ustavnim ovlastima.

Članak 13.

Deset posto birača od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: narodna inicijativa) mogu zatražiti da Hrvatski sabor raspiše državni referendum (u daljnjem tekstu: državni referendum narodne inicijative) o pitanjima iz članka 11. ili 12. ovoga Zakona.

Članak 14.

(1) Ukupan broj birača iz članka 13. ovoga Zakona je ukupan broj birača upisanih u evidenciju birača hrvatskih državljana s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, koja je dio registra birača.

(2) Ministar nadležan za poslove opće uprave u roku od osam dana od dana objave odluke iz članka 25. ovoga Zakona donosi rješenje kojim se utvrđuje:

1. ukupan broj birača iz stavka 1. ovoga članka prema stanju na dan donošenja rješenja
2. deset posto od ukupnog broja birača iz točke 1. ovoga stavka, odnosno potreban broj birača koji mogu predložiti raspisivanje državnog referenduma u skladu s člankom 87. stavkom 3. Ustava.

(3) Ministarstvo nadležno za poslove opće uprave (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) dostavlja Državnom izbornom povjerenstvu rješenje iz stavka 2. ovoga članka u roku od tri dana od dana donošenja.

(4) Rješenje iz stavka 2. ovoga članka objavljuje se u Narodnim novinama te na mrežnim stranicama Ministarstva i Državnog izbornog povjerenstva najkasnije na dan koji je određen kao prvi dan prikupljanja potpisa birača.

II. REFERENDUMSKO PITANJE

Članak 15.

Referendumska inicijativa može se sastojati od jednog ili više referendumskih pitanja. Ako se referendumska inicijativa sastoji od više samostalnih referendumskih pitanja prema svakom se pitanju postupa kao prema zasebnom pitanju.

Članak 16.

(1) Referendumsko pitanje može biti složeno i jednostavno.

(2) Referendumsko pitanje koje se odnosi na prijedlog akta je složeno pitanje, a sastoji se od:

1. pitanja koje se tiska na potpisnoj listi za prikupljanje potpisa birača i na glasačkom listiću, a koje mora sadržavati naziv prijedloga akta, i
2. prijedloga akta kao predmeta odlučivanja na državnom referendumu, koji se ne tiska na potpisnoj listi i na glasačkom listiću, ali je dostupan na mjestima za prikupljanje potpisa birača i na glasačkim mjestima.

(3) Načelno pitanje kao predmet odlučivanja na državnom referendumu postavlja se kao jednostavno referendumsko pitanje. Jednostavno referendumsko pitanje nije vezano uz prijedlog akta, samostalno je i sadržajno cjelovito, a tiska se na potpisnoj listi za prikupljanje potpisa birača i na glasačkom listiću.

(4) Jedno referendumsko pitanje može se sastojati od najviše dva prijedloga (u daljnjem tekstu: alternativno referendumsko pitanje).

Članak 17.

(1) Referendumsko pitanje mora biti sročeno jasno, nedvosmisleno i razumljivo te mora biti prikladno za odlučivanje „ZA“ i „PROTIV“ ili „DA“ i „NE“.

(2) Referendumsko pitanje ne smije navoditi birača na odgovor i ne smije ga dovoditi u zabludu.

(3) Referendumsko pitanje mora ispunjavati sljedeće zahtjeve:

1. u istom pitanju ne smiju biti sadržani prijedlog akta i načelno pitanje
2. različiti dijelovi pitanja moraju biti sadržajno međusobno povezani u smislenu cjelinu
3. isto pitanje ne smije se odnositi na pravne akte različite pravne snage.

(4) Ako je predmet referenduskog pitanja prijedlog akta, taj prijedlog mora biti sastavljen u skladu s Jedinstvenim metodološko-nomotehničkim pravilima za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor.

Članak 18.

(1) Referendumsko pitanje mora biti obrazloženo.

(2) Obrazloženje referendumskog pitanja sadržava prikaz činjenica i okolnosti koje su bile povod za referendumsko pitanje, ocjenu stanja u području na koje se odnosi referendumsko pitanje i razloge zbog kojih se traži raspisivanje referenduma, uz predviđanje izvora financijskih sredstava ako su potrebna za provedbu.

(3) Obrazloženje referendumskog pitanja mora imati sažetak.

III. POSEBNE ODREDBE O DRŽAVNOM REFERENDUMU NARODNE INICIJATIVE

1. ORGANIZACIJSKI ODBOR

Članak 19.

(1) Birači koji pokreću narodnu inicijativu osnivaju organizacijski odbor za izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma (u daljnjem tekstu: organizacijski odbor).

(2) Organizacijski odbor ima od pet do 21 člana.

(3) Članovi organizacijskog odbora među sobom biraju predstavnika koji predstavlja i zastupa organizacijski odbor u skladu s odredbama ovoga Zakona i zakona kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti.

(4) Članovi organizacijskog odbora među sobom mogu izabrati i zamjenika predstavnika organizacijskog odbora koji zamjenjuje predstavnika u slučaju njegove spriječenosti.

Članak 20.

(1) Organizacijski odbor osniva se odlukom.

(2) Odluka iz stavka 1. ovoga članka sadržava:

1. naziv narodne referendumske inicijative
2. naziv organizacijskog odbora
3. datum osnivanja organizacijskog odbora
4. ciljeve narodne inicijative
5. referendumsko pitanje
6. obrazloženje referendumskog pitanja i njegov sažetak
7. broj članova organizacijskog odbora, njihova imena i prezimena, prebivališta te kontakt podatke
8. ime i prezime, osobni identifikacijski broj (OIB), prebivalište te kontakt podatke predstavnika organizacijskog odbora i zamjenika ako je izabran
9. mrežnu stranicu organizacijskog odbora ako postoji
10. potpis predstavnika i članova organizacijskog odbora.

(3) Osim punog naziva narodne inicijative, u odluci iz stavka 1. ovoga članka može se navesti i njezin skraćeni naziv. Naziv ne smije navoditi na zaključke ili stvarati dojmove koji ne odražavaju ciljeve referendumske inicijative.

2. UPIS U EVIDENCIJU

Članak 21.

- (1) Predstavnik organizacijskog odbora podnosi u roku od pet dana od dana osnivanja organizacijskog odbora zahtjev za upis narodne inicijative u Evidenciju.
- (2) Uz zahtjev za upis prilaže se odluka o osnivanju organizacijskog odbora.
- (3) U Evidenciju se upisuju podaci iz članka 20. stavka 2. ovoga Zakona te drugi podaci određeni pravilnikom iz članka 8. stavka 4. ovoga Zakona.
- (4) O zahtjevu za upis Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje.
- (5) Javno se objavljuju sljedeći osobni podaci: imena i prezimena te naziv općine ili grada na području kojeg imaju prebivalište predstavnik, zamjenik predstavnika i članovi organizacijskog odbora.

Članak 22.

- (1) Predstavnik organizacijskog odbora podnosi Državnom izbornom povjerenstvu zahtjev za upis promjene podataka iz članka 20. stavka 2. ovoga Zakona u roku od tri dana od dana nastanka promjene.
- (2) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, organizacijski odbor ne može mijenjati referendumsko pitanje nakon upisa narodne inicijative u Evidenciju.
- (3) Podatke iz članka 20. stavka 2. točaka 1., 2., 4. i 6. ovoga Zakona organizacijski odbor može mijenjati do dana objave odluke iz članka 25. stavka 1. ovoga Zakona.
- (4) Podatke iz članka 20. stavka 2. točaka 7., 8. i 9. ovoga Zakona organizacijski odbor može mijenjati do upisa prestanka narodne inicijative u Evidenciju.
- (5) Državno izborno povjerenstvo upisuje promjene u Evidenciju u roku od tri dana od dana zaprimanja obavijesti iz stavka 1. ovoga članka.
- (6) O neusvojenom zahtjevu za upis promjene u Evidenciju, Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje.

Članak 23.

- (1) U postupku odlučivanja o zahtjevu za upis iz članka 21. ovoga Zakona Državno izborno povjerenstvo ispituje je li referendumsko pitanje formulirano u skladu s člancima 15. do 18. ovoga Zakona.
- (2) Ako formulacija referenduskog pitanja nije u skladu s člancima 15. do 18. ovoga Zakona, Državno izborno povjerenstvo u roku od 15 dana od dana zaprimanja zahtjeva za upis poziva predstavnika organizacijskog odbora da ispravi nedostatke.
- (3) Organizacijski odbor dužan je ispraviti nedostatke u roku od 15 dana od dana primitka poziva iz stavka 2. ovoga članka.

(4) Predstavnik organizacijskog odbora može unutar roka iz stavka 3. ovoga članka provesti konzultacije s Državnim izbornim povjerenstvom o načinu ispravljanja uočenih nedostataka.

(5) U slučaju iz stavka 4. ovoga članka, Državno izborno povjerenstvo može produžiti rok iz stavka 3. ovoga članka za najviše 15 dana.

(6) Ako organizacijski odbor ne otkloni nedostatke u roku iz stavka 3., odnosno stavka 5. ovoga članka, Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje o odbacivanju zahtjeva za upis.

(7) Organizacijski odbor može ponovo podnijeti zahtjev za upis iz članka 21. ovoga Zakona nakon što otkloni nedostatke na koje je uputilo Državno izborno povjerenstvo, ali ne prije proteka šest mjeseci od dana primitka rješenja iz stavka 6. ovoga članka.

3. IZJAŠNJAVANJE BIRAČA O POTREBI DA SE ZATRAŽI RASPISIVANJE DRŽAVNOG REFERENDUMA

Članak 24.

(1) Izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje državnog referenduma (u daljnjem tekstu: izjašnjavanje birača) traje najduže 40 dana, a obuhvaća:

1. prikupljanje potpisa birača i
2. obavljanje radnji vezanih uz pripremu potpisnih lista za predaju Hrvatskom saboru na način i u roku iz članka 29. ovoga Zakona (u daljnjem tekstu: pripreme radnje za predaju potpisnih lista).

(2) Trajanje razdoblja prikupljanja potpisa birača ne smije biti duže od 30 dana.

Članak 25.

(1) Nakon pravomoćnosti rješenja o upisu narodne inicijative u Evidenciju iz članka 21. stavka 4. ovoga Zakona, organizacijski odbor donosi odluku da se pristupi izjašnjavanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje državnog referenduma.

(2) Odluka iz stavka 1. ovoga članka sadržava:

1. naziv narodne inicijative te skraćeni naziv, ako postoji
2. ukupno razdoblje trajanja te datum početka i datum završetka izjašnjavanja birača, s iskazanim podacima o:
 - a) ukupnom razdoblju te datumu početka i datumu završetka prikupljanja potpisa birača
 - b) ukupnom razdoblju te datumu početka i datumu završetka pripremnih radnji za predaju potpisnih lista
3. referendumsko pitanje
4. obrazloženje referenduskog pitanja i njegov sažetak
5. datum donošenja odluke
6. potpis predstavnika organizacijskog odbora.

(3) Od dana objave odluke iz stavka 1. ovoga članka do dana početka prikupljanja potpisa birača ne može proteći manje od 30 dana ni više od šest mjeseci.

(4) Odluku iz stavka 1. ovoga članka organizacijski odbor objavljuje u dnevnom tisku ili drugim sredstvima javnog priopćavanja. O objavi odluke organizacijski odbor isti dan obavještava Državno izborno povjerenstvo i Ministarstvo, uz naznaku podataka o datumu

objave i nazivu dnevnog tiska ili drugih sredstava javnog priopćavanja u kojima je odluka objavljena. Uz navedenu obavijest prilaže se i izvornik odluke.

(5) Državno izborno povjerenstvo objavljuje na svojoj mrežnoj stranici odluku iz stavka 1. ovoga članka zajedno s podacima o datumu njezine objave od kojega se računaju rokovi za poduzimanje pojedinih radnji sukladno ovom Zakonu i zakonu kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti.

4. PRIKUPLJANJE POTPISA BIRAČA

Članak 26.

(1) Prikupljanje potpisa birača provodi se na području Republike Hrvatske.

(2) Prikupljanje potpisa birača provodi se na svim prikladnim javnim površinama utvrđenim odlukom predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave. Mjesta za prikupljanje potpisa daju se na korištenje bez naknade i to se ne smatra zabranjenim financiranjem od strane jedinice lokalne samouprave u smislu zakona kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti.

(3) Odlukom iz stavka 2. ovoga članka utvrdit će se broj mjesta za prikupljanje potpisa birača za svako naselje koje ima više od 1500 stanovnika kao i za naselje čiji broj stanovnika čini više od pet posto stanovništva te jedinice lokalne samouprave, a ima više od 500 stanovnika, pri čemu se utvrđuje najmanje jedno mjesto na svakih 5000 stanovnika. Ako u jedinici lokalne samouprave ne postoje takva naselja, odlukom se utvrđuje najmanje jedno mjesto za prikupljanje potpisa birača u naselju s najvećim brojem stanovnika.

(4) Organizacijski odbor podnosi nadležnom upravnom tijelu jedinice lokalne samouprave zahtjev za izdavanje odobrenja za korištenje određenog broja mjesta na kojima će prikupljati potpise s naznakom adrese ili lokacije tih mjesta sukladno odluci iz stavka 2. ovoga članka i razdoblja prikupljanja potpisa.

(5) Nadležno upravno tijelo izdaje odobrenje u roku od tri dana od dana zaprimanja zahtjeva. U odobrenju se navode odobrena mjesta za prikupljanje potpisa. Ako nadležno upravno tijelo iz opravdanih razloga nije u mogućnosti odobriti korištenje nekog od zatraženih mjesta, dužno je odobriti korištenje druge najbliže lokacije.

(6) Ako nadležno upravno tijelo ne odluči o zahtjevu u roku iz stavka 5. ovoga članka, smatra se da je izdalo odobrenje za zatraženi broj mjesta na adresama ili lokacijama koje je organizacijski odbor naznačio u svom zahtjevu.

(7) Organizacijski odbor prijavljuje nadležnoj policijskoj upravi mjesta na kojima će se prikupljati potpisi birača najkasnije pet dana prije početka prikupljanja potpisa birača na određenim mjestima.

(8) Odobrenje iz stavka 5. ovoga članka objavljuje se na mrežnim stranicama jedinice lokalne samouprave najkasnije na dan koji je određen kao prvi dan prikupljanja potpisa birača na tim mjestima.

(9) U slučaju prekida referendumske aktivnosti u skladu s člankom 161. ovoga Zakona, smatra se da prethodno izdano odobrenje za korištenje mjesta na kojima će se prikupljati potpisi vrijedi i nakon prekida u preostalom razdoblju za prikupljanje potpisa birača.

(10) Organizacijski odbor vodi popis osoba koje su prikupljale potpise po pojedinim mjestima za prikupljanje potpisa. Popis se dostavlja elektroničkim putem Državnom izbornom povjerenstvu najkasnije dan nakon isteka posljednjeg dana izjašnjavanja birača zajedno s preslikama odobrenja iz stavka 5. ovoga članka, odnosno u slučaju iz stavka 6. ovoga članka, s preslikama podnesenih zahtjeva.

Članak 27.

(1) Na svakom mjestu za prikupljanje potpisa birača moraju se nalaziti potpisne liste na utvrđenom obrascu.

(2) Obrazac potpisne liste za prikupljanje potpisa birača sadržava:

1. naziv narodne inicijative te skraćeni naziv, ako postoji
2. referendumsko pitanje
3. rednim brojem označene retke u koje birač unosi svoje podatke
4. mjesto prikupljanja potpisa.

(3) Državno izorno povjerenstvo donosi obvezatne upute kojima se utvrđuju oblik, izgled i način popunjavanja obrasca potpisne liste iz stavka 1. ovoga članka.

(4) Obvezatne upute iz stavka 3. ovoga članka objavljuju se u Narodnim novinama i na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva najkasnije 15 dana prije datuma određenog za dan početka prikupljanja potpisa.

(5) Obrazac potpisne liste mora biti dostupan za preuzimanje na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva 24 sata prije početka prikupljanja potpisa birača te tijekom razdoblja prikupljanja potpisa birača.

Članak 28.

(1) Potpisne liste popunjavaju se na mjestima koja su odobrena za prikupljanje potpisa birača u skladu s člankom 26. ovoga Zakona.

(2) Na svakom mjestu biraču mora biti dostupno referendumsko pitanje sa sažetkom, kao i prijedlog akta ako je on predmet odlučivanja na državnom referendumu.

(3) Birači se izjašnjavaju o potrebi da se zatraži raspisivanje državnog referenduma upisivanjem sljedećih svojih podataka na potpisne liste (u daljnjem tekstu: podaci o potpisniku):

1. ime i prezime, na način kako se vodi u službenim evidencijama
2. osobni identifikacijski broj (OIB)
3. vlastoručni potpis.

(4) Svi podaci o potpisniku moraju biti točni i potpuni.

5. ZAHTJEV ZA RASPISIVANJE DRŽAVNOG REFERENDUMA NARODNE INICIJATIVE

Članak 29.

- (1) Najkasnije dan nakon isteka posljednjeg dana izjašnjavanja birača određenog u odluci iz članka 25. ovoga Zakona, organizacijski odbor predaje Hrvatskom saboru zahtjev za raspisivanje državnog referenduma zajedno s potpisnim listama.
- (2) Organizacijski odbor dužan je elektroničkim putem Hrvatskom saboru najaviti točno vrijeme predaje zahtjeva i potpisnih lista iz stavka 1. ovoga članka 48 sati prije njihove predaje.
- (3) U postupku primopredaje potpisnih lista uz predstavnike Hrvatskoga sabora sudjeluju i predstavnici Državnog izbornog povjerenstva.
- (4) Predstavnici nadležnih tijela iz stavka 3. ovoga članka, uz nazočnost predstavnika organizacijskog odbora, utvrđuju broj predanih potpisnih lista te o utvrđenom sastavljaju zapisnik, a predstavnici Državnog izbornog povjerenstva preuzimaju potpisne liste.
- (5) Predane potpisne liste u skladu s odredbama ovoga članka ne mogu se naknadno povući ili dopuniti.
- (6) Ako organizacijski odbor ne preda potpisne liste u roku iz stavka 1. ovoga članka, smatra se da nije prikupljeno dovoljno potpisa birača, a Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative.
- (7) Prilikom predaje zahtjeva za raspisivanje državnog referenduma, organizacijski odbor može podnijeti i zahtjev za predavljanje referenduskog pitanja pred nadležnim radnim tijelom Hrvatskoga sabora.

Članak 30.

Od dana predaje Hrvatskom saboru zahtjeva za raspisivanje državnog referenduma iz članka 29. ovoga Zakona nadležna tijela dužna su suzdržati se od odlučivanja o pitanju koje je predmet narodne inicijative.

6. UTVRĐIVANJE BROJA PRAVOVALJANIH POTPISA BIRAČA

Članak 31.

- (1) Državno izborno povjerenstvo nadležno je za provjeru točnosti i potpunosti podataka o potpisnicima iz članka 28. stavka 3. ovoga Zakona upisanih u potpisne liste.
- (2) Ne provjeravaju se:
 1. podaci o potpisnicima koji nisu prikupljeni na obrascu iz članka 27. ovoga Zakona
 2. potpisne liste koje ne sadrže podatak o adresi ili lokaciji, odnosno o mjestu prikupljanja potpisa.
- (3) Državno izborno povjerenstvo može prestati s provjerom podataka o potpisnicima kad utvrdi da je nesporno prikupljen dovoljan broj pravovaljanih potpisa birača potreban za raspisivanje državnog referenduma.

Članak 32.

(1) Postupku provjere točnosti i potpunosti podataka o potpisnicima upisanih u potpisne liste iz članka 31. ovoga Zakona imaju pravo prisustvovati predstavnik organizacijskog odbora i predstavnik odbora protivnika narodne inicijative ili osobe koje oni opunomoće.

(2) Na osobe iz stavka 1. ovoga članka odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje promatranje provedbe državnog referenduma.

Članak 33.

(1) Državno izborno povjerenstvo dužno je utvrditi broj pravovaljanih potpisa birača u roku od 30 dana od dana preuzimanja potpisnih lista od Hrvatskoga sabora.

(2) U slučaju istovremenog podnošenja više zahtjeva za raspisivanje državnog referenduma, rok za utvrđivanje broja pravovaljanih potpisa birača produžuje se za po 30 dana po svakom od zahtjeva za raspisivanje državnog referenduma.

Članak 34.

(1) Državno izborno povjerenstvo donosi odluku o utvrđenom broju pravovaljanih potpisa birača u roku od osam dana od dana izvršene provjere.

(2) Odluka iz stavka 1. ovoga članka sadržava:

1. naziv narodne inicijative i skraćeni naziv, ako postoji
2. referendumsko pitanje
3. broj birača prema rješenju ministra nadležnog za poslove opće uprave iz članka 14. stavka 2. ovoga Zakona
4. ukupno razdoblje izjašnjavanja birača
5. razdoblje prikupljanja potpisa birača
6. razdoblje pripremnih radnji za predaju potpisnih lista
7. dan predaje potpisnih lista
8. broj pravovaljanih potpisa birača u ukupnom broju pregledanih podataka o potpisnicima
9. broj nepravovaljanih potpisa birača u ukupnom broju pregledanih podataka o potpisnicima
10. završno utvrđenje o tome je li prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača ili ne
11. druge činjenice koje Državno izborno povjerenstvo ocijeni bitnim.

(3) Odluka iz stavka 1. ovoga članka dostavlja se predstavniku organizacijskog odbora i nadležnom tijelu za raspisivanje državnog referenduma elektroničkim putem te se objavljuje na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva u roku od tri dana od dana njezina donošenja. Ako je odlukom utvrđeno da je prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača, odluka se objavljuje i u Narodnim novinama.

(4) Protiv odluke Državnog izbornog povjerenstva kojom je utvrđeno da nije prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača predstavnik organizacijskog odbora može podnijeti tužbu Visokom upravnom sudu Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Visoki upravni sud) u roku od 15 dana od dana objave odluke na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva, uz koju se posebno objavljuje podatak o datumu njezine objave.

(5) Visoki upravni sud odlučuje o tužbi iz stavka 4. ovoga članka u roku od 60 dana od dana predaje tužbe sudu.

(6) Presuda Visokog upravnog suda objavljuje se u Narodnim novinama.

(7) Ako predstavnik organizacijskog odbora nije podnio tužbu Visokom upravnom sudu, Državno izborno povjerenstvo objavljuje odluku iz stavka 4. ovoga članka u Narodnim novinama nakon proteka roka za tužbu. Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative dan nakon objave odluke u Narodnim novinama.

(8) Ako je Visoki upravni sud odbacio ili odbio tužbu predstavnika organizacijskog odbora, odluka Državnog izbornog povjerenstva iz stavka 4. ovoga članka objavljuje se u istom broju Narodnih novina u kojemu se objavljuje i presuda Visokog upravnog suda. Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative dan nakon objave odluke u Narodnim novinama.

(9) Ako je Visoki upravni sud poništio odluku Državnog izbornog povjerenstva iz stavka 4. ovoga članka, Državno izborno povjerenstvo donosi novu odluku iz stavka 1. ovoga članka i objavljuje je u Narodnim novinama i na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva u roku od osam dana od dana zaprimanja presude Visokog upravnog suda.

7. OPĆI ROK ZA RASPISIVANJE DRŽAVNOG REFERENDUMA I IZNIMKE

Članak 35.

Hrvatski sabor dužan je raspisati državni referendum u roku od 30 dana od dana objave odluke Državnog izbornog povjerenstva kojom je utvrđeno da je prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača, osim ako odluči:

1. pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustavni sud)
2. pokrenuti postupak utvrđivanja protuprijedloga.

Članak 36.

(1) Hrvatski sabor može u roku od 30 dana od dana objave odluke Državnog izbornog povjerenstva kojom je utvrđeno da je prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača zatražiti od Ustavnog suda da utvrdi je li sadržaj referenduskog pitanja u skladu s Ustavom i jesu li ispunjene pretpostavke iz članka 87. stavaka 1. do 3. Ustava za raspisivanje državnog referenduma.

(2) Odluku iz stavka 1. ovoga članka Ustavni sud donosi u roku propisanom ustavnim zakonom kojim se uređuje Ustavni sud Republike Hrvatske.

(3) Ako Ustavni sud utvrdi da sadržaj referenduskog pitanja nije u skladu s Ustavom i/ili da nisu ispunjene pretpostavke iz članka 87. stavaka 1. do 3. Ustava, državni referendum se neće raspisati, a Državno izborno povjerenstvo upisuje u Evidenciju prestanak narodne inicijative.

(4) Ako Ustavni sud utvrdi da je sadržaj referenduskog pitanja u skladu s Ustavom i da su ispunjene pretpostavke iz članka 87. stavaka 1. do 3. Ustava, Hrvatski sabor dužan je raspisati državni referendum u roku od 30 dana od dana objave odluke Ustavnog suda u Narodnim novinama, osim ako odluči pokrenuti postupak iz članka 35. točke 2. ovoga Zakona.

8. PROTUPRIJEDLOZI HRVATSKOGA SABORA

Članak 37.

(1) Hrvatski sabor može unutar roka iz članka 35., odnosno članka 36. stavka 4. ovoga Zakona donijeti zaključak o tome da će pokrenuti postupak utvrđivanja izravnog i/ili neizravnog protuprijedloga prijedlogu sadržanom u referendumskom pitanju narodne inicijative (u daljnjem tekstu: protuprijedlog).

(2) Zaključak Hrvatskoga sabora iz stavka 1. ovoga članka objavljuje se u Narodnim novinama.

(3) Neizravni protuprijedlog je prijedlog akta koji je Hrvatski sabor pripremio vodeći se referendumskim pitanjem narodne inicijative i njegovim obrazloženjem, a koji svojim sadržajem potvrđuje da je Hrvatski sabor prihvatio narodnu inicijativu, čime se ostvaruje i njezin cilj.

(4) Izravni protuprijedlog je referendumsko pitanje Hrvatskoga sabora o istoj stvari koja je predmet referendumskog pitanja narodne inicijative i kojim se također ostvaruje cilj narodne inicijative, ali pod drugačijim uvjetima i/ili na temelju drugačijih pretpostavki od onih koje su sadržane u referendumskom pitanju narodne inicijative, odnosno u prijedlogu akta narodne inicijative ako je on predložen kao predmet odlučivanja na državnom referendumu.

(5) Ako Hrvatski sabor donese zaključak iz stavka 1. ovoga članka, u zaključku određuje rok za utvrđivanje protuprijedloga. Ako je potrebno utvrditi prijedlog akta, rok ne smije biti duži od šest mjeseci od dana objave zaključka. Ako se utvrđuje samo načelno referendumsko pitanje bez prijedloga pravnog akta, rok ne smije biti duži od 60 dana od dana objave zaključka.

(6) Tijekom postupka utvrđivanja protuprijedloga Hrvatski sabor može provoditi konzultacije s organizacijskim odborom.

(7) Protekom roka u kojem postupak utvrđivanja protuprijedloga mora biti završen, određenog u zaključku iz stavka 1. ovoga članka, postupak se smatra prekinutim neovisno o stadiju u kojem se nalazi. Hrvatski sabor dužan je u tom slučaju raspisati državni referendum o referendumskom pitanju narodne inicijative u roku od 30 dana od dana isteka roka određenog u zaključku.

Članak 38.

Nakon što utvrdi sadržaj prijedloga akta iz članka 37. stavka 3. ovoga Zakona i/ili sadržaj referendumskog pitanja iz članka 37. stavka 4. ovoga Zakona, Hrvatski sabor dostavlja protuprijedlog, odnosno protuprijedloge organizacijskom odboru na izjašnjavanje o tome prihvaća li ih taj odbor ili ne.

Članak 39.

(1) Ako organizacijski odbor u roku od 30 dana od dana primitka neizravnog protuprijedloga dostavi Hrvatskom saboru odluku o prihvaćanju prijedloga akta iz članka 37. stavka 3. ovoga Zakona, a Hrvatski sabor taj akt donese u roku iz članka 37. stavka 5. ovoga Zakona, smatra

se da je narodna inicijativa uspjela nakon što se taj akt Hrvatskoga sabora objavi u Narodnim novinama i stupi na snagu.

(2) Hrvatski sabor u roku od tri dana od dana stupanja na snagu akta iz stavka 1. ovoga članka obavještava Državno izborno povjerenstvo o tome da je narodna inicijativa prihvaćena u obliku neizravnog protuprijedloga. Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative.

Članak 40.

Ako organizacijski odbor u roku od 30 dana od dana primitka izravnog protuprijedloga dostavi Hrvatskom saboru odluku kojom prihvaća da se referendumsko pitanje narodne inicijative zamijeni referendumskim pitanjem Hrvatskoga sabora, Hrvatski sabor raspisat će državni referendum na kojem se odlučuje o referendumskom pitanju Hrvatskoga sabora u roku od 30 dana od dana zaprimanja odluke organizacijskog odbora.

Članak 41.

Ako organizacijski odbor u roku od 30 dana od dana primitka protuprijedloga dostavi Hrvatskom saboru odluku da ne prihvaća ni neizravni ni izravni protuprijedlog Hrvatskoga sabora ili se uopće ne izjasni, Hrvatski sabor raspisat će državni referendum o referendumskom pitanju narodne inicijative i istovremeno državni referendum o izravnom protuprijedlogu Hrvatskoga sabora (objedinjeni referendum) u roku od 30 dana od dana zaprimanja odluke organizacijskog odbora ili proteka roka za izjašnjavanje.

9. SLUŽBENA STAJALIŠTA O REFERENDUMSKOM PITANJU

Članak 42.

(1) Hrvatski sabor može uz donošenje odluke o raspisivanju državnog referenduma zaključkom utvrditi stajalište o referendumskom pitanju, osim u slučaju iz članka 40. ovoga Zakona.

(2) Zaključak iz stavka 1. ovoga članka objavljuje se u istom broju Narodnih novina u kojima se objavljuje odluka o raspisivanju državnog referenduma.

Članak 43.

(1) Predsjednik i Vlada mogu utvrditi stajalište o referendumskom pitanju narodne inicijative.

(2) Stajališta iz stavka 1. ovoga članka objavljuju se u Narodnim novinama najkasnije osam dana prije dana održavanja državnog referenduma.

IV. RASPISIVANJE DRŽAVNOG REFERENDUMA

Članak 44.

(1) Ako državni referendum raspisuje Hrvatski sabor na vlastitu inicijativu ili Predsjednik na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, postupak referenduma započinje dan nakon objave odluke o namjeri raspisivanja državnog referenduma, s nacrtom referendumskog pitanja (u daljnjem tekstu: odluka o namjeri raspisivanja državnog referenduma) u Narodnim novinama.

(2) Odluka o namjeri raspisivanja državnog referenduma sadržava:

1. naziv tijela koje inicira državni referendum
2. naziv referendumske inicijative te skraćeni naziv, ako postoji
3. nacrt referenduskog pitanja
4. obrazloženje referenduskog pitanja i njegov sažetak.

(3) Odluka o namjeri raspisivanja državnog referenduma dostavlja se Državnom izbornom povjerenstvu radi pripreme obrasca iz članka 49. stavka 5 ovoga Zakona i upisa referendumske inicijative u Evidenciju na dan kad se dostavlja Narodnim novinama radi objave.

(4) O nacrtu referenduskog pitanja iz stavka 1. ovoga članka nadležno tijelo provodi javno savjetovanje sukladno propisima kojima se uređuje objavljivanje dokumenata u svrhu savjetovanja s javnošću.

(5) Nakon objave izvješća o savjetovanju s javnošću nadležno tijelo donosi odluku o raspisivanju državnog referenduma ili odluku o odustajanju od namjere raspisivanja državnog referenduma. Ako nadležno tijelo donese odluku o raspisivanju državnog referenduma, sadržaj referenduskog pitanja može biti odgovarajuće izmijenjen ovisno o ishodu javnog savjetovanja.

(6) Od dana objave odluke o namjeri raspisivanja državnog referenduma do dana donošenja odluke iz stavka 5. ovoga članka ne smije proći manje od 45 ni više od 90 dana.

(7) Nakon objave odluke o odustajanju od namjere raspisivanja državnog referenduma u Narodnim novinama, Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak referendumske inicijative.

(8) Ako nadležno tijelo ne donese odluku o raspisivanju državnog referenduma ili odluku o odustajanju od namjere raspisivanja državnog referenduma u roku iz stavka 6. ovoga članka, smatra se da je odustalo od inicijative, a Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak referendumske inicijative.

Članak 45.

(1) Državni referendum se raspisuje odlukom nadležnog tijela, koja sadržava:

1. naziv tijela koje raspisuje referendum
2. vrstu referenduma
3. naziv referenduma
4. referendusko pitanje
5. obrazloženje referenduskog pitanja i njegov sažetak
6. dan održavanja referenduma.

(2) Odluku iz stavka 1. ovoga članka nadležno tijelo za raspisivanje državnog referenduma dostavlja Državnom izbornom povjerenstvu u roku od tri dana od dana donošenja radi upisa podataka u Evidenciju.

(3) Odluka iz stavka 1. ovoga članka objavljuje se u Narodnim novinama i na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

(4) Od dana stupanja na snagu odluke iz stavka 1. ovoga članka do dana održavanja državnog referenduma ne smije proći manje od 30 ni više od 45 dana osim ako ovim Zakonom nije drukčije propisano.

(5) Za dan održavanja državnog referenduma određuje se nedjelja.

(6) Tijelo nadležno za raspisivanje državnog referenduma odgodit će raspisivanje, odnosno održavanje već raspisanog referenduma ako nastupe posebne okolnosti koje podrazumijevaju događaj ili određeno stanje koje se nije moglo predvidjeti i na koje se nije moglo utjecati, a koje trenutačno ugrožava pravni poredak, život, zdravlje ili sigurnost stanovništva te imovinu veće vrijednosti.

(7) Tijelo nadležno za raspisivanje državnog referenduma raspisat će, odnosno odredit će novi datum održavanja već raspisanog referenduma u roku od 30 dana od dana prestanka posebnih okolnosti koje su dovele do odgađanja referenduma.

(8) Na određivanje novog datuma održavanja državnog referenduma odgovarajuće se primjenjuju odredbe stavka od 2. do 5. ovoga članka.

V. REFERENDUMSKA AKTIVNOST

1. POČETAK REFERENDUMSKE AKTIVNOSTI

Članak 46.

(1) Referendumsku aktivnost čine sve radnje koje sudionici iz članka 47. ovoga Zakona poduzimaju radi javnog predstavljanja i obrazlaganja svojih stajališta o referendumskoj inicijativi, odnosno predmetu i cilju referenduskog pitanja, poticanja birača da o njemu izgrade vlastito mišljenje te da pristupe glasanju na dan održavanja državnog referenduma.

(2) Referendumska aktivnost iz stavka 1. ovoga članka obuhvaća i sve radnje vezane uz prikupljanje potpisa birača u slučajevima propisanim ovim Zakonom.

(3) U slučaju narodne inicijative, referendumska aktivnost počinje na dan određen za početak prikupljanja potpisa birača, a prestaje zatvaranjem birališta na dan održavanja državnog referenduma. Ako je narodna inicijativa u slučajevima propisanim ovim Zakonom prestala prije dana održavanja državnog referenduma, referendumska aktivnost prestaje na dan prestanka narodne inicijative.

(4) Ako nadležno tijelo raspisuje državni referendum na vlastitu inicijativu, referendumska aktivnost počinje dan nakon objave odluke o namjeri raspisivanja državnog referenduma iz članka 44. ovoga Zakona, a prestaje zatvaranjem birališta na dan održavanja referenduma odnosno na dan donošenja odluke nadležnog tijela o odustajanju od namjere raspisivanja referenduma.

2. SUDIONICI REFERENDUMSKE AKTIVNOSTI

Članak 47.

(1) U slučaju narodne inicijative, sudionici referendumske aktivnosti su:

1. organizacijski odbor

2. odbor protivnika narodne inicijative.

(2) Ako nadležno tijelo raspisuje državni referendum na vlastitu inicijativu, sudionici referendumske aktivnosti su:

1. odbor zagovornika referendumske inicijative
2. odbor protivnika referendumske inicijative.

Članak 48.

(1) Političke stranke, udruge, sindikati i drugi oblici udruživanja građana, osim ako im je posebnim zakonom zabranjeno financiranje referendumske aktivnosti, mogu sudjelovati u referendumskoj aktivnosti, uključujući promidžbenu, u okviru referendumske aktivnosti sudionika.

(2) Dužnosnici u smislu zakona kojim se uređuju obveze i prava državnih dužnosnika ne smatraju se sudionicima referendumskih aktivnosti, ali imaju pravo javno obrazlagati službeno stajalište o referendumskom pitanju nadležnog tijela koje predstavljaju ili iznositi svoj osobni stav o referendumskom pitanju.

Članak 49.

(1) Od dana započinjanja referendumske aktivnosti najmanje 15 birača mogu pokrenuti postupak osnivanja odbora protivnika narodne inicijative, odbora zagovornika referendumske inicijative odnosno odbora protivnika referendumske inicijative (u daljnjem tekstu: odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative).

(2) Birači iz stavka 1. ovoga članka među sobom određuju predstavnika odbora i njegovog zamjenika.

(3) O pokretanju postupka iz stavka 1. ovoga članka predstavnik odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative obavještava Državno izborno povjerenstvo elektroničkim putem u roku od tri dana od dana pokretanja postupka.

(4) Odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative može se osnovati ako njegovo osnivanje svojim potpisom podrži najmanje pet posto birača potpisivanjem potpisne liste na utvrđenom obrascu (dalje: potpisna lista birača podupiratelja).

(5) Državno izborno povjerenstvo donosi obvezatne upute kojima se utvrđuje oblik, izgled i način popunjavanja obrasca potpisne liste birača podupiratelja. Obvezatne upute objavljuju se u Narodnim novinama i na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

(6) U slučaju narodne inicijative, obrazac potpisne liste birača podupiratelja mora biti dostupan za preuzimanje na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva u roku od 15 dana od dana objave odluke iz članka 25. ovoga Zakona.

(7) Ako nadležno tijelo raspisuje državni referendum na vlastitu inicijativu, obrazac potpisne liste birača podupiratelja mora biti dostupan za preuzimanje na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva u roku od tri dana od dana objave odluke o namjeri raspisivanja državnog referenduma.

(8) Na potpise birača podupiratelja osnivanja odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative primjenjuju se odredbe članka 28. ovoga Zakona.

(9) Na prikupljanje potpisa birača za osnivanje odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje prikupljanje potpisa birača radi izjašnjavanja o potrebi da se zatraži raspisivanje državnog referenduma.

Članak 50.

(1) Odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative osniva se odlukom.

(2) Odluka iz stavka 1. ovoga članka sadržava:

1. naziv odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative
2. datum osnivanja odbora
3. referendumsko pitanje inicijative koju zagovaraju odnosno kojoj se protive
4. cilj odbora
5. broj članova odbora, njihova imena i prezimena, prebivališta te kontakt podatke
6. ime i prezime, osobni identifikacijski broj (OIB), prebivalište te kontakt podatke predstavnika odbora i zamjenika
7. broj birača podupiratelja osnivanja odbora
8. mrežnu stranicu odbora ako postoji
9. potpis predstavnika i članova odbora.

(3) Prilog i sastavni dio odluke iz stavka 1. ovoga članka su potpisne liste birača podupiratelja iz članka 49. ovoga Zakona.

(4) Naziv odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative mora upućivati na cilj osnivanja odbora te na naziv referendumске inicijative koju odbor zagovara odnosno kojoj se protivi.

Članak 51.

(1) Odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative upisuje se u Evidenciju.

(2) Odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative podnosi zahtjev za upis u Evidenciju do dana objave odluke o raspisivanju referenduma.

(3) U postupku odlučivanja o zahtjevu za upis u Evidenciju Državno izborno povjerenstvo ispituje jesu li ispunjene pretpostavke iz članka 49. ovoga Zakona za osnivanje odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative.

(4) O zahtjevu za upis Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje.

(5) Javno se objavljuju sljedeći osobni podaci: imena i prezimena te naziv općine ili grada na području kojeg imaju prebivalište predstavnik, zamjenik predstavnika i članovi odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative.

3. PRAVILA O PROVEDBI REFERENDUMSKE AKTIVNOSTI

Članak 52.

(1) Skupove i druge oblike referendumске aktivnosti vezane uz referendumsku inicijativu nije dopušteno održavati, odnosno obavljati u prostorijama javnopravnih tijela.

(2) Poslodavci su dužni za vrijeme radnog vremena unutar poslovnih prostorija suzdržati se pred zaposlenicima od provedbe referendumске aktivnosti.

(3) Postavljanje plakata sa sadržajima vezanim uz referendumsku inicijativu dopušteno je na mjestima u skladu s odlukom predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave kojom se određuju uvjeti za postavljanje plakata.

(4) Upravno tijelo jedinice lokalne samouprave nadležno za provedbu odluke iz stavka 3. ovoga članka odobrava postavljanje plakata svim sudionicima referendumske aktivnosti pod jednakim uvjetima.

Članak 53.

(1) Svi sudionici referendumske aktivnosti imaju pravo na referendumsku promidžbenu aktivnost pod jednakim uvjetima i u tu svrhu imaju ravnopravan položaj u predstavljanju u medijima.

(2) Na referendumsku promidžbenu aktivnost na odgovarajući način se primjenjuju pravila o postupanju elektroničkih medija s nacionalnom koncesijom u Republici Hrvatskoj u razdoblju izborne promidžbe za izbore zastupnika u Hrvatski sabor.

(3) Mediji su dužni u roku od pet dana od dana objave odluke o raspisivanju državnog referenduma utvrditi i objaviti na svojim mrežnim stranicama pravila za korištenje medijskog prostora i programskog praćenja referendumske promidžbene aktivnosti, koje započinje na dan stupanja na snagu odluke o raspisivanju državnog referenduma.

(4) Mediji su dužni u praćenju i predstavljanju referendumske promidžbene aktivnosti jamčiti novinarsku neovisnost, profesionalnost i stručnost te dosljedno poštovanje novinarskog kodeksa.

4. FINANCIRANJE REFERENDUMSKE AKTIVNOSTI

Članak 54.

(1) Financiranje referendumske aktivnosti uređuje se posebnim zakonom.

(2) Na financiranje odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative odgovarajuće se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti organizacijskog odbora.

5. PRAĆENJE PRAVILNOSTI PROVEDBE REFERENDUMSKE AKTIVNOSTI

Članak 55.

(1) U slučaju saznanja za nepravilnosti u provedbi referendumske aktivnosti, Državno izborno povjerenstvo može upozoriti na potrebu njihovog otklanjanja, a po potrebi se obratiti i nadležnim javnopravnim tijelima radi poduzimanja odgovarajućih mjera.

(2) Upozorenja iz stavka 1. ovoga članka objavljuju se na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

VI. PROVEDBA DRŽAVNOG REFERENDUMA

1. TIJELA ZA PROVEDBU DRŽAVNOG REFERENDUMA

Članak 56.

Tijela za provedbu državnog referenduma su:

1. Državno izborno povjerenstvo
2. županijska povjerenstva za provedbu državnog referenduma, Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma te gradska i općinska povjerenstva za provedbu državnog referenduma
3. glasački odbori.

2. DRŽAVNO IZBORNO POVJERENSTVO

Članak 57.

Ako ovim Zakonom nije drugačije propisano, protiv rješenja i odluka Državnog izbornog povjerenstva nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor.

Članak 58.

(1) Državno izborno povjerenstvo donosi obvezatne upute u postupku pripreme i provedbe državnog referenduma.

(2) Obvezatne upute objavljuju se u Narodnim novinama i na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

Članak 59.

(1) Državno izborno povjerenstvo osigurava jedinstvenu informatičku podršku za provedbu državnog referenduma.

(2) Sredstva za provedbu jedinstvene informatičke podrške iz stavka 1. ovoga članka osiguravaju se u državnom proračunu Republike Hrvatske.

Članak 60.

Državno izborno povjerenstvo u provedbi državnog referenduma:

1. brine o zakonitost i pravilnoj pripremi i provedbi referenduma
2. donosi i objavljuje obvezatne upute za rad povjerenstava za provedbu referenduma i glasačkih odbora i druga pitanja vezana uz pripremu i provedbu referenduma
3. propisuje obrasce u postupku pripreme i provedbe referenduma
4. provodi postupak upisa u Evidenciju
5. provodi postupak utvrđivanja broja i pravovaljanosti potpisa birača
6. imenuje i razrješuje članove županijskih povjerenstava za provedbu referenduma i Povjerenstva Grada Zagreba za provedbu referenduma
7. određuje glasačka mjesta te imenuje i raspušta glasačke odbore na glasačkim mjestima u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske
8. nadzire rad povjerenstava za provedbu referenduma i pruža im stručnu pomoć
9. provodi edukacije članova povjerenstava za provedbu referenduma

10. nadzire financiranje referendumske aktivnosti u skladu s posebnim zakonom kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti
11. utvrđuje i proglašava rezultat provedenog glasanja na referendumu
12. objavljuje rezultat provedenog glasanja
13. informira građane o provedbi referenduma te mogućnosti ostvarenja i zaštite prava glasanja na referendumu
14. provodi postupak izlučivanja javnog dokumentarnog gradiva u skladu s posebnim propisima
15. obavlja druge poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

3. POVJERENSTVA ZA PROVEDBU DRŽAVNOG REFERENDUMA

Članak 61.

- (1) Državno izborno povjerenstvo imenuje županijska povjerenstva za provedbu državnog referenduma i Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma.
- (2) Županijsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma imenuje gradska i općinska povjerenstva za provedbu državnog referenduma na svom području.
- (3) Gradsko ili općinsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma bit će imenovano u istom sastavu za više općina i gradova na prijedlog Državnog izbornog povjerenstva.

Članak 62.

- (1) Povjerenstvo za provedbu državnog referenduma imenuje se nakon objave odluke o raspisivanju državnog referenduma.
- (2) Povjerenstvo za provedbu državnog referenduma ima pet članova i to: predsjednika, potpredsjednika i tri člana (u daljnjem tekstu: članovi povjerenstva za provedbu državnog referenduma).
- (3) Predsjednik i potpredsjednik povjerenstva za provedbu državnog referenduma moraju biti magistri prava. Ostali članovi povjerenstva za provedbu državnog referenduma mogu biti magistri prava ili sveučilišni specijalisti javne uprave.
- (4) Članovi povjerenstva za provedbu državnog referenduma ne smiju biti članovi organizacijskog odbora i odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative, a ni promatrači referenduma za provedbu kojega su imenovani. Članovi povjerenstva za provedbu državnog referenduma ne smiju biti članovi političkih stranaka.
- (5) Povjerenstvo za provedbu državnog referenduma donosi odluke većinom glasova svih članova.

Članak 63.

Županijsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma:

1. brine o zakonitoj i pravilnoj pripremi i provedbi državnog referenduma na području županije
2. obavlja sve tehničke pripreme u skladu s obvezatnim uputama Državnog izbornog povjerenstva

3. imenuje članove gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu državnog referenduma
4. provodi edukacije članova gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu državnog referenduma
5. zajedno s gradskim i općinskim povjerenstvima za provedbu državnog referenduma provodi edukacije članova glasačkih odbora
6. nadzire rad gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu državnog referenduma
7. prikuplja i zbraja rezultate glasanja na glasačkim mjestima u županiji i dostavlja ih Državnom izbornom povjerenstvu zajedno sa zapisnicima o radu svih tijela za provedbu državnog referenduma na svom području
8. određuje članove stručnog tima za obavljanje administrativnih i tehničkih poslova te visinu naknade članova stručnog tima prema kriterijima vrednovanja rada
9. provodi postupak izlučivanja javnog dokumentarnog gradiva u skladu s posebnim propisima
10. obavlja druge poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

Članak 64.

Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma:

1. brine o zakonitoj i pravilnoj pripremi i provedbi državnog referenduma na području Grada Zagreba
2. obavlja sve tehničke pripreme u skladu s obvezatnim uputama Državnog izbornog povjerenstva
3. određuje glasačka mjesta i imenuje i raspušta glasačke odbore u Gradu Zagrebu i nadzire njihov rad
4. provodi edukacije članova glasačkih odbora
5. prikuplja i zbraja rezultate glasanja na glasačkim mjestima u Gradu Zagrebu i dostavlja ih Državnom izbornom povjerenstvu zajedno sa zapisnikom o radu i zapisnicima o radu glasačkih odbora sa svoga područja
6. određuje članove stručnog tima za obavljanje administrativnih i tehničkih poslova te visinu naknade članova stručnog tima prema kriterijima vrednovanja rada
7. provodi postupak izlučivanja javnog dokumentarnog gradiva u skladu s posebnim propisima
8. obavlja i druge poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

Članak 65.

Gradsko ili općinsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma:

1. brine o zakonitoj i pravilnoj pripremi i provedbi državnog referenduma na području grada ili općine
2. određuje glasačka mjesta i imenuje i raspušta glasačke odbore i nadzire njihov rad
3. provodi edukacije članova glasačkih odbora
4. prikuplja i zbraja rezultate glasanja na glasačkim mjestima i dostavlja ih županijskom povjerenstvu za provedbu državnog referenduma zajedno sa zapisnikom o radu i zapisnicima o radu glasačkih odbora na svom području
5. određuje članove stručnog tima za obavljanje administrativnih i tehničkih poslova te visinu naknade članova stručnog tima prema kriterijima vrednovanja rada
6. provodi postupak izlučivanja javnog dokumentarnog gradiva u skladu s posebnim propisima
7. obavlja ostale poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

4. GLASAČKI ODBOR

Članak 66.

- (1) Glasački odbor je tijelo koje neposredno provodi radnje vezane uz glasanje birača na glasačkom mjestu te osigurava pravilnost i tajnost glasanja.
- (2) Glasački odbor imenuje se za svako glasačko mjesto.
- (3) Glasački odbor ima šest članova i to: predsjednika, potpredsjednika i četiri člana (u daljnjem tekstu: članovi glasačkog odbora).
- (4) Članovi glasačkog odbora ne smiju biti članovi organizacijskog odbora, članovi odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative, a ni promatrači državnog referenduma za provedbu kojeg su imenovani. Članovi glasačkog odbora ne smiju biti članovi političkih stranaka.
- (5) Glasački odbori za svako glasačko mjesto imenuju se u roku od 15 dana od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju državnog referenduma.

Članak 67.

- (1) Prijedlog za imenovanje članova glasačkih odbora na glasačkim mjestima iz članka 69. stavaka 1. do 5. ovoga Zakona nadležna ministarstva dostavljaju nadležnim povjerenstvima za provedbu državnog referenduma iz članka 64. i 65. ovoga Zakona u roku od osam dana od dana određivanja glasačkih mjesta.
- (2) Članove glasačkih odbora na glasačkim mjestima iz članka 69. stavaka 1., 3. i 5. ovoga Zakona imenuje Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma ili gradsko ili općinsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma na čijem se području nalaze ta glasačka mjesta.
- (3) Članove glasačkih odbora na glasačkim mjestima iz članka 69. stavaka 2. i 4. ovoga Zakona imenuje Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma ili gradsko ili općinsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma na čijem je području sjedište trgovačkog društva koje je vlasnik broda ili plutajućeg objekta, odnosno nadležno zapovjedništvo Oružanih snaga Republike Hrvatske.

VII. GLASAČKA MJESTA

Članak 68.

- (1) Birači glasaju na glasačkim mjestima u Republici Hrvatskoj i u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske.
- (2) Birači koji imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj glasaju na glasačkim mjestima na području Republike Hrvatske, određenima prema njihovom prebivalištu.
- (3) Birači koji imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, ali se na dan održavanja državnog referenduma zateknu izvan mjesta prebivališta u Republici Hrvatskoj ili izvan granica Republike Hrvatske, glasaju na način propisan posebnim zakonom.

(4) Birači koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj glasaju na glasačkim mjestima u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske u stranoj državi u kojoj prebivaju ili na način propisan posebnim zakonom.

Članak 69.

(1) Birači koji se na dan provedbe državnog referenduma zateknu u službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske glasaju na glasačkim mjestima koja rješenjem određuje ministar nadležan za obranu.

(2) Birači koji se na dan provedbe državnog referenduma zateknu izvan granica Republike Hrvatske kao članovi posade pomorskih i riječnih brodova pod hrvatskom zastavom te na plutajućim objektima u unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske glasaju na glasačkim mjestima koja rješenjem određuje ministar nadležan za pomorstvo.

(3) Birači lišeni slobode glasaju na glasačkim mjestima koja rješenjem određuje ministar nadležan za pravosuđe.

(4) Birači koji se na dan provedbe državnog referenduma zateknu u mirovnim operacijama i misijama glasaju na glasačkim mjestima koja rješenjem određuje ministar nadležan za vanjske i europske poslove.

(5) Birači koji su smješteni u ustanovama socijalne skrbi glasaju na glasačkim mjestima koja rješenjem određuje ministar nadležan za poslove socijalne skrbi.

(6) Rješenja o određivanju glasačkih mjesta iz ovoga članka nadležna ministarstva dostavljaju nadležnim povjerenstvima za provedbu državnog referenduma iz članaka 64. i 65. ovoga Zakona u roku od pet dana od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju državnog referenduma.

Članak 70.

(1) Nadležna povjerenstva za provedbu državnog referenduma određuju glasačka mjesta vodeći računa o:

1. dostupnosti i prostornoj udaljenosti glasačkih mjesta
2. veličini prostorije za glasanje
3. pristupačnosti glasačkog mjesta osobama s invaliditetom
4. broju birača na pojedinom glasačkom mjestu.

(2) Nadležna povjerenstva za provedbu državnog referenduma u roku od pet dana od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju državnog referenduma objavljuju koja su glasačka mjesta određena i koji birači imaju pravo glasati na pojedinom glasačkom mjestu.

(3) Objava podataka o glasačkim mjestima sadržava:

1. redni broj glasačkog mjesta
2. adresu te naznaku prostora u kojem se nalazi
3. popis pripadajućih ulica, trgova i naselja iz kojih glasaju birači na tom glasačkom mjestu.

(4) Podaci o glasačkim mjestima objavljuju se u obliku oglasa na mjestima uobičajenog oglašavanja i na mjestima većeg okupljanja građana u jedinici lokalne samouprave te na mrežnoj stranici jedinice lokalne samouprave.

(5) Državno izborno povjerenstvo na svojoj mrežnoj stranici objavljuje informaciju o glasačkim mjestima na državnom referendumu.

(6) Glasačko mjesto ne smije biti određeno u vjerskim prostorima, objektu u vlasništvu, najmu, zakupu ili trajnom korištenju političke stranke, članova organizacijskog odbora, članova odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative te u prostorijama koje svojom namjenom nisu primjerene za provedbu glasanja.

Članak 71.

(1) Za svako glasačko mjesto u pravilu se određuje zasebna prostorija.

(2) Glasačko mjesto mora se opremiti i urediti na način koji osigurava tajnost glasanja.

(3) Na glasačkom mjestu mora biti na biračima vidljivom mjestu istaknuta odluka o raspisivanju državnog referenduma.

(4) Na glasačkom mjestu mogu se isticati grb i zastava Republike Hrvatske te obilježja županije, grada i općine u skladu s njihovim statutima.

(5) Glasački odbor prije otvaranja glasačkog mjesta uređuje prostorije, postavlja glasačku kutiju te priprema glasačke listiće, izvratke iz popisa birača i drugu dokumentaciju za provedbu glasanja (u daljnjem tekstu: glasački materijal).

(6) Na glasačkom mjestu, prilazu glasačkom mjestu i u njegovoj neposrednoj blizini, u krugu od najmanje 50 metara, ne smije biti izložen promidžbeni materijal.

(7) Na glasačkom mjestu i na području oko glasačkog mjesta iz stavka 6. ovoga članka nisu dopušteni nikakvi oblici referendumske promidžbene aktivnosti.

VIII. GLASANJE

1. GLASAČKI LISTIĆ

Članak 72.

(1) Glasanje na državnom referendumu obavlja se osobno, glasačkim listićem.

(2) Na glasačkom listiću moraju biti otisnuti:

1. referendumsko pitanje
2. ponuđeni odgovori „ZA“ i „PROTIV“ ili „DA“ i „NE“ kad birač odlučuje o jednom prijedlogu
3. ponuđeni odgovori „ZA“ i „PROTIV“ ili „DA“ i „NE“ kraj svakog prijedloga kad birač odlučuje o alternativnom referendumskom pitanju
4. naziv narodne inicijative ili naziv nadležnog tijela zajedno s nazivom referendumske inicijative ako je referendum raspisalo nadležno tijelo na vlastitu inicijativu
5. serijski broj glasačkog listića
6. uputa o načinu glasanja.

(3) Ako se istovremeno održava državni referendum o referendumskom pitanju narodne inicijative i o referendumskom pitanju Hrvatskoga sabora, na istom glasačkom listiću moraju biti otisnuti:

1. referendumsko pitanje narodne inicijative uz jasnu naznaku da je riječ o prijedlogu narodne inicijative
2. referendumsko pitanje Hrvatskoga sabora uz jasnu naznaku da je riječ o protuprijedlogu Hrvatskoga sabora
3. redni broj ispred svakog referendumskog pitanja
4. serijski broj glasačkog listića
5. uputa o načinu glasanja.

(4) Glasački listić za glasanje na državnom referendumu tiska se u tiskari ovlaštenoj za tiskanje službenog lista Republike Hrvatske, pod neposrednim nadzorom Državnog izbornog povjerenstva.

Članak 73.

(1) Na glasačkom listiću iz članka 72. stavka 2. točke 2. ovoga Zakona birač zaokružuje riječ „ZA“ ili „PROTIV“, odnosno „DA“ ili „NE“ ovisno o tome podržava li prijedlog ili ne.

(2) Na glasačkom listiću iz članka 72. stavka 2. točke 3. ovoga Zakona dovoljno je da birač zaokruži riječ „ZA“, odnosno „DA“ kraj onog prijedloga koji podržava. Nije dopušteno zaokružiti riječ „ZA“ ili „DA“ kraj oba prijedloga.

(3) Na glasačkom listiću iz članka 72. stavka 3. ovoga Zakona birač zaokružuje redni broj ispred referendumskog pitanja narodne inicijative, odnosno referendumskog pitanja Hrvatskoga sabora ovisno o tome koju inicijativu od predloženih dviju podržava.

Članak 74.

Važeći glasački listić je ispunjeni glasački listić iz kojeg se na siguran i nedvojben način može utvrditi za koju je od ponuđenih opcija birač glasao.

2. VRIJEME I POSTUPAK GLASANJA

Članak 75.

(1) Glasanje traje neprekidno od sedam do 19 sati.

(2) Glasačka mjesta zatvaraju se u 19 sati, a biračima koji su se u to vrijeme zatekli na glasačkom mjestu mora se omogućiti glasanje.

Članak 76.

(1) Za vrijeme glasanja na glasačkom mjestu mora biti nazočan predsjednik ili potpredsjednik glasačkog odbora te najmanje dva člana glasačkog odbora.

(2) Predsjednik glasačkog odbora određuje zaduženja pojedinih članova glasačkog odbora.

(3) Predsjednik glasačkog odbora brine se o održavanju reda i mira na glasačkom mjestu za vrijeme glasanja.

(4) Ako je to nužno radi očuvanja reda i mira te radi nesmetanog odvijanja glasanja, predsjednik glasačkog odbora može zatražiti pomoć policije.

(5) Nitko ne smije na glasačko mjesto doći naoružan, osim pripadnika policije na poziv predsjednika glasačkog odbora.

Članak 77.

(1) Glasački odbor za svakog birača koji pristupi glasanju utvrđuje identitet i provjerava je li upisan u izvadak iz popisa birača za to glasačko mjesto.

(2) Identitet birača utvrđuje se javnom ispravom s fotografijom na temelju koje se može nedvojbeno utvrditi identitet birača.

(3) Ako osoba nije upisana u izvadak iz popisa birača ne smije joj se dopustiti glasanje.

(4) Iznimno od odredbe stavka 3. ovoga članka, dopustit će se glasanje biraču koji svoje biračko pravo dokaže potvrdom za glasanje nadležnog tijela.

(5) Potvrdu iz stavka 4. ovoga članka birač je dužan predati glasačkom odboru.

(6) Potvrda iz stavka 4. ovoga članka smatra se sastavnim dijelom izvotka iz popisa birača za to glasačko mjesto.

(7) Nakon utvrđivanja prava na glasanje, član glasačkog odbora biraču predaje glasački listić i objašnjava mu način popunjavanja glasačkog listića te ga upućuje na mjesto za glasanje.

Članak 78.

(1) Birač koji zbog teže bolesti, tjelesnog oštećenja ili zbog toga što je nepismen ne može samostalno glasati, može glasanju pristupiti s drugom osobom koja će po njegovoj ovlasti i uputi zaokružiti odgovor.

(2) U skladu s tehničkim mogućnostima, slijepim i slabovidnim osobama omogućuje se glasanje uz pomoć tehničkog pomagala – matrice za glasanje.

(3) U zapisnik o radu glasačkog odbora unose se podaci o glasanju iz ovoga članka.

Članak 79.

(1) Birač koji zbog teže bolesti, tjelesnog oštećenja ili nemoći ne može pristupiti na glasačko mjesto iz članka 68. stavka 2. ovoga Zakona može nadležnom povjerenstvu za provedbu državnog referenduma najkasnije tri dana prije dana održavanja državnog referenduma ili glasačkom odboru do 12 sati na dan održavanja državnog referenduma podnijeti zahtjev za glasanje izvan glasačkog mjesta.

(2) Zaprimiteljne zahtjeve iz stavka 1. ovoga članka nadležno povjerenstvo za provedbu državnog referenduma predaje nadležnom glasačkom odboru.

(3) Glasački odbor utvrđuje je li birač koji je podnio zahtjev za glasanje izvan glasačkog mjesta upisan u izvadak iz popisa birača koji je dostavljen na glasačko mjesto.

(4) Glasački odbor biraču iz stavka 1. ovoga članka omogućuje glasanje na adresi njegova prebivališta odnosno na drugoj adresi ako je ta adresa u obuhvatu glasačkog mjesta.

(5) Predsjednik glasačkog odbora određuje najmanje dva člana glasačkog odbora koji će birača iz stavka 1. ovoga članka posjetiti i omogućiti mu glasanje.

(6) Birač iz stavka 1. ovoga članka dužan je glasački listić preklopiti tako da ostane vidljiva samo poleđina glasačkog listića, staviti ga u posebnu omotnicu i zatvoriti je.

(7) Nakon povratka na glasačko mjesto član glasačkog odbora predaje omotnicu predsjedniku glasačkog odbora. Predsjednik glasačkog odbora preklopljeni glasački listić iz omotnice odmah ubacuje u glasačku kutiju na glasačkom mjestu.

(8) Na način ostvarivanja biračkog prava birača koji pristupi na glasačko mjesto, ali mu je zbog tjelesnog oštećenja ili drugog razloga onemogućena pristupačnost glasačkom mjestu, odgovarajuće se primjenjuju odredbe stavaka 5., 6. i 7. ovoga članka.

(9) U zapisnik o radu glasačkog odbora unose se podaci o glasanju izvan glasačkog mjesta.

3. UTVRĐIVANJE REZULTATA GLASANJA

Članak 80.

(1) Nakon zatvaranja glasačkog mjesta glasački odbor:

1. prebrojava neupotrijebljene glasačke listiće i stavlja ih u poseban omot koji nakon toga zatvara
2. utvrđuje ukupni broj birača koji su pristupili glasanju na glasačkom mjestu prema izvratku iz popisa birača i potvrdama nadležnog tijela
3. otvara glasačku kutiju i prebrojava glasačke listiće.

(2) Ako se nakon prebrojavanja glasačkih listića utvrdi da je njihov broj isti ili manji od utvrđenog broja birača koji su pristupili glasanju, glasački odbor utvrđuje broj glasova prema broju glasačkih listića.

(3) Ako se nakon prebrojavanja glasačkih listića utvrdi da je njihov broj veći od utvrđenog broja birača koji su pristupili glasanju, glasački odbor o tome sastavlja službenu bilješku u zapisniku o radu glasačkog odbora te utvrđuje broj glasova prema broju glasačkih listića.

Članak 81.

(1) Glasački odbor o vlastitom radu sastavlja zapisnik koji sadržava:

1. dan i mjesto održavanja državnog referenduma
2. naziv referendumske inicijative
3. referendumsko pitanje
4. imena i prezimena članova glasačkog odbora
5. ukupan broj birača na biračkom mjestu prema izvratku iz popisa birača
6. broj birača koji su pristupili glasanju prema izvratku iz popisa birača i na temelju potvrde za glasanje nadležnog tijela
7. broj birača koji su glasali utvrđen prema broju glasačkih listića
8. broj neupotrijebljenih glasačkih listića
9. ukupan broj važećih glasačkih listića
10. ukupan broj nevažećih glasačkih listića

11. broj glasova „ZA“ i broj glasova „PROTIV“ kad se odlučivalo o jednom prijedlogu
12. broj glasova „ZA“ svaki pojedini prijedlog i broj glasova „PROTIV“ svakog pojedinog prijedloga kad se odlučivalo o alternativnom referendumskom pitanju
13. broj glasova „ZA“ svako pojedino referendumsko pitanje i broj glasova „PROTIV“ svakog pojedinog referendumskog pitanja kad se odlučivalo između referendumskog pitanja narodne inicijative i referendumskog pitanja Hrvatskoga sabora
14. druge činjenice bitne za glasanje i rad glasačkog odbora.

(2) Svaki član glasačkog odbora ovlašten je dati pisane primjedbe na zapisnik.

(3) Zapisnik o radu glasačkog odbora potpisuju svi članovi glasačkog odbora. Ako član glasačkog odbora odbije potpisati zapisnik ili ga iz drugog razloga ne potpiše, o tome se u zapisniku sastavlja bilješka.

(4) Zapisnik moraju potpisati najmanje tri člana glasačkog odbora od kojih jedan mora biti predsjednik ili potpredsjednik glasačkog odbora.

(5) Svaki član glasačkog odbora ima pravo dobiti presliku zapisnika o radu glasačkog odbora.

(6) Zapisnik o radu glasačkog odbora ima snagu javne isprave, a njegov se sadržaj može osporavati u postupku zaštite prava na državnom referendumu u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Članak 82.

(1) Glasački odbor najkasnije u roku od 12 sati od zatvaranja glasačkog mjesta dostavlja nadležnom povjerenstvu za provedbu državnog referenduma zapisnik o radu i ostale glasačke materijale za provedbu glasanja na državnom referendumu s glasačkog mjesta.

(2) Glasački odbori koji provode državni referendum na glasačkim mjestima u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske zapisnike o radu dostavljaju elektroničkim putem Državnom izbornom povjerenstvu u roku od 12 sati od zatvaranja glasačkog mjesta.

(3) Izvornici zapisnika iz stavka 2. ovoga članka i ostali upotrijebljeni glasački materijali za provedbu glasanja na državnom referendumu dostavljaju se Državnom izbornom povjerenstvu u roku od osam dana od dana zatvaranja glasačkog mjesta.

Članak 83.

(1) Ako zapisnik o radu glasačkog odbora u provedbi državnog referenduma sadržava službenu bilješku iz članka 80. stavka 3. ovoga Zakona, takav zapisnik ne unosi se u informatički sustav prije nego što Državno izborno povjerenstvo utvrdi je li višak glasačkih listića mogao utjecati na rezultat državnog referenduma.

(2) Ako Državno izborno povjerenstvo utvrdi da višak glasačkih listića nije mogao utjecati na rezultat državnog referenduma, podatke iz zapisnika unosi u informatički sustav.

(3) Ako Državno izborno povjerenstvo utvrdi da je višak glasačkih listića mogao utjecati na rezultat državnog referenduma, određuje ponavljanje glasanja na tom glasačkom mjestu.

(4) U slučaju iz stavka 3. ovoga članka, glasanje se ponavlja prvu nedjelju koja uslijedi nakon dana održavanja državnog referenduma.

(5) Ako je na glasačkom mjestu istovremeno održano više referenduma u skladu s člankom 159. ovoga Zakona, ponavljanje glasanja iz stavka 4. ovoga članka određuje se samo za one referendume na kojima je utvrđen višak glasačkih listića.

Članak 84.

(1) Gradska i općinska povjerenstva za provedbu državnog referenduma najkasnije u roku od 18 sati od zatvaranja glasačkih mjesta unose u informatički sustav podatke iz zapisnika o radu glasačkih odbora sa svoga područja te sastavljaju zapisnike o radu.

(2) Povjerenstva iz stavka 1. ovoga članka bez odgode dostavljaju zapisnik o radu s ostalim glasačkim materijalom nadležnom županijskom povjerenstvu za provedbu državnog referenduma.

(3) Županijsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma i Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma u roku od 24 sata od zatvaranja glasačkih mjesta, odnosno u roku od šest sati od dostave zapisnika o radu gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu državnog referenduma i ostalog glasačkog materijala za provedbu glasanja sastavljaju zapisnik o radu.

(4) Županijsko povjerenstvo za provedbu državnog referenduma i Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma dostavljaju Državnom izbornom povjerenstvu, na način i u roku koje mu ono odredi, izvornik zapisnika o radu i zapisnike o radu svih povjerenstava za provedbu državnog referenduma i glasačkih odbora na svom području.

Članak 85.

(1) Povjerenstva za provedbu državnog referenduma iz članka 84. ovoga Zakona sastavljaju zapisnik koji sadržava:

1. dan i mjesto održavanja državnog referenduma
2. naziv referendumske inicijative
3. referendumsko pitanje
4. imena i prezimena članova povjerenstva
5. ukupan broj birača prema izvacima iz popisa birača
6. broj birača koji su pristupili glasanju prema izvacima iz popisa birača i na temelju potvrde za glasanje nadležnog tijela
7. broj birača koji su glasali prema broju glasačkih listića
8. broj neupotrijebljenih glasačkih listića
9. broj važećih glasačkih listića
10. broj nevažećih glasačkih listića
11. broj glasova „ZA“ i broj glasova „PROTIV“ kad se odlučivalo o jednom prijedlogu
12. broj glasova „ZA“ svaki pojedini prijedlog i broj glasova „PROTIV“ svakog pojedinog prijedloga kad se odlučivalo o alternativnom referendumskom pitanju
13. broj glasova „ZA“ svako pojedino referendumsko pitanje, broj glasova „PROTIV“ svakog pojedinog referenduskog pitanja kad se odlučivalo između referenduskog pitanja narodne inicijative i referenduskog pitanja Hrvatskoga sabora
14. druge činjenice bitne za glasanje i rad povjerenstva.

(2) Svaki član povjerenstva za provedbu državnog referenduma ovlašten je dati pisane primjedbe na zapisnik.

(3) Zapisnik potpisuju svi članovi povjerenstva za provedbu državnog referenduma. Ako član povjerenstva za provedbu državnog referenduma odbije potpisati zapisnik ili ga iz drugog razloga ne potpiše o tome se u zapisniku sastavlja bilješka.

(4) Zapisnik moraju potpisati najmanje tri člana povjerenstva za provedbu državnog referenduma od kojih jedan mora biti predsjednik ili potpredsjednik povjerenstva za provedbu državnog referenduma.

(5) Svaki član povjerenstva za provedbu državnog referenduma ima pravo na presliku zapisnika.

(6) Zapisnik o radu povjerenstva za provedbu državnog referenduma ima snagu javne isprave, a njegov se sadržaj može osporavati u postupku zaštite prava na državnom referendumu u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Članak 86.

(1) Rezultate glasanja na državnom referendumu utvrđuje Državno izborno povjerenstvo.

(2) Tijekom trajanja glasanja Državno izborno povjerenstvo može objavljivati privremene podatke o broju birača koji su pristupili glasanju.

(3) Nakon zatvaranja glasačkih mjesta Državno izborno povjerenstvo može objavljivati privremene i nepotpune rezultate državnog referenduma.

Članak 87.

Odluka o utvrđivanju rezultata državnog referenduma sadržava:

1. ukupan broj birača upisanih u popis birača
2. broj birača koji su pristupili glasanju prema izvacima iz popisa birača i na temelju potvrde za glasanje nadležnog tijela
3. broj birača koji su glasali prema broju glasačkih listića
4. broj važećih glasačkih listića
5. broj nevažećih glasačkih listića
6. broj glasova „ZA“ i broj glasova „PROTIV“ kad se odlučivalo o jednom prijedlogu
7. broj glasova „ZA“ svaki pojedini prijedlog i broj glasova „PROTIV“ svakog pojedinog prijedloga kad se odlučivalo o alternativnom referendumskom pitanju
8. broj glasova „ZA“ svako pojedino referendumsko pitanje, broj glasova „PROTIV“ svakog pojedinog referendumskog pitanja kad se odlučivalo između referendumskog pitanja narodne inicijative i referendumskog pitanja Hrvatskoga sabora.

Članak 88.

Odluka o utvrđivanju rezultata državnog referenduma objavljuje se na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

Članak 89.

(1) Rezultati državnog referenduma konačni su protekom rokova za podnošenje prigovora zbog nepravilnosti u provedbi državnog referenduma ili danom donošenja odluke u povodu pravnih lijekova.

(2) Državno izborno povjerenstvo donosi odluku o konačnim rezultatima državnog referenduma u kojoj se uz podatke iz članka 87. ovoga Zakona navodi datum kad su rezultati državnog referenduma postali konačni.

(3) Državno izborno povjerenstvo dostavlja odluku iz stavka 2. ovoga članka nadležnom tijelu koje je raspisalo državni referendum.

(4) Odluka iz stavka 2. ovoga članka objavljuje se u Narodnim novinama i na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

IX. PROMATRANJE DRŽAVNOG REFERENDUMA

Članak 90.

(1) Pravo promatrati provedbu državnog referenduma imaju promatrači:

1. organizacijskog odbora
2. odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative
3. nevladinih udruga registriranih u Republici Hrvatskoj koje se bave neovisnim promatranjem izbornih postupaka i promicanjem osobnih, građanskih i političkih prava
4. međunarodnih organizacija koje se bave promatranjem izbora, diplomatsko-konzularnih predstavništava u Republici Hrvatskoj i međunarodnih udruženja izbornih tijela te izbornih tijela iz drugih država (u daljnjem tekstu: strani promatrači).

(2) Pravo promatranja državnog referenduma obuhvaća promatranje rada tijela za provedbu državnog referenduma, a ostvaruje se od primitka rješenja o odobrenju promatranja državnog referenduma.

Članak 91.

(1) Zahtjev za promatranje provedbe državnog referenduma ovlaštenici iz članka 90. stavka 1. ovoga Zakona mogu podnijeti nadležnom povjerenstvu za provedbu državnog referenduma od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju državnog referenduma, a najkasnije 15 dana prije dana održavanja državnog referenduma.

(2) Ovlaštenici iz članka 90. stavka 1. ovoga Zakona dužni su nadležnom povjerenstvu za provedbu državnog referenduma dostaviti popis predloženih promatrača.

(3) Popis predloženih promatrača sadržava sljedeće podatke:

1. ime i prezime promatrača
2. osobni identifikacijski broj (OIB) promatrača
3. općinu ili grad na području kojeg će promatrati provedbu državnog referenduma, odnosno nadležno povjerenstvo čiji će rad promatrati.

(4) Predstavnik organizacijskog odbora, odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative te nevladine udruge zahtjev za promatranje podnose županijskom povjerenstvu za provedbu

državnog referenduma ili Povjerenstvu Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma na čijem području namjeravaju promatrati provedbu državnog referenduma ili Državnom izbornom povjerenstvu za promatranje rada Državnog izbornog povjerenstva.

(5) Strani promatrači zahtjev za promatranje državnog referenduma podnose Državnom izbornom povjerenstvu.

(6) Način podnošenja zahtjeva za promatranje državnog referenduma i način dostave popisa predloženih promatrača uređuje Državno izborno povjerenstvo obvezatnom uputom.

Članak 92.

(1) Nadležno povjerenstvo za provedbu državnog referenduma odlučuje o zahtjevu za promatranje provedbe državnog referenduma u roku od tri dana od dana podnošenja zahtjeva. Ako se ovlašteniku odobrava promatranje provedbe državnog referenduma, izdaje mu se službena iskaznica.

(2) Službenu iskaznicu promatraču uručuje tijelo čiji rad promatrač namjerava promatrati.

(3) Status promatrača dokazuje se službenom iskaznicom koju je promatrač dužan nositi vidljivo istaknutu tijekom promatranja provedbe državnog referenduma.

(4) Promatrač je dužan prilikom dolaska na glasačko mjesto ili u sjedište nadležnog povjerenstva za provedbu državnog referenduma čiji će rad promatrati predložiti službenu iskaznicu i javnu ispravu s fotografijom na osnovi koje se nedvojbeno može utvrditi njegov identitet.

(5) Ako nadležno tijelo za provedbu državnog referenduma nije izdalo službenu iskaznicu, status promatrača dokazuje se uvidom u javnu ispravu s fotografijom na osnovi koje se nedvojbeno može utvrditi identitet promatrača te uvidom u popis promatrača koji je dostavljen nadležnom tijelu za provedbu državnog referenduma.

Članak 93.

(1) Promatrač koji promatra rad glasačkog odbora ima pravo biti nazočan radu glasačkog odbora od trenutka preuzimanja glasačkog materijala od nadležnog povjerenstva za provedbu državnog referenduma, tijekom pripremanja glasačkog mjesta prije njegova otvaranja, tijekom trajanja postupka glasanja, prebrojavanja glasačkih listića i utvrđivanja rezultata glasanja, sve do predaje glasačkog materijala nadležnom povjerenstvu za provedbu državnog referenduma nakon utvrđenog rezultata glasanja na glasačkom mjestu.

(2) Promatraču je dopušteno stavljati obrazložene primjedbe na rad glasačkog odbora u zapisnik o radu glasačkog odbora ili ih u pisanom obliku priložiti tom zapisniku.

(3) Glasački odbor dužan je primiti pisanu primjedbu promatrača i priložiti je zapisniku o radu glasačkog odbora te o tome izdati potvrdu.

(4) Promatrač smije dolaziti i odlaziti s glasačkog mjesta ne remeteći postupak glasanja i rad glasačkog odbora.

(5) Promatrač ne smije odgovarati na upite birača, a u slučaju da mu se birač obrati, upućuje ga predsjedniku, potpredsjedniku ili članu glasačkog odbora.

(6) Promatrač ne smije fotografirati ili na bilo koji drugi način snimati izvadak iz popisa birača i glasačke listiće na glasačkom mjestu tijekom postupka glasanja ili utvrđivanja rezultata glasanja.

(7) Promatrač ima pravo izvršiti uvid u glasački materijal sve do proglašenja konačnih rezultata državnog referenduma osim uvida u izvadak iz popisa birača.

(8) Promatrač ima pravo zahtijevati presliku zapisnika o radu glasačkog odbora čiji je rad promatrao.

Članak 94.

(1) Promatraču je dopušteno promatrati rad svih povjerenstava za provedbu državnog referenduma na području na kojem mu je odobreno promatranje te upozoravati na uočene nepravilnosti.

(2) Promatraču je dopušteno stavljati obrazložene primjedbe na rad povjerenstva iz stavka 1. ovoga članka u zapisnik o radu povjerenstva ili ih u pisanom obliku priložiti tom zapisniku.

(3) Promatrač ima pravo zahtijevati presliku zapisnika o radu povjerenstva iz stavka 1. ovoga članka čiji je rad promatrao te ima pravo biti nazočan primopredaji glasačkog materijala.

Članak 95.

(1) Tijela za provedbu državnog referenduma dužna su promatračima omogućiti promatranje i praćenje svoga rada.

(2) Tijelo za provedbu državnog referenduma čiji se rad promatra ne smije isključiti promatranje, ali smije ograničiti broj promatrača ako nedostatak prostora ili drugi razlozi ne dopuštaju istovremeno promatranje rada tijela svim zainteresiranim promatračima.

(3) U slučaju iz stavka 2. ovoga članka, promatračima organizacijskog odbora, odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative i nevladinih udruga te stranim promatračima mora se omogućiti da imaju najmanje po jednog promatrača na glasačkom mjestu ili pri povjerenstvu za provedbu državnog referenduma.

Članak 96.

(1) Promatrač ne smije ometati rad tijela za provedbu državnog referenduma.

(2) Predsjednik tijela za provedbu državnog referenduma usmeno opominje promatrača koji ometa rad tijela. Ako unatoč opomeni promatrač nastavi s ometanjem, predsjednik tijela ovlašten je oduzeti mu službenu iskaznicu promatrača i naložiti njegovo udaljšavanje s mjesta promatranja.

(3) Promatrač ne smije fotografirati te audiovizualno snimati rad tijela za provedbu državnog referenduma.

(4) Promatrač ne smije nositi nikakve oznake ni promidžbene materijale te na bilo kakav drugi način utjecati na birače.

X. PRAVNA ZAŠTITA NA DRŽAVNOM REFERENDUMU

Članak 97.

(1) Ustavnost i zakonitost državnog referenduma nadzire Ustavni sud od trenutka kada organizacijski odbor uputi zahtjev predsjedniku Hrvatskoga sabora za raspisivanje državnog referenduma narodne inicijative, odnosno od dana objave odluke o namjeri raspisivanja državnog referenduma koji iniciraju nadležna državna tijela.

(2) Ovlaštenici podnošenja zahtjeva za provedbu nadzora nad ustavnošću i zakonitošću referenduma sukladno ustavnom zakonu kojim se uređuje Ustavni sud Republike Hrvatske u postupku državnog referenduma su:

1. političke stranke
2. najmanje 100 birača
3. udruge s pravnom osobnošću, čiji su programi ili djelovanje jasno povezani s pitanjima vezanim uz konkretan državni referendum
4. udruge bez pravne osobnosti, djelovanje kojih je jasno povezano s pitanjima vezanim uz konkretan državni referendum
5. organizacijski odbor.

(3) Odbori zagovornika odnosno protivnika inicijative smatraju se udrugama bez pravne osobnosti iz stavka 2. točke 4. ovoga članka.

Članak 98.

(1) Zaštita od nepravilnosti u provedbi državnog referenduma osigurava se od dana započinjanja referendumske aktivnosti sukladno članku 46. stavcima 3. i 4. ovoga Zakona, a obuhvaća i s njom povezane postupke, odnosno radnje iz članka 26. ovoga Zakona.

(2) Prigovor zbog nepravilnosti u provedbi državnog referenduma mogu podnijeti:

1. organizacijski odbor
2. odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative
3. pet posto birača s pravom glasa na glasačkom mjestu na kojem je ili na čijem je području počinjena radnja za koju birači tvrde da je utjecala ili bi mogla utjecati na rezultat glasanja na tom glasačkom mjestu (u daljnjem tekstu: sporno glasačko mjesto).

(3) Kada prigovor podnosi skupina od najmanje pet posto birača dužni su odrediti zajedničkog predstavnika ovlaštenog za podnošenje prigovora.

Članak 99.

(1) Prigovor zbog nepravilnosti u provedbi državnog referenduma podnosi se Državnom izbornom povjerenstvu.

(2) Prigovor iz stavka 1. ovoga članka mora prispjeti Državnom izbornom povjerenstvu u roku od 48 sati računajući od isteka dana kada je izvršena radnja na koju se prigovor podnosi.

(3) Prigovor iz stavka 1. ovoga članka sadržava:

1. ime i prezime, prebivalište i kontakt podatke podnositelja prigovora
2. naznaku radnje na koju se prigovor odnosi te razloge za podnošenje prigovora

3. potpis podnositelja prigovora.

(4) Kada prigovor iz stavka 1. ovoga članka podnosi organizacijski odbor ili odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative, potpisuje ga predstavnik odbora ili od njega za to opunomoćena osoba koja uz prigovor prilaže punomoć.

(5) Kad prigovor iz stavka 1. ovoga članka podnosi predstavnik najmanje pet posto birača, uz prigovor se prilaže popis birača koji zajednički podnose prigovor. Popis sadržava imena i prezimena, osobne identifikacijske brojeve (OIB) te prebivališta birača.

(6) Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje o prigovoru u roku od 48 sati od isteka dana kad je prigovor zaprimljen.

(7) Ako se o prigovoru iz stavka 1. ovoga članka ne može odlučiti bez neposrednog uvida u glasački materijal, Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje o prigovoru u roku od 48 sati od isteka dana kada je od nadležnog povjerenstva za provedbu državnog referenduma zaprimilo glasački materijal na koji se prigovor odnosi.

Članak 100.

(1) Ako Državno izborno povjerenstvo rješavajući o prigovoru utvrdi da su postojale nepravilnosti koje bi mogle bitno utjecati na rezultat državnog referenduma na spornom glasačkom mjestu, poništava te radnje i određuje da se ponove prije održavanja državnog referenduma.

(2) Ako ne postoji mogućnost ponavljanja poništenih radnji u roku iz stavka 1. ovoga članka, a radnje bi mogle bitno utjecati na rezultat državnog referenduma na spornom glasačkom mjestu, Državno izborno povjerenstvo odgađa provedbu državnog referenduma na tom glasačkom mjestu za prvu sljedeću nedjelju te određuje rok u kojem se poništene radnje moraju ponoviti.

(3) Ako se nepravilnosti odnose na postupak glasanja, a odlučujuće su utjecale ili su mogle utjecati na rezultat državnog referenduma na spornom glasačkom mjestu, Državno izborno povjerenstvo poništava sporne radnje i određuje rok u kojem će se državni referendum ponoviti na tom glasačkom mjestu.

Članak 101.

(1) Rješenje o prigovoru objavljuje se na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva odmah nakon donošenja, uz naznaku vremena objave.

(2) Dostava rješenja o prigovoru podnositelju prigovora smatra se obavljenom danom javne objave na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

(3) Rješenje o prigovoru iz stavka 1. ovoga članka uklanja se s mrežne stranice Državnog izbornog povjerenstva najkasnije do isteka roka iz članka 111. ovoga Zakona.

Članak 102.

(1) Protiv rješenja Državnog izbornog povjerenstva u povodu prigovora zbog nepravilnosti u provedbi državnog referenduma podnositelj prigovora ima pravo izjaviti žalbu Ustavnom sudu.

(2) Žalba se podnosi putem Državnog izbornog povjerenstva u roku od 48 sati računajući od isteka dana kad je primljeno pobijano rješenje.

(3) Ustavni sud dužan je donijeti odluku o žalbi u roku od 48 sati od dana njezina primitka.

Članak 103.

Na podneske i rješenja u postupku po odredbama ovoga Zakona ne plaćaju se upravne pristojbe.

XI. TROŠKOVI PROVEDBE REFERENDUMA

Članak 104.

(1) Sredstva za pokriće troškova provedbe državnog referenduma osiguravaju se u državnom proračunu Republike Hrvatske.

(2) Državno izborno povjerenstvo raspolaže sredstvima za provedbu državnog referenduma, određuje način njihova korištenja i provodi nadzor nad njihovim utroškom.

(3) Državno izborno povjerenstvo na svojoj mrežnoj stranici objavljuje privremeno izvješće o visini troškova državnog referenduma i načinu korištenja sredstvima u roku od 60 dana od dana objave konačnih rezultata državnog referenduma.

(4) Konačno izvješće o visini troškova državnog referenduma i načinu korištenja sredstvima objavljuje se nakon isplate svih troškova povezanih s provedbom državnog referenduma.

(5) Predsjednik, potpredsjednik i članovi povjerenstava za provedbu državnog referenduma i glasačkih odbora imaju pravo na naknadu za svoj rad koja se ne smatra primitkom od kojeg se utvrđuje dohodak u smislu zakona kojim se uređuje porez na dohodak.

(6) Sredstva za naknadu za rad iz stavka 5. ovoga članka osiguravaju se u državnom proračunu Republike Hrvatske.

(7) Visinu naknade za rad članova povjerenstava za provedbu državnog referenduma i glasačkih odbora određuje Državno izborno povjerenstvo odlukom u roku od tri dana od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju državnog referenduma.

XII. ZAŠTITA I OBRADA OSOBNIH PODATAKA

Članak 105.

(1) Na obradu osobnih podataka u postupku prikupljanja potpisa birača, pri utvrđivanju broja pravovaljanih potpisa birača te u provedbi državnog referenduma odgovarajuće se primjenjuju propisi kojima se uređuje zaštita osobnih podataka.

(2) Organizacijski odbor, tijelo nadležno za raspisivanje državnog referenduma, tijelo nadležno za utvrđivanje broja pravovaljanih potpisa birača, odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative, te tijela nadležna za provedbu državnog referenduma dužna su poduzeti potrebne mjere zaštite osobnih podataka od slučajnog ili nezakonitog uništenja ili slučajnog gubitka, izmjene te neovlaštenog otkrivanja ili pristupa.

Članak 106.

(1) Voditelji obrade osobnih podataka su:

1. organizacijski odbor u postupku prikupljanja potpisa birača radi izjašnjavanja o potrebi da se zatraži raspisivanje državnog referenduma
2. odbori zagovornika odnosno protivnika inicijative u postupku prikupljanja potpisa birača podupiratelja radi osnivanja odbora, kada su ispunjeni uvjeti iz članka 51. ovoga Zakona
3. Državno izborno povjerenstvo u postupcima upisa i vođenja Evidencije, utvrđivanja broja pravovaljanih potpisa birača za raspisivanje državnog referenduma te utvrđivanja broja pravovaljanih potpisa birača podupiratelja osnivanja odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative kao i provođenja drugih radnji temeljem ovoga Zakona
4. nadležna tijela za provedbu državnog referenduma kao i tijela iz članka 69. ovoga Zakona radi poduzimanja pojedinih radnji temeljem ovoga Zakona
5. ovlašteni predlagatelj promatrača u postupku imenovanja promatrača
6. predstavnik najmanje pet posto birača kad podnosi prigovor u skladu s člankom 99. ovoga Zakona.

(2) Kontakt podaci voditelja obrade osobnih podataka iz stavka 1. točaka 1. i 2. ovoga članka objavljuju se na mrežnoj stranici voditelja obrade, a iz točaka 3. i 4. na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

Članak 107.

Voditelj obrade osobnih podataka iz članka 106. stavka 1. točaka 3. i 4. ovoga Zakona može obradu osobnih podataka povjeriti izvršitelju obrade u skladu s propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka.

Članak 108.

(1) Osobne podatke predstavnika i članova organizacijskog odbora i odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative te zajedničkog predstavnika najmanje pet posto birača ovlaštenog za podnošenje prigovora nadležno tijelo obrađuje u opsegu iz članka 20., 50. i 99. ovoga Zakona.

(2) U postupku utvrđivanja broja pravovaljanih potpisa birača Državno izborno povjerenstvo obrađuje osobne podatke birača u opsegu iz članka 28. ovoga Zakona.

Članak 109.

(1) Osim podataka iz članka 108. ovoga Zakona u postupku provedbe državnog referenduma obrađuju se i osobni podaci:

1. članova tijela za provedbu državnog referenduma
2. promatrača
3. trećih osoba s kojima voditelji obrade osobnih podataka sklapaju ugovore ili donose odluke kojim ih imenuju za obavljanje određenih poslova
4. osoba koje prikupljaju potpise birača
5. osoba ovlaštenih za unošenje podataka u sustav informatičke podrške iz članka 59. ovoga Zakona.

(2) Osobni podaci članova tijela za provedbu državnog referenduma koji se obrađuju su:

1. ime i prezime
 2. osobni identifikacijski broj (OIB)
 3. kontakt podaci
 4. drugi podaci potrebni za isplatu naknade u skladu s posebnim propisima.
- (3) Osobni podaci promatrača koji se obrađuju su:
1. ime i prezime
 2. osobni identifikacijski broj (OIB) ili broj i mjesto izdavanja identifikacijske isprave.
- (4) Osobni podaci osoba koje prikupljaju potpise birača koji se obrađuju su:
1. ime i prezime
 2. kontakt podaci.
- (5) Osobni podaci osoba ovlaštenih za unošenje podataka u sustav informatičke podrške iz članka 59. ovoga Zakona koji se obrađuju su:
1. ime i prezime
 2. osobni identifikacijski broj (OIB)
 3. kontakt podaci.
- (6) Osobni podaci trećih osoba koji se obrađuju su podaci nužni za izvršenje ugovora ili odluka kojima su imenovani za obavljanje određenih poslova.
- (7) Voditelj obrade može tražiti i obrađivati i druge osobne podatke potrebne za izvršavanje njegovih zakonom utvrđenih obveza.

Članak 110.

Radi provjere točnosti i potpunosti osobnih podataka nadležna tijela za provedbu državnog referenduma mogu od nadležnih tijela zatražiti pristup podacima iz:

1. registra birača
2. zbirke podataka o prebivalištu i boravištu građana
3. evidencije o osobnim identifikacijskim brojevima.

Članak 111.

Osobni podaci iz članaka 108. i 109. ovoga Zakona obrađuju se tijekom poduzimanja radnji nadležnih tijela, a najkasnije 120 dana nakon objave konačnih rezultata državnog referenduma.

Članak 112.

- (1) Osobne podatke predstavnika organizacijskog odbora i odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative nadležno tijelo objavljuje u skladu s člancima 21. i 51. ovoga Zakona.
- (2) Imena i prezimena članova tijela za provedbu državnog referenduma objavljuju se na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.
- (3) Imena i prezimena članova tijela za provedbu lokalnog referenduma objavljuju se na mrežnoj stranici jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave.
- (4) Osobni podaci iz stavaka 2. i 3. ovoga članka uklanjaju se s mrežne stranice nakon proteka roka iz članka 111. ovoga Zakona.

Članak 113.

(1) Ako organizacijski odbor nije prikupio potreban broj potpisa birača za podnošenje zahtjeva nadležnom tijelu za raspisivanje državnog referenduma narodne inicijative dužan je u roku od 30 dana od posljednjeg dana prikupljanja potpisa uništiti, na primjeren način, sve potpisne liste koje sadržavaju osobne podatke birača, u skladu s propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka.

(2) Organizacijski odbor i odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative moraju sve osobne podatke iz postupka prikupljanja potpisa birača na odgovarajući način uništiti po okončanju postupka utvrđivanja broja i pravovaljanosti potpisa birača pred nadležnim tijelima.

(3) Birači iz članka 49. stavka 1. ovoga Zakona dužni su postupiti u skladu s ovim člankom.

Članak 114.

Na odlaganje, čuvanje, odabiranje i izlučivanje javnog arhivskog i javnog dokumentarnog gradiva nastalog u postupku prikupljanja potpisa birača, utvrđivanje broja i pravovaljanosti potpisa birača te u provedbi državnog referenduma primjenjuju se propisi kojima se uređuje zaštita i obrada gradiva nastalog u radu Državnog izbornog povjerenstva i drugih tijela za provedbu državnog referenduma.

XIII. PROVEDBA ODLUKE DONESENE NA DRŽAVNOM REFERENDUMU

Članak 115.

(1) Ustavna odluka o promjeni Ustava objavljuje se u istom broju Narodnih novina u kojem se objavljuje odluka Ustavnog suda u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma.

(2) Ako ustavna odluka o promjeni Ustava nije neposredno provediva, Hrvatski sabor donosi zakon za provedbu ustavne odluke u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ustavne odluke.

(3) Ako je na državnom referendumu donesena odluka o prihvatanju načelnog pitanja zbog koje je potrebno pristupiti promjeni Ustava, Hrvatski sabor donijet će promjenu Ustava i zakon za provedbu Ustava, ako je potrebno, u roku od šest mjeseci od dana objave u Narodnim novinama odluke Ustavnog suda u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma.

Članak 116.

(1) O odredbi Ustava o kojoj je odlučeno na državnom referendumu ne može se ponovo odlučivati na državnom referendumu ili u postupku promjene Ustava u Hrvatskom saboru prije proteka četiri godine od dana održavanja državnog referenduma na kojem je o toj promjeni odlučeno osim ako nastupe okolnosti iz članka 17. Ustava.

(2) Odredba stavka 1. ovoga članka primjenjuje se i na promjenu Ustava koja je donesena u skladu s člankom 39. ovoga Zakona.

Članak 117.

(1) Zakon ili drugi akt koji je donesen na državnom referendumu objavljuje se u istom broju Narodnih novina u kojem se objavljuje odluka Ustavnog suda u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma.

(2) Ako je na državnom referendumu donesena odluka o prihvaćanju načelnog pitanja zbog koje je potrebno donijeti zakon ili drugi akt, nadležno tijelo donijet će zakon ili drugi akt u roku od šest mjeseci od dana objave u Narodnim novinama odluke Ustavnog suda u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma.

Članak 118.

(1) O odredbi zakona ili drugog akta o kojoj je odlučeno na državnom referendumu ne može se ponovo odlučivati na državnom referendumu ili na drugi način prije proteka tri godine od dana održavanja državnog referenduma, osim u slučaju potrebe usklađivanja s aktom Europske unije ili ako nastupe okolnosti iz članka 17. Ustava.

(2) Odredba stavka 1. ovoga članka primjenjuje se i na zakon ili drugi akt koji su doneseni u skladu s člankom 39. ovoga Zakona.

Članak 119.

Odluku o prihvaćanju načelnog pitanja koja ne zahtijeva promjenu Ustava ili donošenje zakona ili drugog akta, nadležna tijela dužna su provoditi od osmog dana od dana objave u Narodnim novinama odluke Ustavnog suda u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma osim ako u samom referendumskom pitanju nije drugačije određeno.

Članak 120.

Nadležno tijelo ne smije raspisati novi državni referendum niti uređivati pitanje iz svoga djelokruga drukčije od odluke birača o načelnom pitanju donesene na državnom referendumu koja ne zahtijeva promjenu Ustava ili donošenje zakona ili drugog akta prije proteka tri godine od dana održavanja državnog referenduma, osim u slučaju potrebe usklađivanja s aktom Europske unije ili ako nastupe okolnosti iz članka 17. Ustava.

DIO TREĆI**I. LOKALNI REFERENDUM****Članak 121.**

(1) Lokalni referendum je oblik neposrednog odlučivanja građana o pitanjima iz samoupravnog djelokruga jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave (u daljnjem tekstu: lokalna jedinica) određenim zakonom i statutom.

(2) Lokalni referendum raspisuje se za područje cijele lokalne jedinice.

(3) Na lokalni referendum odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona o državnom referendumu, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

Članak 122.

(1) Referendum za opoziv općinskog načelnika, gradonačelnika, župana i njihovog zamjenika uređen zakonom kojim se uređuje lokalna i područna (regionalna) samouprava ne smatra se lokalnim referendumom u smislu ovoga Zakona.

(2) Na referendum za opoziv iz stavka 1. ovoga članka odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje utvrđivanje broja pravovaljanih potpisa birača te postupak provedbe lokalnog referenduma.

Članak 123.

(1) Raspisivanje lokalnog referenduma može predložiti najmanje trećina članova predstavničkog tijela lokalne jedinice (u daljnjem tekstu: predstavničko tijelo) te općinski načelnik, gradonačelnik, odnosno župan.

(2) Raspisivanje lokalnog referenduma može zatražiti:

1. 10 posto od ukupnog broja birača upisanih u registar birača lokalne jedinice koja ima više od 100.000 stanovnika
2. 15 posto od ukupnog broja birača upisanih u registar birača lokalne jedinice koja ima više od 10.000 do 100.000 stanovnika
3. 20 posto od ukupnog broja birača upisanih u registar birača lokalne jedinice koja ima do 10.000 stanovnika.

(3) U općini, gradu i Gradu Zagrebu raspisivanje lokalnog referenduma može predložiti većina vijeća mjesnih odbora, odnosno gradskih četvrti ili gradskih kotareva.

(4) Predstavničko tijelo dužno je izjasniti se o prijedlogu iz stavaka 1. i 3. ovoga članka te ako prijedlog prihvati, donijeti odluku o raspisivanju lokalnog referenduma u roku od 30 dana od dana zaprimanja prijedloga. Odluka o raspisivanju lokalnog referenduma donosi se većinom glasova svih članova predstavničkog tijela.

(5) Način predlaganja lokalnog referenduma iz stavaka 1. i 3. ovoga članka, izjašnjavanje o prihvatanju prijedloga, donošenje te način objave odluke o namjeri da se raspiše lokalni referendum kao i način savjetovanja s javnošću o toj odluci i s tim povezane ovlasti predstavničkog tijela uređuju se statutom ili drugim općim aktom predstavničkog tijela, uz odgovarajuću primjenu članka 44. ovoga Zakona.

Članak 124.

(1) U roku od osam dana od dana objave odluke da se pristupi izjašnjavanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma ministar nadležan za poslove opće uprave donosi rješenje kojim se utvrđuje:

1. ukupan broj birača iz članka 123. stavka 2. ovoga Zakona upisanih u registar birača lokalne jedinice na dan donošenja rješenja
2. potreban broj birača koji mogu predložiti raspisivanje lokalnog referenduma u skladu s člankom 123. stavkom 2. ovoga Zakona.

(2) Na objavu odluke da se pristupi izjašnjavanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma iz stavka 1. ovoga članka odgovarajuće se primjenjuju odredbe članka 25. stavaka 4. i 5. ovoga Zakona.

(3) Ministarstvo dostavlja predstavničkom tijelu lokalne jedinice i Državnom izbornom povjerenstvu rješenje iz stavka 1. ovoga članka u roku od tri dana od dana donošenja.

(4) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka objavljuje se na mrežnim stranicama Ministarstva, Državnog izbornog povjerenstva i lokalne jedinice najkasnije na dan koji je određen kao prvi dan prikupljanja potpisa birača.

Članak 125.

(1) Lokalni referendum raspisuje predstavničko tijelo odlukom.

(2) Odluka o raspisivanju lokalnog referenduma iz stavka 1. ovoga članka objavljuje se u službenom glasilu te na mrežnoj stranici lokalne jedinice za čije se područje lokalni referendum raspisuje.

Članak 126.

(1) Na lokalnom referendumu imaju pravo odlučivati birači koji imaju prebivalište na području lokalne jedinice za koju je raspisan lokalni referendum i državljani drugih država članica Europske unije koji ostvaruju biračko pravo u Republici Hrvatskoj ako imaju prebivalište na području lokalne jedinice za koju je raspisan lokalni referendum i ako su upisani u registar birača.

(2) Na upis državljana drugih država članica Europske unije iz stavka 1. ovoga članka u registar birača odgovarajuće se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje pravo državljana drugih država članica Europske unije na izborima za predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Članak 127.

(1) Na lokalnom referendumu odlučuje se većinom glasova birača koji su pristupili lokalnom referendumu, uz uvjet da ta većina iznosi najmanje trećinu ukupnog broja birača upisanih u popis birača u lokalnoj jedinici u kojoj se provodi lokalni referendum.

(2) Odluka donesena na lokalnom referendumu je obvezujuća za tijela lokalne jedinice u kojoj se proveo lokalni referendum.

(3) Nadležno tijelo ne smije raspisati novi lokalni referendum niti u redovnoj proceduri mijenjati statut, drugi opći akt ili odluku o drugom pitanju iz samoupravnog djelokruga o kojoj je odlučeno na lokalnom referendumu, prije proteka dvije godine od dana održavanja lokalnog referenduma, osim ako se statut, drugi opći akt ili odluka o drugom pitanju mora uskladiti s kasnije donesenim zakonom ili drugim aktom više pravne snage.

II. POSEBNE ODREDBE O LOKALNOJ REFERENDUMSKOJ INICIJATIVI

1. LOKALNI ORGANIZACIJSKI ODBOR

Članak 128.

(1) Na osnivanje, ovlasti i obveze organizacijskog odbora za izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma (u daljnjem tekstu: lokalni organizacijski odbor) odgovarajuće se primjenjuju odredbe o osnivanju, prestanku, ovlastima i obvezama

organizacijskog odbora na državnom referendumu ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

(2) Članovi lokalnog organizacijskog odbora su birači s prebivalištem u lokalnoj jedinici u kojoj traže raspisivanje lokalnog referenduma.

(3) Prikupljanje potpisa birača provodi se na području lokalne jedinice u kojoj se traži raspisivanje lokalnog referenduma.

(4) Potpis smiju dati birači koji imaju prebivalište na području lokalne jedinice u kojoj se traži raspisivanje lokalnog referenduma.

(5) Podaci potpisnika koji nemaju prebivalište na području lokalne jedinice u kojoj se traži raspisivanje lokalnog referenduma smatraju se nepravovaljanima.

2. DOPUŠTENOST REFERENDUMSKOG PITANJA

Članak 129.

(1) Prije odlučivanja o zahtjevu za upis iz članka 21. ovoga Zakona, Državno izborno povjerenstvo podnijet će zahtjev Ministarstvu da utvrdi dopuštenost referendumskeg pitanja.

(2) Pod utvrđivanjem dopuštenosti referendumskeg pitanja iz stavka 1. ovoga članka smatra se utvrđivanje usklađenosti referendumskeg pitanja s mjerodavnim zakonodavstvom Republike Hrvatske.

(3) O zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka Ministarstvo donosi odluku u roku od 60 dana od dana zaprimanja zahtjeva.

(4) Unutar roka iz stavka 3. ovoga članka Ministarstvo pribavlja mišljenje tijela državne uprave nadležnog za pitanje koje je predmet lokalnog referenduma.

(5) Odluku iz stavka 3. ovoga članka Ministarstvo dostavlja Državnom izbornom povjerenstvu, predstavniku organizacijskog odbora te predstavničkom tijelu lokalne jedinice.

(6) Protiv odluke Ministarstva kojom je utvrđeno da referendumskeg pitanje nije dopušteno predstavnik lokalnog organizacijskog odbora može podnijeti tužbu Visokom upravnom sudu u roku od 15 dana od dana zaprimanja odluke.

(7) Visoki upravni sud odlučuje o tužbi iz stavka 6. ovoga članka u roku od 60 dana od dana predaje tužbe sudu.

(8) Presuda Visokog upravnog suda objavljuje se u Narodnim novinama.

(9) Ako je Visoki upravni sud poništio odluku Ministarstva iz stavka 6. ovoga članka jer je utvrdio da je referendumskeg pitanje dopušteno, Ministarstvo donosi novu odluku iz stavka 3. ovoga članka i dostavlja ju Državnom izbornom povjerenstvu, predstavniku organizacijskog odbora te predstavničkom tijelu lokalne jedinice u roku od osam dana od dana zaprimanja presude Visokog upravnog suda.

Članak 130.

Ako Ministarstvo utvrdi da referendumsko pitanje nije dopušteno, Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje o odbacivanju zahtjeva za upis u roku od osam dana nakon što utvrdi da predstavnik lokalnog organizacijskog odbora nije podnio tužbu iz članka 129. stavka 6. ovoga Zakona ili da je Visoki upravni sud odbacio ili odbio tužbu.

3. IZJAŠNJAVANJE BIRAČA O POTREBI DA SE ZATRAŽI RASPISIVANJE LOKALNOG REFERENDUMA

Članak 131.

(1) Od dana objave odluke da se pristupi izjašnjavanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma do datuma početka prikupljanja potpisa birača ne može proteći manje od 30 dana ni više od tri mjeseca.

(2) Izjašnjavanje birača traje najduže 40 dana, a obuhvaća prikupljanje potpisa birača i obavljanje radnji vezanih uz pripremu potpisnih lista za dostavu Državnom izbornom povjerenstvu.

(3) Trajanje razdoblja prikupljanja potpisa ne smije biti duže od 30 dana.

(4) Dan nakon isteka posljednjeg dana izjašnjavanja birača iz stavka 2. ovoga članka lokalni organizacijski odbor dostavlja Državnom izbornom povjerenstvu potpisne liste.

(5) Lokalni organizacijski odbor dužan je elektroničkim putem Državnom izbornom povjerenstvu najkasnije 48 sati ranije najaviti način dostave potpisnih lista, a ako je riječ o njihovoj neposrednoj predaji i vrijeme predaje.

4. UTVRĐIVANJE BROJA PRAVOVALJANIH POTPISA BIRAČA

Članak 132.

(1) Državno izborno povjerenstvo utvrđuje broj pravovaljanih potpisa birača u roku od 30 dana od dana zaprimanja potpisnih lista.

(2) O utvrđenom broju pravovaljanih potpisa birača Državno izborno povjerenstvo donosi odluku.

(3) Odluka iz stavka 2. ovoga članka dostavlja se predstavniku lokalnog organizacijskog odbora, predsjedniku predstavničkog tijela lokalne jedinice i Ministarstvu te se objavljuje na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva u roku od tri dana od dana njezina donošenja.

(4) Protiv odluke Državnog izbornog povjerenstva kojom je utvrđeno da nije prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača predstavnik lokalnog organizacijskog odbora može podnijeti tužbu Visokom upravnom sudu u roku od 15 dana od dana objave odluke na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva, uz koju se posebno objavljuje podatak o datumu njezine objave.

(5) Visoki upravni sud odlučuje o tužbi iz stavka 4. ovoga članka u roku od 60 dana od dana predaje tužbe sudu.

(6) Presuda Visokog upravnog suda objavljuje se u službenom glasilu lokalne jedinice.

(7) Ako predstavnik lokalnog organizacijskog odbora nije podnio tužbu Visokom upravnom sudu, Državno izborno povjerenstvo objavljuje odluku iz stavka 4. ovoga članka u Narodnim novinama nakon proteka roka za tužbu iz stavka 4. ovoga članka. Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative dan nakon objave odluke u Narodnim novinama.

(8) Ako je Visoki upravni sud odbacio ili odbio tužbu predstavnika lokalnog organizacijskog odbora, odluka Državnog izbornog povjerenstva iz stavka 4. ovoga članka objavljuje se u istom broju službenog glasila lokalne jedinice u kojemu se objavljuje i presuda Visokog upravnog suda. Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative dan nakon objave odluke u službenom glasilu.

(9) Ako je Visoki upravni sud poništio odluku Državnog izbornog povjerenstva iz stavka 4. ovoga članka, Državno izborno povjerenstvo donosi novu odluku iz stavka 1. ovoga članka i objavljuje je u službenom glasilu lokalne jedinice i na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva u roku od osam dana od dana zaprimanja presude Visokog upravnog suda.

5. RASPISIVANJE LOKALNOG REFERENDUMA

Članak 133.

Ako je prikupljen dovoljan broj potpisa, predstavničko tijelo raspisuje lokalni referendum u roku od 30 dana od dana zaprimanja odluke iz članka 132. stavka 2. ovoga Zakona.

6. OČITOVANJE PREDSTAVNIČKOG TIJELA O REFERENDUMSKOM PITANJU

Članak 134.

(1) Predstavničko tijelo može uz donošenje odluke o raspisivanju lokalnog referenduma zaključkom utvrditi stajalište o referendumskom pitanju.

(2) Zaključak iz stavka 1. ovoga članka objavljuje se u istom broju službenog glasila u kojem se objavljuje odluka o raspisivanju lokalnog referenduma.

III. LOKALNI ODBORI I REFERENDUMSKA AKTIVNOST

Članak 135.

(1) Na osnivanje, ovlasti i obveze lokalnih odbora zagovornika odnosno protivnika lokalne referendumске inicijative odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona o osnivanju, ovlastima i obvezama odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative na državnom referendumu, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

(2) Na referendumsku aktivnost na lokalnom referendumu odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona o referendumskoj aktivnosti na državnom referendumu.

IV. PROVEDBA LOKALNOG REFERENDUMA

1. TIJELA ZA PROVEDBU LOKALNOG REFERENDUMA

Članak 136.

(1) Tijela za provedbu lokalnog referenduma su:

1. Državno izborno povjerenstvo
2. županijska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma, Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma, gradska i općinska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma
3. glasački odbori.

(2) Na promatranje rada tijela iz stavka 1. ovoga članka odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje promatranje rada tijela za provedbu državnog referenduma.

(3) Ovisno o tome u kojoj se lokalnoj jedinici provodi lokalni referendum, za izdavanje rješenja kojim se ovlašteniku odobrava promatranje provedbe lokalnog referenduma i promatraču priznaje pravo na službenu iskaznicu nadležno je gradsko ili općinsko povjerenstvo, odnosno županijsko povjerenstvo ili povjerenstvo Grada Zagreba.

2. DRŽAVNO IZBORNO POVJERENSTVO

Članak 137.

Državno izborno povjerenstvo u provedbi lokalnog referenduma:

1. provodi postupak upisa u Evidenciju
2. utvrđuje broj pravovaljanih potpisa birača
3. donosi obvezatne upute i obavlja poslove vezane uz financiranje referendumske aktivnosti u skladu s posebnim zakonom
4. osim obvezne objave u slučajevima propisanim ovim Zakonom, objavljuje na svojoj mrežnoj stranici akte, podneske, pismena, obavijesti i druge podatke vezane uz pojedini lokalni referendum za koje smatra da ih je potrebno objaviti
5. obavlja i druge poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

3. POVJERENSTVA ZA PROVEDBU LOKALNOG REFERENDUMA

Članak 138.

Na povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma odgovarajuće se primjenjuju odredbe članka 62. ovoga Zakona.

Članak 139.

(1) Županijska skupština imenuje županijsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma.

(2) Županijsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma imenuje gradska i općinska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma na svom području.

(3) Gradska skupština Grada Zagreba imenuje Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma.

Članak 140.

Županijsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma:

1. brine o zakonitost i pravilnoj pripremi i provedbi lokalnog referenduma na području županije
2. propisuje obrasce u postupku pripreme i provedbe lokalnog referenduma na području županije
3. imenuje i razrješuje članove gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu lokalnog referenduma
4. provodi edukacije članova gradskih i općinskih povjerenstava te članova glasačkih odbora za provedbu lokalnog referenduma
5. daje upute za rad gradskim i općinskim povjerenstvima za provedbu lokalnog referenduma te glasačkim odborima
6. nadzire rad gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu lokalnog referenduma
7. donosi upute kojima se uređuje način podnošenja zahtjeva za promatranje lokalnog referenduma
8. obavlja poslove vezane uz financiranje referendumske aktivnosti u skladu s posebnim zakonom i obvezatnim uputama Državnog izbornog povjerenstva
9. utvrđuje i proglašava rezultat lokalnog referenduma na području županije
10. objavljuje rezultat lokalnog referenduma u županiji na mrežnoj stranici županije
11. određuje članove stručnog tima za obavljanje administrativnih i tehničkih poslova te visinu naknade članova stručnog tima prema kriterijima vrednovanja rada
12. provodi postupak izlučivanja javnog dokumentarnog gradiva u skladu s posebnim propisima
13. obavlja i druge poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

Članak 141.

Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma:

1. brine o zakonitost i pravilnoj pripremi i provedbi lokalnog referenduma na području Grada Zagreba
2. propisuje obrasce u postupku pripreme i provedbe lokalnog referenduma na području Grada Zagreba
3. određuje glasačka mjesta i imenuje i raspušta glasačke odbore te nadzire njihov rad
4. daje upute za rad glasačkih odbora
5. provodi edukacije članova glasačkih odbora
6. donosi upute kojima se uređuje način podnošenja zahtjeva za promatranje lokalnog referenduma
7. obavlja poslove vezane uz financiranje referendumske aktivnosti u skladu s posebnim zakonom i obvezatnim uputama Državnog izbornog povjerenstva
8. prikuplja i zbraja rezultate glasanja na glasačkim mjestima
9. utvrđuje i proglašava rezultat lokalnog referenduma
10. objavljuje rezultat lokalnog referenduma na mrežnoj stranici Grada Zagreba
11. određuje članove stručnog tima za obavljanje administrativnih i tehničkih poslova te visinu naknade članova stručnog tima prema kriterijima vrednovanja rada
12. provodi postupak izlučivanja javnog dokumentarnog gradiva u skladu s posebnim propisima

13. obavlja i druge poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

Članak 142.

Gradsko ili općinsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma:

1. brine o zakonitost i pravilnoj pripremi i provedbi lokalnog referenduma na području grada ili općine
2. propisuje obrasce u postupku pripreme i provedbe lokalnog referenduma na području grada ili općine
3. određuje glasačka mjesta i imenuje i raspušta glasačke odbore te nadzire njihov rad
4. kod provedbe lokalnog referenduma u županiji obavlja sve tehničke pripreme u skladu s uputama županijskog povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma
5. kod provedbe lokalnog referenduma u gradu ili općini daje upute za rad glasačkih odbora
6. provodi edukacije članova glasačkih odbora
7. kod provedbe lokalnog referenduma u gradu ili općini obavlja poslove vezane uz financiranje referendumske aktivnosti u skladu s posebnim zakonom i obvezatnim uputama Državnog izbornog povjerenstva
8. kod provedbe lokalnog referenduma u županiji prikuplja i zbraja rezultate glasanja na glasačkim mjestima u gradu ili općini te ih dostavlja županijskom povjerenstvu za provedbu lokalnog referenduma zajedno sa zapisnikom o radu i zapisnicima o radu glasačkih odbora sa svoga područja
9. kod provedbe lokalnog referenduma u gradu ili općini prikuplja i zbraja rezultate glasanja na glasačkim mjestima
10. kod provedbe lokalnog referenduma u gradu ili općini utvrđuje i proglašava rezultat lokalnog referenduma
11. kod provedbe lokalnog referenduma u gradu ili općini objavljuje rezultat lokalnog referenduma na mrežnoj stranici grada ili općine
12. određuje članove stručnog tima za obavljanje administrativnih i tehničkih poslova te visinu naknade članovima stručnog tima prema kriterijima vrednovanja rada
13. provodi postupak izlučivanja javnog dokumentarnog gradiva u skladu s posebnim propisima
14. obavlja ostale poslove određene ovim Zakonom i drugim propisima.

Članak 143.

(1) Gradska i općinska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma sastavljaju zapisnik o radu najkasnije u roku od 18 sati od zatvaranja glasačkih mjesta.

(2) Gradska i općinska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma bez odgode dostavljaju zapisnik o radu s ostalim glasačkim materijalom županijskom povjerenstvu za provedbu lokalnog referenduma na lokalnom referendumu u županiji.

(3) Županijska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma i Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma u roku od 24 sata od zatvaranja glasačkih mjesta, odnosno u roku od šest sati od dostave zapisnika o radu gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu lokalnog referenduma i ostalog glasačkog materijala za provedbu glasanja sastavljaju zapisnik o radu.

Članak 144.

Na sadržaj zapisnika povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma odgovarajuće se primjenjuju odredbe članka 85. ovoga Zakona.

4. GLASAČKI ODBOR ZA PROVEDBU LOKALNOG REFERENDUMA**Članak 145.**

Na glasački odbor za provedbu lokalnog referenduma odgovarajuće se primjenjuju odredbe članka 66. ovoga Zakona.

5. GLASANJE NA LOKALNOM REFERENDUMU**Članak 146.**

Na lokalnom referendumu birači glasaju na glasačkim mjestima na području Grada Zagreba, grada ili općine prema mjestu svoga prebivališta.

Članak 147.

Glasački listić za glasanje na lokalnom referendumu tiska se u tiskari ovlaštenoj za tiskanje službenog lista Republike Hrvatske, pod neposrednim nadzorom nadležnog povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma.

Članak 148.

(1) Rezultate glasanja na lokalnom referendumu utvrđuju:

1. županijsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma na području županije ili Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma na području Grada Zagreba
2. gradsko ili općinsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma na području grada ili općine.

(2) Odluka o utvrđivanju rezultata lokalnog referenduma objavljuje se u službenom glasilu i na mrežnoj stranici lokalne jedinice u kojoj se lokalni referendum provodi te na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

(3) Na sva ostala pitanja vezana uz postupak glasanja i utvrđivanja rezultata glasanja odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje glasanje i utvrđivanje rezultata glasanja na državnom referendumu.

V. PRAVNA ZAŠTITA NA LOKALNOM REFERENDUMU**Članak 149.**

(1) Županijskom povjerenstvu za provedbu lokalnog referenduma i Povjerenstvu Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma podnosi se prigovor zbog nepravilnosti u provedbi lokalnog referenduma u županiji ili Gradu Zagrebu.

(2) Županijskom povjerenstvu za provedbu lokalnog referenduma podnosi se prigovor zbog nepravilnosti u provedbi lokalnog referenduma u gradu ili općini.

(3) Prigovor iz stavka 1. i 2. ovoga članka mora prispjeti nadležnom povjerenstvu u roku od 48 sati računajući od isteka dana kada je izvršena radnja na koju se prigovor podnosi.

(4) Nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma donosi rješenje o prigovoru u roku od 48 sati od isteka dana kad je prigovor zaprimljen.

(5) Ako se o prigovoru iz stavka 1. i 2. ovoga članka ne može odlučiti bez neposrednog uvida u glasački materijal, nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma donosi rješenje o prigovoru u roku od 48 sati od isteka dana kada je zaprimljen glasački materijal na koji se prigovor odnosi.

Članak 150.

(1) Nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma dostavlja rješenje o prigovoru iz članka 149. stavaka 1. i 2. ovoga Zakona Državnom izbornom povjerenstvu odmah nakon donošenja radi objave na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

(2) Državno izborni povjerenstvo rješenje o prigovoru objavljuje isti dan, a najkasnije u roku od 24 sata od zaprimanja, uz naznaku vremena objave.

(3) Dostava rješenja o prigovoru podnositelju prigovora smatra se obavljenom danom javne objave na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

(4) Rješenje o prigovoru iz stavka 1. ovoga članka uklanja se s mrežne stranice Državnog izbornog povjerenstva najkasnije do isteka roka iz članka 111. ovoga Zakona.

Članak 151.

(1) Protiv rješenja županijskog povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma ili Povjerenstva Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma u povodu prigovora iz članka 149. stavka 1. ovoga Zakona podnositelj prigovora ima pravo izjaviti žalbu Državnom izbornom povjerenstvu.

(2) Protiv rješenja županijskog povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma u povodu prigovora iz članka 149. stavka 2. ovoga Zakona podnositelj prigovora ima pravo izjaviti žalbu Državnom izbornom povjerenstvu.

(3) Žalba iz stavaka 1. i 2. ovoga članka podnosi se putem nadležnog povjerenstva iz članka 149. stavaka 1. i 2. ovoga Zakona u roku od 48 sati računajući od isteka dana kad je primljeno pobijano rješenje.

(4) Državno izborni povjerenstvo donosi odluku o žalbi iz stavaka 1. i 2. ovoga članka u roku od 48 sati od isteka dana njezina zaprimanja.

(5) Odluka o žalbi objavljuje se na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva odmah nakon donošenja, uz naznaku vremena objave.

(6) Dostava odluke o žalbi podnositelju žalbe smatra se obavljenom danom javne objave na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

(7) Odluka o žalbi iz stavka 1. ovoga članka uklanja se s mrežne stranice Državnog izbornog povjerenstva najkasnije do isteka roka iz članka 111. ovoga Zakona.

VI. TROŠKOVI PROVEDBE LOKALNOG REFERENDUMA

Članak 152.

- (1) Sredstva za provedbu lokalnog referenduma osiguravaju se u proračunu lokalne jedinice u kojoj se lokalni referendum provodi.
- (2) Sredstva za provedbu lokalnog referenduma potrebna za izvršenje obveza Državnog izbornog povjerenstva iz ovoga Zakona osiguravaju se u državnom proračunu Republike Hrvatske.
- (3) Sredstvima iz stavka 1. ovoga članka raspolaže nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma te određuje način njihova korištenja i provodi nadzor nad njihovim utroškom.
- (4) Nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma na mrežnoj stranici lokalne jedinice u kojoj se provodi lokalni referendum objavit će privremeno izvješće o visini troškova lokalnog referenduma i načinu korištenja sredstava u roku od 60 dana od dana objave konačnih rezultata lokalnog referenduma, a konačno izvješće nakon isplate svih troškova povezanih s provedbom lokalnog referenduma.
- (5) Predsjednik, potpredsjednik i članovi povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma i glasačkih odbora imaju pravo na naknadu za svoj rad koja se ne smatra primitkom od kojeg se utvrđuje dohodak u smislu zakona kojim se uređuje porez na dohodak.
- (6) Visinu naknade za predsjednike, zamjenike predsjednika i članove povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma i glasačkih odbora određuju župan, gradonačelnik Grada Zagreba, gradonačelnik ili općinski načelnik odlukom u roku od tri dana od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju lokalnog referenduma.

DIO ČETVRTI

SAVJETODAVNI REFERENDUM

Članak 153.

- (1) Savjetodavni referendum je oblik pribavljanja mišljenja birača o pitanjima o kojima odlučuju Hrvatski sabor, Vlada ili predstavničko tijelo lokalne jedinice.
- (2) Mišljenje birača pribavljeno na savjetodavnom referendumu nije obvezujuće.

Članak 154.

Savjetodavni referendum mogu raspisati:

1. Hrvatski sabor za područje cijele Republike Hrvatske, ili samo za određeno područje ako se pitanje odnosi samo na stanovnike toga područja
2. Vlada za područje jedne ili više lokalnih jedinica radi pribavljanja mišljenja stanovnika s tog područja o područnom ustrojstvu tih jedinica ili o nekom drugom pitanju iz nadležnosti Vlade koje je važno za stanovnike područja za koje se raspisuje savjetodavni referendum

3. predstavničko tijelo za područje cijele ili dijela lokalne jedinice ako se pitanje odnosi samo na stanovnike tog područja.

Članak 155.

(1) Na savjetodavnom referendumu postavlja se savjetodavno pitanje iz nadležnosti tijela koje je referendum raspisalo.

(2) Savjetodavno pitanje u pravilu se postavlja u obliku načelnog pitanja.

Članak 156.

(1) Ovisno o području za koje se raspisuje savjetodavni referendum, na postupak njegove provedbe odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje postupak provedbe državnog, odnosno lokalnog referenduma, što se utvrđuje u odluci o raspisivanju savjetodavnog referenduma.

(2) Odluka o raspisivanju savjetodavnog referenduma pored podataka iz članka 45. stavka 1. ovoga Zakona sadrži i naznaku područja za koje se raspisuje savjetodavni referendum.

Članak 157.

Na savjetodavnom referendumu imaju se pravo izjasniti birači koji imaju prebivalište na području za koje je savjetodavni referendum raspisan.

Članak 158.

Odluka o raspisivanju savjetodavnog referenduma objavljuje se na mrežnoj stranici tijela koje raspisuje referendum, a prema odluci tog tijela i u odgovarajućem službenom glasilu.

DIO PETI

ZAJEDNIČKE ODREDBE O PROVEDBI ZAKONA

Članak 159.

(1) Isti dan može se održati više referenduma.

(2) U slučaju iz stavka 1. ovoga članka, za svaki pojedini referendum tiska se posebni glasački listić različite boje.

Članak 160.

Rokovi propisani ovim Zakonom za donošenje odluke ili poduzimanje pojedine radnje Hrvatskoga sabora ne teku u razdoblju u kojem Hrvatski sabor redovito ne zasjeda.

Članak 161.

(1) Referendumske aktivnosti te raspisivanje i održavanje državnog referenduma ne započinju i ne provode se od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, za članove u Europski parlament, za predsjednika Republike Hrvatske te redovnih lokalnih izbora.

(2) Referendumske aktivnosti te raspisivanje i održavanje lokalnog referenduma ne započinju i ne provode se od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju lokalnih izbora.

(3) U slučaju iz stavka 1. ovoga članka državni referendum se nastavlja u roku od 30 dana od dana konstituiranja Hrvatskoga sabora, odnosno od dana održavanja izbora za Europski parlament, za predsjednika Republike Hrvatske ili redovnih lokalnih izbora.

(4) U slučaju iz stavka 2. ovoga članka lokalni referendum se nastavlja u roku od 30 dana od dana konstituiranja predstavničkog tijela lokalne jedinice, odnosno od dana održavanja prijevremenih izbora za općinskog načelnika, gradonačelnika ili župana.

(5) Državno izborno povjerenstvo objavit će na svojim mrežnim stranicama datum nastavka referenduma po saznanju za činjenice iz stavaka 3. i 4. ovoga članka od koje se računa rok za nastavak referenduma. O činjenici konstituiranja predstavničkog tijela lokalne jedinice Ministarstvo obavještava Državno izborno povjerenstvo odmah po saznanju za nastup te činjenice.

Članak 162.

(1) U slučaju da se ponište ukupni rezultati referenduma, ponavlja se samo postupak glasanja.

(2) Dan održavanja ponovljenog glasanja određuje nadležno tijelo koje je raspisalo poništeni referendum.

(3) Glasanje se mora ponoviti najkasnije u roku od mjesec dana od dana objave odluke o poništenju ukupnih rezultata referenduma.

(4) Za dan održavanja ponovljenog glasanja određuje se nedjelja.

Članak 163.

(1) Objavom odluke Ustavnog suda u Narodnim novinama u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma cjelokupni postupak državnog referenduma smatra se okončanim.

(2) Objavom odluke Državnog izbornog povjerenstva u Narodnim novinama u povodu okončanja postupka pravne zaštite na lokalnom referendumu cjelokupni postupak lokalnog referenduma smatra se okončanim.

(3) Nakon objave odluke iz stavka 1. ili 2. ovoga članka, Državno izborno povjerenstvo u Evidenciju upisuje da je postupak referenduma okončan te upisuje prestanak narodne, odnosno referendumske inicijative.

Članak 164.

(1) Ako su birači na državnom referendumu glasali protiv referenduskog pitanja, o tom istom pitanju nije dopušteno ponovo zatražiti raspisivanje državnog referenduma prije proteka:

1. četiri godine od dana njegova održavanja ako se na državnom referendumu odlučivalo o prijedlogu promjene Ustava
2. tri godine od dana njegova održavanja ako se na državnom referendumu odlučivalo o prijedlogu zakona, prijedlogu drugog akta ili o načelnom pitanju.

(2) Ako su birači na lokalnom referendumu glasali protiv referenduskog pitanja, o tom istom pitanju nije dopušteno ponovo zatražiti raspisivanje lokalnog referenduma u toj lokalnoj jedinici prije proteka dvije godine od dana njegova održavanja.

Članak 165.

(1) Javnopravna tijela dužna su surađivati s nadležnim tijelima za provedbu državnog, odnosno lokalnog referenduma i osigurati stručnu pomoć potrebnu za provedbu referenduma.

(2) Javnopravna tijela dužna su osigurati prostor i tehničke uvjete za provedbu referenduma bez naknade.

(3) Lokalne jedinice dužne su na zahtjev povjerenstva koje je imenovano za provedbu lokalnog referenduma na području te jedinice bez naknade osigurati na svojim mrežnim stranicama prostor za objavu akata, priopćenja, obavijesti i drugih podataka tog povjerenstva.

DIO ŠESTI

PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 166.

Pravilnik iz članka 8. stavka 4. ovoga Zakona ministar nadležan za poslove opće uprave donijet će u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 167.

Hrvatski sabor uskladit će Poslovnik Hrvatskoga sabora s odredbama ovoga Zakona u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 168.

(1) Općine i gradovi donijet će odluku iz članka 26. stavka 2. ovoga Zakona u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(2) Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave uskladit će statut i druge opće akte s odredbama ovoga Zakona u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 169.

Referendumi koji su raspisani prije stupanja na snagu ovoga Zakona dovršit će se prema odredbama Zakona o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave („Narodne novine“, br. 33/96, 92/01, 44/06 – Zakon o Državnom izbornom povjerenstvu Republike Hrvatske, 58/06 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-177/2002 od 20. travnja 2006., 69/07 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-2051/2005 od 5. lipnja 2007., 38/09,

100/16 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-1962/2008 od 27. rujna 2016. i 73/17).

Članak 170.

Stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaju važiti Zakon o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave („Narodne novine“, br. 33/96, 92/01, 44/06 – Zakon o Državnom izbornom povjerenstvu Republike Hrvatske, 58/06 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-177/2002 od 20. travnja 2006., 69/07 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-2051/2005 od 5. lipnja 2007., 38/09, 100/16 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-1962/2008 od 27. rujna 2016. i 73/17) i članak 24.a Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi („Narodne novine“, br. 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 123/17, 98/19 i 144/20).

Članak 171.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Narodnim novinama“.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. RAZLOZI ZBOG KOJIH SE ZAKON DONOSI I PITANJA KOJA SE NJIME UREĐUJU

Referendum se smatra temeljnim instrumentom izravne (neposredne) demokracije jer na njemu birači neposredno odlučuju o političkim pitanjima od javnog interesa. Da bi ispunio svoju demokratsku svrhu, institut referenduma mora biti primjereno uređen zakonom te prikladno dimenzioniran u skladu s Ustavom Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav). To je temeljna i najvažnija pretpostavka bez koje referendum u demokratskom društvu utemeljenom na vladavini prava i zaštiti ljudskih prava ne može dobiti onu ulogu u političkom osvještavanju i aktiviranju građana te jačanju građanske svijesti i društvene odgovornosti koja mu je izvorno namijenjena.

Zakon o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave („Narodne novine“, br. 33/96, 92/01, 44/06 – Zakon o Državnom izbornom povjerenstvu Republike Hrvatske, 58/2006 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-177/2002 od 20. travnja 2006., 69/07 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-2051/2005 od 5. lipnja 2007., 38/09, 100/16 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-1962/2008 od 27. rujna 2016., 73/17) koji je danas na snazi (u daljnjem tekstu: važeći Zakon), višekratno je mijenjan i dopunjavan.

Unatoč tome, postojeći zakonodavni okvir je nedorečen i nerazrađen, osobito kad je riječ o narodnim inicijativama i postupcima koji kod takvih inicijativa prethode donošenju odluke Hrvatskoga sabora o raspisivanju referenduma, ali i pitanjima poput referendumske aktivnosti i promatranja referenduma.

Ustavni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) već je u odluci broj: U-VIIR-4696/2010 od 20. listopada 2010. („Narodne novine“, br. 119/10) upozorio na činjenicu da je važeći Zakon nedovoljno razrađen, odnosno da sadržava nedostatke, nedorečenosti i nedosljednosti zbog kojih je nužno njegovo unapređenje.

Nakon četvrte Promjene Ustava iz 2010. („Narodne novine“, br. 76/10), u članku 7. Ustavnog zakona za provedbu Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 121/10) bio je predviđen rok od šest mjeseci da se s Promjenom Ustava usklade, između ostalih, i odredbe zakona kojim se uređuje referendum, a koje su važne za primjenu Ustava. Iako se nakon toga mijenjao važeći Zakon, do danas institut referenduma nije sustavno uređen.

Sve su to razlozi zbog kojih se predlaže donošenje novog zakona koji će na novim osnovama sustavno i sveobuhvatno urediti institut referenduma u Republici Hrvatskoj.

U pripremi ovog Konačnog prijedloga zakona o referendumu (u daljnjem tekstu: Konačni prijedlog zakona) predlagatelj se koristio Kodeksom dobre prakse na referendumima Europske komisije za demokraciju putem prava (Venecijanske komisije) Vijeća Europe, Studija br. 371/2006, CDL-AD(2007)008rev-cor, u tekstu revidiranom 25. listopada 2018. godine.

Jedino područje koje nije obuhvaćeno ovim Konačnim prijedlogom zakona odnosi se na financiranje referendumske aktivnosti. U pripremi mjerodavnog zakonodavstva prihvaćen je koncept da je referendumska aktivnost primarno politička aktivnost. Stoga je njezino

financiranje, kao posebno pravno pitanje, potrebno urediti zakonom kojim se uređuje financiranje političkih aktivnosti, izborne promidžbe i referenduma.

1. Ustavopravni okvir mjerodavan za uređenje referenduma

Republika Hrvatska ustrojena je kao predstavnička demokracija. Hrvatski sabor je predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj (članak 70. Ustava). Međutim, već je Ustavom iz 1990. („Narodne novine“, br. 56/90) bila propisana mogućnost da narod ostvaruje vlast ne samo „izborom svojih predstavnika“, nego i „neposrednim odlučivanjem“ (članak 1. stavak 3.).

Ustav iz 1990. godine razlikovao je obvezni i fakultativni referendum, a ta je razlika zadržana sve do danas.

Kad je riječ o obveznom referendumu, članak 135. Ustava iz 1990. ograničio je provedbu obveznog referenduma samo na pitanje udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama, odnosno na uvjete i postupak razdruživanja Republike Hrvatske. Predmet odlučivanja na obveznom referendumu do danas se nije mijenjao, iako je u dijelu koji se odnosi na razdruživanje modificiran. Posebnost je tog postupka obveznog referenduma bila i ostala u tome što o udruživanju, odnosno razdruživanju prethodno odlučuje Sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika, a nakon toga se provodi referendum na kojem se donosi odluka, što znači da u donošenju odluke sudjeluju i Hrvatski sabor i narod (birači). Većina potrebna za donošenje odluke na obveznom referendumu mijenjala se kroz ustavotvorna razdoblja, tako da se prvih deset godina donosila većinom glasova ukupnog broja birača u Republici/državi (1990. – 2010.), a od 16. lipnja 2010., nakon stupanja na snagu četvrte Promjene Ustava, donosi se većinom glasova birača koji su pristupili referendumu.

Kad je riječ o fakultativnom referendumu, u članku 87. Ustava iz 1990. godine bilo je predviđeno da referendum mogu inicirati i ujedno raspisati samo Hrvatski sabor (tadašnji Zastupnički dom) te predsjednik Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Predsjednik) na prijedlog Vlade Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vlada) i uz supotpis predsjednika Vlade.

Drugom Promjenom Ustava iz 2000. godine („Narodne novine“, br. 113/00) članak 87. dopunjen je odredbom kojom se u ustavni poredak Republike Hrvatske prvi put uveo institut narodne inicijative. Pojam „narodna inicijativa“ (engl. *popular initiative*, franc. *initiative populaire*; njem. *Volksinitiative*) uveden je u hrvatski pravni poredak kroz praksu Ustavnog suda (odluka broj: U-VIIR-4640/2014 od 12. kolovoza 2014., „Narodne novine“, br. 104/14, 130/14 – ispravak, točka 28.). Prema novom stavku 3. članka 87. Ustava, Hrvatski sabor dužan je raspisati referendum, u skladu sa zakonom, ako to zatraži deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj. Za predmet odlučivanja na referendumu narodne inicijative ustavotvorac je odredio „pitanja iz stavka 1. i 2. ovog članka“, to jest ista pitanja o kojima su fakultativni referendum ovlašteni raspisati Hrvatski sabor i Predsjednik na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade (prijedlog za promjenu Ustava, prijedlog zakona, drugo pitanje iz djelokruga Hrvatskoga sabora, odnosno drugo pitanje za koje Predsjednik drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost Republike).

Kad je riječ o većini potrebnoj za odlučivanje na fakultativnom referendumu, u članku 87. Ustava iz 1990. godine bilo je predviđeno da se na referendumu odlučuje većinom glasova birača koji su glasali, uz uvjet da je referendumu pristupila većina od ukupnog broja birača u Republici. Četvrtom Promjenom Ustava iz 2010. godine ta je odredba izmijenjena, tako da od 16. lipnja 2010. godine važi ustavno pravilo da se na fakultativnom referendumu, isto kao na obveznom, odlučuje većinom (glasova) birača koji su pristupili referendumu.

Međutim, navedenu izmjenu ustavnog pravila nije pratila i odgovarajuća izmjena zakonodavstva, tako da je u članku 6. važećeg Zakona i dalje propisano kako se „na državnom referendumu odlučuje (se) većinom birača koji su glasali, uz uvjet da je referendumu pristupila većina od ukupnog broja birača upisanih u popis birača Republike Hrvatske, ako za pojedina pitanja Ustavom Republike Hrvatske nije drugačije određeno“ (članak 6. stavak 2.). Ovim se Konačnim prijedlogom zakona ozakonjuje važeće ustavno pravilo.

Ustavna odredba iz 1990. godine o tome da su odluke donesene na referendumu obvezatne nije se mijenjala sve do danas.

Nadalje, do 2010. godine mogućnost ostvarivanja biračkog prava izvan granica Republike Hrvatske bilo je omogućeno člankom 45. Ustava samo na izborima za Hrvatski sabor i Predsjednika, ali ne i u postupku odlučivanja na referendumu. Četvrtom Promjenom Ustava iz 2010. izmijenio se članak 45. Ustava tako da se za hrvatske državljane s navršених 18 godina (birače) osigurava ostvarivanje općeg i jednakog biračkog prava, tajnim glasanjem, ne samo na neposrednim izborima za Hrvatski sabor i Predsjednika, nego i na neposrednim izborima za Europski parlament te u postupku odlučivanja na državnom referendumu, u skladu sa zakonom. Birači koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj ostvaruju biračko pravo na biračkim mjestima u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske u stranoj državi u kojoj prebivaju, a ostvarivanje biračkog prava osigurava se i državljanima s prebivalištem u Republici Hrvatskoj koji se u doba izbora zateknu izvan njezinih granica tako da mogu glasati u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske u stranoj državi u kojoj se nalaze ili na koji drugi način određen zakonom.

Posljedično, četvrtom Promjenom Ustava iz 2010. godine u Ustav se prvi put uvodi pojam „državnog“ referenduma, kako bi ga se – s aspekta ostvarivanja biračkog prava – razlikovalo od lokalnog referenduma. Ta je terminološka razlika prihvaćena i u Konačnom prijedlogu zakona, tako da se u njemu uređuje „državni referendum“ i „lokalni referendum“.

Ustavna mogućnost provedbe lokalnog referenduma otvorena je drugom Promjenom Ustava iz 2000. godine, kada je u članku 128. stavku 3. prvi put propisano da „građani mogu neposredno sudjelovati u upravljanju lokalnim poslovima, putem zborova, referenduma i drugih oblika neposrednog odlučivanja u skladu sa zakonom i statutom“. Četvrtom Promjenom Ustava iz 2010. dalje je propisano da ta prava „u Republici Hrvatskoj ostvaruju i građani Europske unije, u skladu sa zakonom i pravnom stečevinom Europske unije“ (članak 128. stavak 4. Ustava).

Konačno, četvrtom Promjenom Ustava iz 2010. godine uvedena je pravna mogućnost da se zakonom propišu i uvjeti za održavanje savjetodavnog referenduma. Međutim, iako je ustavna osnova za zakonsko uređenje savjetodavnog referenduma prihvaćena tek 2010. godine, institut savjetodavnog referenduma uveden je u pravni poredak Republike Hrvatske već 1996. godine, stupanjem na snagu važećeg Zakona („Narodne novine“, br. 33/96). U tom se smislu

unošenje instituta savjetodavnog referenduma u ustavni tekst 2010. godine treba smatrati konstitucionalizacijom tog dotada zakonskog instituta.

Sukladno svim prethodnim navodima, Ustav koji je danas na snazi nalaže Hrvatskom saboru da zakonom uredi državni i lokalni referendum, te uvodi ustavnu mogućnost, ali ne i obvezu, da se zakonom uredi i savjetodavni referendum.

2. Ocjena stanja i osnovna pitanja koja se trebaju urediti Zakonom

Važeći Zakon donesen je 1996. godine. Važeći Zakon mijenjao se i dopunjavao tri puta. Osim toga, jednom je bio izmijenjen drugim zakonom, a Ustavni sud je dosada tri puta ukidao pojedine njegove odredbe.

Kad je riječ o predmetu koji uređuje, u važećem su Zakonu, osim državnog i lokalnog referenduma, uređeni i „drugi oblici osobnog sudjelovanja birača u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave“. U te druge oblike važeći Zakon ubraja savjetodavni referendum, mjesne zborove građana i predstavke građana. U tom se pitanju ovim Konačnim prijedlogom zakona predlaže drugačije uređenje. Naime, predlaže se da mjesni zborovi građana i predstavke građana više ne budu predmet zakona kojim se uređuje referendum jer ti oblici osobnog izjašnjavanja građana nemaju svojstva referenduma, a već su uređeni i u Glavi IV. pod nazivom „Neposredno sudjelovanje građana u odlučivanju“ Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi („Narodne novine“, br. 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13 – pročišćeni tekst, 137/15 – ispravak, 123/17, 98/19 i 144/20).

S druge strane, u važećem je Zakonu i savjetodavni referendum podveden pod „druge oblike osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave“. Ovim se Konačnim prijedlogom zakona predlaže da se institut savjetodavnog referenduma izdvoji iz te skupine te da ostane predmet zakona kojim se uređuje referendum. Riječ je o načelnom stajalištu da savjetodavni referendum pripada institutu referenduma, unatoč tome što mišljenje koja se na njemu donosi nema obvezujući pravni učinak. Učinci koje referendumski proizvode ne utječu na njihovo određenje u pravnom smislu.

a) Državni referendum

Odredba da se o referendumu donosi zakon sadržana je u članku 87. Ustava koji uređuje fakultativni referendum. Posljedično, u ovom se Konačnom prijedlogu zakona uređuje i obvezni referendum, na njegovo organiziranje i provedbu odgovarajuće se primjenjuju odredbe o državnom referendumu koji raspisuje Hrvatski sabor na vlastitu inicijativu.

Kad je riječ o fakultativnom državnom referendumu (u daljnjem tekstu: referendum), u članku 87. Ustava predviđene su tri različite referendumske inicijative, ovisno o tome tko inicira referendum, odnosno pokreće inicijativu i sastavlja tekst referenduskog pitanja, neovisno o tome tko raspisuje sâm referendum. Pri zakonskom uređenju morale su biti uvažene pravne osobitosti svake pojedine inicijative i urediti ih tako da ih se međusobno jasno razlikuje. Upravo nerazlikovanje i izostanak razrade svake od navedenih referenduskih inicijativa najslabije su točke važećeg Zakona.

Prvo, nedorečenost važećeg Zakona očita je kod raspisivanja referenduma koji iniciraju nadležna tijela (Hrvatski sabor i Vlada koja Predsjedniku predlaže raspisivanje referenduma),

sukladno člancima 87. stavcima 1. i 2. Ustava. Prema odredbama važećeg Zakona, u tim referendumskim postupcima ne postoje nikakve prethodne radnje usporedive s onima u referendumima narodne inicijative. Konačnim prijedlogom zakona predviđaju se odgovarajuće mjere radi povećanja stupnja demokratičnosti referenduma koje iniciraju nadležna tijela i otvaranja tih referenduma javnosti. Tako se predviđa da se postupak raspisivanja referenduma koji inicira Hrvatski sabor ili koji Predsjedniku predlaže Vlada sastoji od dvije faze. Prva faza je donošenje odluke o namjeri raspisivanja referenduma, a druga faza je donošenje odluke o raspisivanju referenduma. U razdoblju između tih dviju odluka, koje traje 45 dana, provodi se savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o nacrtu prijedloga akta ako je on predmet odlučivanja na referendumu. Istodobno, birači se organiziraju u odbore zagovornika, odnosno odbore protivnika referendumske inicijative, koji se evidentiraju u Evidenciji koju vodi Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: DIP), kako bi na dan stupanja na snagu odluke o raspisivanju referenduma bili poznati svi sudionici referenduma, kao i programsko-političke platforme birača organiziranih u odbore zagovornika, odnosno odbore protivnika referendumske inicijative.

Drugo, nedorečenost važećeg Zakona očita je i kod uređenja narodnih inicijativa. U važećem zakonu nedostaje sustavna razrada dijela postupka koji se provodi jedino kod narodnih inicijativa, a obuhvaća razdoblje vezano uz prikupljanje potpisa birača kao ustavne pretpostavke za raspisivanje referenduma narodne inicijative.

U tom se razdoblju osniva organizacijski odbor za izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma (u daljnjem tekstu: organizacijski odbor) koji priprema referendumsko pitanje narodne inicijative. U Konačnom prijedlogu zakona se prvi put sustavno uređuje institut referenduskog pitanja. Njegovo je uređenje usklađeno s preporukama Venecijanske komisije Vijeća Europe.

Organizacijski odbor organizira i prikupljanje potpisa birača. Bitna novina koja se predlaže odnosi se na tijelo koje bi bilo nadležno da na referendumima narodne inicijative provodi sve radnje vezane uz evidenciju organizacijskih odbora te uz postupak utvrđivanja broja i pravovaljanosti potpisa birača koje je prikupio organizacijski odbor. To je DIP.

Ovim se Konačnim prijedlogom zakona predlaže da postupak izjašnjavanja birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma traje ukupno 40 dana. Na svakom je organizacijskom odboru da sam odredi, unutar propisanih 40 dana, koliko će mu vremena trebati za prikupljanje potpisa, a koliko za pripremu potpisnih lista za predaju DIP-u, pri čemu dio postupka koji se odnosi na samo prikupljanje potpisa birača ne smije biti duži od 30 dana.

U važećem Zakonu u cijelosti nedostaju odredbe koje bi uređivale postupak predaje potpisnih lista te nadležnost i postupak utvrđivanja broja prikupljenih pravovaljanih potpisa birača. Ovim se Konačnim prijedlogom zakona te manjkavosti otklanjaju.

Konačnim prijedlogom zakonase predlaže da DIP u roku od 30 dana od dana zaprimanja potpisnih lista utvrđuje broj prikupljenih pravovaljanih potpisa birača. Time se provedba tog dijela postupka referenduma narodne inicijative vremenski ograničava te povjerava neovisnom tijelu izvan sustava državne vlasti.

Zakonom se po prvi put uvodi i pravo organizacijskog odbora kao i odbora protivnika narodne inicijative da promatraju postupak utvrđivanja broja pravovaljanih potpisa birača.

U važećem Zakonu u cijelosti nedostaju i odredbe koje bi uređivale postupak pravne zaštite u dijelu referendumskog postupka narodne inicijative koji prethodi odluci o raspisivanju referenduma. U tom dijelu referendumskog postupka narodne inicijative predviđena je djelotvorna sudska zaštita u postupku pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Visoki upravni sud), a omogućava se i podnošenje prigovora DIP-u zbog nepravilnosti u provedbi referenduma, i to od dana započinjanja referendumске aktivnosti.

U ovaj Konačni prijedlog zakona ugrađene su i preporuke Venecijanske komisije o političkom dijalogu između predstavnika organizacijskog odbora i Hrvatskoga sabora koji se, u povodu referendumskog pitanja narodne inicijative, ostvaruje kroz institute neizravnog i izravnog protuprijedloga Hrvatskoga sabora.

Prvi put se uvode i demokratski instrumenti službenih očitovanja nadležnih tijela o referendumskom pitanju narodne inicijative te se nadležna tijela ovlašćuju da biračima upute svoje službeno stajalište.

Nadalje, prvi put se sustavno uređuje područje referendumске aktivnosti. Prihvaćen je zakonodavni koncept *organizirane* referendumске aktivnosti zasnovane na osmišljenim programsko-političkim platformama. Taj koncept polazi od toga da promidžbu provode u DIP-u evidentirane skupine birača organizirane u odbore zagovornika, odnosno odbore protivnika referendumске inicijative. Time se ozakonjuje temeljno načelo svih referendumskih aktivnosti, na kojem ustraje Venecijanska komisija, da zagovornici i protivnici referendumске inicijative moraju imati jednake mogućnosti javnog izražavanja mišljenja. Zakonodavna novina odnosi se i na vrijeme trajanja referendumске aktivnosti. Predlaže se da ta aktivnost prestaje zatvaranjem birališta na dan održavanja referenduma, tako da u provedbi postupaka referenduma ne bi bilo tzv. referendumске šutnje.

Konačnim prijedlogom zakona se prvi put u području referenduma ozakonjuje i institut promatranja rada svih tijela za provedbu referenduma, uključujući glasačke odbore na dan održavanja referenduma i njihovo postupanje nakon zatvaranja glasačkih mjesta, sve do primopredaje glasačkog materijala. To se pravo stječe u propisanom postupku, a ostvaruje se od primitka rješenja o odobrenju promatranja referenduma. Krug ovlaštenika koji mogu imati svoje promatrače na referendumu postavljen je široko, tako da obuhvaća organizacijski odbor narodne inicijative, odbore zagovornika, odnosno protivnika inicijative, nevladine udruge registrirane u Republici Hrvatskoj koje se bave neovisnim promatranjem izbornih postupaka i promicanjem osobnih, građanskih i političkih prava, kao i međunarodne organizacije koje se bave promatranjem izbora, diplomatsko-konzularna predstavništva u Republici Hrvatskoj, međunarodna udruženja izbornih tijela te izborna tijela iz drugih država.

Konačni prijedlog zakona sadržava i posebno poglavlje o pravnoj zaštiti na referendumu. Kad je riječ o nadzoru ustavnosti i zakonitosti državnog referenduma, predlaže se ozakonjivanje pravnih stajališta Ustavnog suda vezanih uz pitanja o tome kada započinje taj nadzor i tko su ovlaštenici podnošenja zahtjeva za provedbu nadzora nad ustavnošću i zakonitošću referenduma. Stajališta, koja je Ustavni sud tumačenjem izveo iz mjerodavnih odredaba Ustavnog zakona o Ustavnom sudu, sadržana su u rješenju broj: U-VIIR-3260/2018 od 18. prosinca 2018. i rješenju broj: U-VIIR-72/2012 i dr. od 16. siječnja 2012. („Narodne novine“, broj 11/12).

Važan novi dio zakonskog uređenja referenduma, koji se prvi put predlaže jest posebno poglavlje o zaštiti osobnih podataka u postupku prikupljanja potpisa birača, pri utvrđivanju

broja i pravovaljanosti potpisa birača te u provedbi referenduma. Konačni prijedlog zakona sadržava odredbe o zadaćama voditelja obrade osobnih podataka, kao i o opsegu njihove obrade. Propisuje se i obveza uništavanja osobnih podataka u određenim rokovima.

Nadalje, iznimno važan dio zakonskog uređenja referenduma odnosi se na uređenje postreferendumske postupka vezanog uz provedbu pravno obvezujuće odluke donesene na referendumu. Poučeni poteškoćama s unošenjem nove ustavne odredbe, izglasane na referendumu narodne ustavotvorne inicijative 1. prosinca 2013. godine, u tekst Ustava (zbog nepostojanja bilo kakvih pravila o tome), ovim se Konačnim prijedlogom zakona posebno uređuju nadležnost, postupci i rokovi za implementaciju odluka donesenih na referendumu u pozitivni pravni poredak Republike Hrvatske. U Konačnom prijedlogu zakona se također uređuju pravila o načinu na koji se, odnosno o rokovima u kojima se odluka donesena na referendumu može izmijeniti, a koji se također međusobno razlikuju ovisno o vrsti i pravnoj prirodi akta o kojemu je riječ.

b) Lokalni i savjetodavni referendum

Važeći Zakon ne osigurava prikladan zakonski okvir za djelotvornu i urednu provedbu lokalnog referenduma, zbog čega se u njegovoj primjeni učestalo javljaju dvojbe. Istodobno, lokalni referendum, kao oblik neposrednog sudjelovanja građana u upravljanju lokalnim poslovima (članak 128. stavak 3. Ustava), uređen je i u Glavi IV. pod nazivom „Neposredno sudjelovanje građana u odlučivanju“ Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi.

Konačnim prijedlogom zakona lokalni referendum definira se kao „oblik neposrednog odlučivanja građana o pitanjima iz samoupravnog djelokruga jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave određenim zakonom i statutom“. Ako nije drugačije određeno, na lokalni referendum odgovarajuće se primjenjuju zakonske odredbe o državnom referendumu. Raspisivanje lokalnog referenduma može predložiti najmanje trećina članova predstavničkog tijela lokalne jedinice, općinski načelnik, gradonačelnik, odnosno župan, a u općini, gradu te Gradu Zagrebu i većina mjesnih odbora, odnosno gradskih četvrti ili gradskih kotareva te propisani postotak od ukupnog broja birača upisanih u registar birača u jedinici lokalne ili područne (regionalne) samouprave.

Dalje se predlaže da na lokalnom referendumu imaju pravo odlučivati birači koji imaju prebivalište na području lokalne jedinice za koju je raspisan lokalni referendum i državljani države članice Europske unije koji ostvaruju biračko pravo u Republici Hrvatskoj ako imaju prebivalište na području lokalne jedinice za koju je raspisan lokalni referendum. Time se zakonodavstvo o referendumu u tom pitanju usklađuje s četvrtom Promjenom Ustava iz 2010. godine.

Kad je riječ o većini koja je potrebna za donošenje odluke na lokalnom referendumu, prema važećem uređenju na lokalnom referendumu odlučuje se većinom birača koji su glasali, uz uvjet da je referendumu pristupila većina od ukupnog broja birača upisanih u popis birača lokalne jedinice u kojoj je raspisan referendum. Konačnim prijedlogom zakona se predlaže izmjena navedenog pravila o „kvorumu birača koji su pristupili referendumu (minimalnom postotku)“. Predlaže se da se na lokalnom referendumu odlučuje većinom glasova birača koji su pristupili lokalnom referendumu, uz uvjet da ta većina birača koji su glasali „za“ referendumsko pitanje iznosi najmanje trećinu ukupnog broja birača upisanih u popis birača u lokalnoj jedinici u kojoj se provodi lokalni referendum. Drugim riječima, za odluku donesenu na lokalnom referendumu predlaže se prihvaćanje tzv. „kvoruma podrške“ (podrške

minimalnog postotka upisanih birača). Kvorum podrške na lokalnom referendumu pridonosi višem stupnju legitimiteta odluka donesenih na lokalnom referendumu, osobito u situaciji kada se za donošenje odluke zahtijeva razumnih 33% glasova „za“ od ukupnog broja birača upisanih u popis birača u lokalnoj jedinici u kojoj se provodi lokalni referendum.

Nadalje, uređuje se niz pitanja koja do sada nisu bila izričito uređena u odnosu na lokalni referendum, a što je u praksi izazivalo poteškoće. Tako se prvi put uređuju pitanja vezana uz lokalnu referendumsku inicijativu, dopuštenost referenduskog pitanja, izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma, utvrđivanje broja pravovaljanih potpisa, raspisivanje lokalnog referenduma te institut utvrđivanja stajališta predstavničkog tijela o referenduskom pitanju narodne inicijative.

Potrebno je napomenuti i to, da se lokalni referendum u smislu ovog Konačnog prijedloga zakona mora strogo razlikovati od instituta referenduma za opoziv općinskog načelnika, gradonačelnika, odnosno župana i njihovih zamjenika, koji je uređen u Glavi V. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi pod nazivom „Tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica područne (regionalne) samouprave“, točka 2. „Izvršno tijelo“. U

U Konačnom prijedlogu zakona se uređuje institut savjetodavnog referenduma za određeno područje, od državne razine, preko dijelova državnog teritorija, do jedne ili više lokalnih jedinica ili samo dijela jedne lokalne jedinice. Svako od navedenih tijela može postaviti savjetodavno pitanje iz svoje nadležnosti. Savjetodavno pitanje u pravilu se postavlja u obliku načelnog pitanja, a uvijek se mora odnositi na problem koji je važan za stanovnike područja za koje se raspisuje savjetodavni referendum.

Ovisno o području za koje se raspisuje savjetodavni referendum, na postupak njegove provedbe odgovarajuće se primjenjuju odredbe kojima se uređuje postupak provedbe državnog, odnosno lokalnog referenduma, što se utvrđuje u odluci o raspisivanju savjetodavnog referenduma.

3. Posljedice do kojih će dovesti donošenje Zakona

Ovim Konačnim prijedlogom zakona pravno područje referenduma u cijelosti se usklađuje s četvrtom Promjenom Ustava iz 2010. godine.

Donošenjem ovoga Zakona znatno se poboljšava zakonodavni okvir instituta referenduma u pravnom poretku Republike Hrvatske, a ujedno se otklanjaju dosadašnje manjkavosti, nedostaci i nedorečenosti.

Ovim se Zakonom osigurava djelotvorniji utjecaj građana u procesima političkog odlučivanja te se na taj način pozitivno utječe na razvoj demokratske političke kulture u hrvatskom društvu. Osobit doprinos razvitku političkog dijaloga u hrvatskom društvu osiguravaju novi instituti neizravnog i izravnog protuprijedloga Hrvatskoga sabora vezani uz referendumska pitanja narodnih inicijativa.

Kvalitetniji zakonodavni okvir postigao se i time što se predlagatelj u pripremi ovoga Zakona vodio Kodeksom dobre prakse na referendumima Venecijanske komisije Vijeća Europe, zakonskim rješenjima pojedinih referenduskih instituta u drugim europskim državama s dugim iskustvom provedbe referenduma te mjerodavnom pravnom literaturom.

II. OBRAZLOŽENJE ODREDBI PREDLOŽENOGA ZAKONA

Uz članak 1.

Ovaj članak utvrđuje predmet uređenja Zakona. Predloženi opis predmeta uređenja Zakona (pokretanje, raspisivanje i provedba referenduma) obuhvaća sva relevantna pravila propisana ovim Zakonom.

Uz članak 2.

Ovim člankom utvrđuje se rodna neutralnost pojmova koji se koriste u ovom Zakonu, a koje pravilo obvezuje i donositelje podzakonskih akata kada ih donose na temelju ovoga Zakona.

Uz članak 3.

U stavku 1. propisuje se zakonska definicija birača. Sukladno članku 45. Ustava, birač na državnom referendumu svaki je hrvatski državljanin s navršениh 18 godina. Svojestvo birača na državnom referendumu stječe se neovisno o prebivalištu i neovisno o tome u kojoj se stranoj državi birač nalazi na dan održavanja referenduma. U Kodeksu dobre prakse na referendumima Europske komisije za demokraciju putem prava (Venecijanske komisije) Vijeća Europe, Studija br. 371/2006, CDL-AD(2007)008rev-cor, u tekstu revidiranom 25. listopada 2018. godine (u daljnjem tekstu: Kodeks), koji sadržava europske pravne standarde u provedbi referenduma, također se naglašava da je „poželjno dati pravo glasa državljanima koji žive u inozemstvu, barem za nacionalne referendume. Međutim, važno je osigurati da to ne dovede do prijevare. Stoga je poželjno da se te osobe ne evidentiraju u istom registru kao stanovnici, već da im se omogući da glasuju u inozemstvu ili iz inozemstva; osim toga, time će se lakše osigurati ostvarivanje njihova prava glasa, što nije vjerojatno ako se moraju vratiti u svoju matičnu zemlju isključivo radi glasanja“ (§ 7. obrazloženja Kodeksa).

Prebivalište za hrvatske državljane relevantno je samo kod lokalnog referenduma. Biračko pravo državljanina drugih država članica Europske unije također je relevantno samo kod lokalnog referenduma. Stoga se u stavku 2. propisuje da državljani drugih država članica Europske unije ostvaruju biračko pravo na lokalnom referendumu u skladu s odredbama ovoga Zakona. Mjerodavno uređenje sadržano je u članku 126. Zakona.

U stavku 3. propisuje se temeljni način ostvarivanja biračkog prava na referendumu. To je neposredno tajno glasanje.

Uz članak 4.

Ovim člankom utvrđuju se temeljna načela vezana uz prava birača na referendumu. Ona su usklađena s onima sadržanima u Kodeksu, među kojima se ističu sljedeća: svaki birač u načelu mora imati jedan glas; ako izborni sustav biračima omogućuje više od jednog glasa, primjerice u slučaju alternativnih rješenja, svaki birač ima jednak broj glasova; glasanje mora biti pojedinačno; glasanje u obitelji i bilo koji drugi oblik kontrole jednog birača nad drugim mora biti zabranjeno; popis osoba koje su glasale ne smije se objaviti; svatko tko uživa politička prava ima pravo potpisati narodnu inicijativu ili zahtjev za referendum; svatko (bez obzira na to uživa li politička prava) mora imati pravo prikupljanja potpisa; moraju se zajamčiti jednake mogućnosti za zagovornike i protivnike prijedloga o kojemu se glasa; mora postojati sloboda birača da izgrade mišljenje (točke I.2.1., I.2.2.a., I.3.1., I.4.b. i c., III.4.a. i c. Kodeksa).

Uz članak 5.

Ovim člankom definira se državni referendum kao oblik ostvarivanja vlasti naroda neposrednim odlučivanjem o pitanjima o kojima su referendum ovlašteni raspisati Hrvatski sabor i Predsjednik u skladu s Ustavom. Ta se zakonska definicija temelji na članku 1. stavku 3. Ustava kojim se propisuje da „narod ostvaruje vlast ...neposrednim odlučivanjem“.

Uz članak 6.

Ovim člankom propisuje se da državni referendumi, sukladno Ustavu, mogu biti obvezni i fakultativni te se utvrđuju ovlasti za raspisivanje referenduma. Obvezni referendum može raspisati samo Hrvatski sabor. Fakultativni referendum raspisuje Hrvatski sabor na vlastitu inicijativu i ako to zatraži deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj, te Predsjednik na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade.

Uz članak 7.

Ovim člankom utvrđuju se temeljna zakonska pravila vezana uz biračko pravo, način donošenja odluka i pravni učinci odluka donesenih na državnom referendumu. Prvo pravilo je da na državnom referendumu imaju pravo odlučivati svi birači na temelju općeg i jednakog biračkog prava. Drugo pravilo je da se na referendumu odlučuje većinom glasova birača koji su pristupili referendumu. Riječ je o ustavnom pravilu koje zabranjuje i kvorum birača koji su pristupili glasanju (kvorum praga ili minimalnog postotka) i kvorum podrške (minimalnog postotka birača upisanih u registar birača). Treće pravilo, propisano ovim člankom, glasi: odluka donesena na državnom referendumu je obvezujuća. Riječ je o ustavnom pravilu koje se samo prenosi u zakon.

Uz članak 8.

Ovim člankom Zakona uspostavlja se Evidencija referendumskih inicijativa. U Evidenciju se upisuju sve referendumske inicijative neovisno o tome raspisuje li nadležno tijelo referendum na vlastitu inicijativu ili na zahtjev birača. U Evidenciju se upisuju podaci o pojedinoj referendumskoj inicijativi te podaci o tijeku i uspjehu te inicijative. U Evidenciju se upisuju podaci o svim organizacijskim odborima za izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma (u daljnjem tekstu: organizacijski odbor), a također se upisuju i svi odbori zagovornika, odnosno odbori protivnika pojedine inicijative koji se organiziraju sukladno ovom Zakonu. Cilj je na jednom mjestu imati podatke o svim referenduskim inicijativama. Primjerice, u Švicarskoj, savezne vlasti održavaju bazu podataka u kojoj su navedeni podaci o svim „narodnim izglasavanjima“ (fran. *votations populaires*, njem. *Volksabstimmungen*, tal. *votazioni popolari*) na saveznoj razini od osnivanja Švicarske konfederacije, gdje je prvi referendum održan 6. lipnja 1848. godine.¹ Suprotno tome, nadležna tijela u Hrvatskoj trenutno nesustavno raspolažu s podacima o pokrenutim narodnim inicijativama za koje je organizacijski odbor podnio nadležnom tijelu zahtjev za raspisivanje referenduma, ali nema podataka o pokrenutim narodnim inicijativama za koje je organizacijski odbor utvrdio da nije prikupio dovoljno potpisa birača pa slijedom toga i nije podnesen zahtjev za raspisivanje referenduma.

U ovom se članku propisuje da Evidenciju vodi DIP. Evidencija je javna i vodi se u elektroničkom obliku. Na temelju ovoga Zakona ministar nadležan za poslove opće uprave

¹ Izvor: Chancellerie fédérale ChF, Répertoire chronologique 1848 – 1880, https://www.bk.admin.ch/ch/f/pore/va/vab_2_2_4_1.html.

donijet će pravilnik kojim će se detaljnije propisati sadržaj Evidencije, način objave podataka te način vođenja Evidencije. Pravilnik će se donijeti u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Uz članak 9.

Ovim se člankom uređuje obvezni državni referendum. Obvezni državni referendum je referendum koji je Hrvatski sabor obavezan raspisati na temelju Ustava ako su za to ispunjene Ustavom propisane pretpostavke. Hrvatski sabor raspisuje obvezni referendum o udruživanju Republike Hrvatske u saveze s drugim državama i o razdruživanju Republike Hrvatske iz saveza s drugim državama. Prema članku 135. Ustava, pravo da pokrenu postupak udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama i razdruživanja iz saveza ima najmanje jedna trećina zastupnika u Hrvatskom saboru, Predsjednik i Vlada. O udruživanju i razdruživanju prethodno odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika. Odluka o udruživanju Republike Hrvatske donosi se na referendumu većinom glasova birača koji su pristupili referendumu. Referendum se mora održati u roku od 30 dana od dana donošenja odluke Hrvatskoga sabora. Navedene pretpostavke za raspisivanje obveznog referenduma u ovom se Zakonu ne razrađuju jer je riječ o ustavnim odredbama koje su neposredno primjenjive. S obzirom na činjenicu da se donošenje zakona o referendumu predviđa u članku 87. Ustava, kojim se uređuje fakultativni referendum, u ovom se članku samo propisuje da se na organiziranje i provedbu obveznog referenduma odgovarajuće primjenjuju odredbe ovoga Zakona o referendumu koji raspisuje Hrvatski sabor na vlastitu inicijativu.

Uz članak 10.

Ovim člankom propisano je što može biti predmet odlučivanja na fakultativnom državnom referendumu iz članka 87. Ustava. Najšira podjela je da predmet odlučivanja na tom referendumu može biti prijedlog akta ili načelno pitanje. Prijedlog akta može biti prijedlog promjene Ustava, prijedlog zakona ili prijedlog drugog akta. Načelno pitanje je samostalno opće pitanje uz koje nije priložen prijedlog akta, a koje samo po sebi nije usmjereno na donošenje ili na izmjene i/ili dopune ustava, zakona, drugih propisa ili, općenito, na normativne ili regulatorne akte. Primjerice, takvo bi načelno pitanje bilo: „Jeste li za to da se Republika Hrvatska prijavi za domaćina ljetnih olimpijskih igara?“².

Uz članak 11.

Ovim člankom razrađuje se predmet odlučivanja na državnom referendumu u slučaju kada Hrvatski sabor raspisuje referendum na vlastitu inicijativu. Sukladno članku 87. stavku 1. Ustava, u stavku 1. ovoga članka propisano je da Hrvatski sabor može raspisati referendum na vlastitu inicijativu o prijedlogu za promjenu Ustava, o prijedlogu zakona ili, u skladu s ustavnim ovlastima, o drugom pitanju iz svoga djelokruga.

Kad je riječ o promjeni Ustava, zapaža se razlika u terminologiji između članka 87. stavka 1. Ustava („Hrvatski sabor može raspisati referendum o prijedlogu za promjenu Ustava ...“) i Glave VIII. Ustava koja uređuje „promjenu Ustava“ u Hrvatskom saboru. Ustavni sud je u Upozorenju broj: U-VIIR-5292/2013 od 28. listopada 2013. („Narodne novine“, br. 131/13)

² Primjer se temelji na načelnom pitanju koje je postavljeno na referendumu održanom u Hamburgu 29. studenoga 2015., na kojemu su birači odbacili s 51,6% glasova „protiv“ referendumsko pitanje koje je glasilo: „Jeste li za to da se Hamburg prijavi za domaćina ljetnih olimpijskih igara 2024?“ Odluka donesena na referendumu bila je pravno obvezujuća.

obrazložio tu terminološku razliku na sljedeći način: „Razlika u formulacijama (u članku 87. stavku 1. Ustava riječ je o 'prijedlogu za promjenu Ustava', dok je u Glavi VIII. Ustava riječ o 'prijedlogu promjene Ustava') upućuje na različit položaj Hrvatskoga sabora u tim dvama različitim postupcima u kojima se može mijenjati nacionalni Ustav“ (točka 6. obrazloženja).

Prema stavku 2., prijedlog za promjenu Ustava u smislu ovoga članka je pravni akt iz članka 87. stavka 1. Ustava koji sadržava prijedlog promjene Ustava o kojem Hrvatski sabor raspisuje referendum nakon što odluči o pristupanju promjeni Ustava i utvrdi nacrt promjene Ustava. Prema tome, ovdje je riječ o postupku koji se u svojim prvim fazama provodi na temelju članaka 136. i 137. Ustava. Pravo da predloži promjenu Ustava ima najmanje jedna petina zastupnika u Hrvatskom saboru, Predsjednik i Vlada (članak 136. Ustava). Kada zaprimi takav prijedlog, Hrvatski sabor odlučuje hoće li pristupiti promjeni Ustava većinom glasova svih zastupnika. Nakon toga slijedi utvrđivanje nacrtu promjene Ustava većinom glasova svih zastupnika (članak 137. Ustava). Međutim, umjesto da nakon toga sam odluči o promjeni Ustava (članci 138. i 139. Ustava), Hrvatski sabor donosi odluku da o promjeni Ustava raspiše državni referendum (članak 87. stavak 1. Ustava).

Prema stavku 3., prijedlog zakona Hrvatskoga sabora je pravni akt iz članka 87. stavka 1. Ustava koji sadržava prijedlog cjelovitog zakona ili prijedlog zakona o izmjenama i/ili dopunama, odnosno izmjeni i/ili dopuni zakona koji je na snazi, kao i prijedlog cjelovitog zakonika ili prijedlog zakonika o izmjenama i/ili dopunama, odnosno izmjeni i/ili dopuni zakonika koji je na snazi, a koji Hrvatskom saboru predlažu zastupnik, klubovi zastupnika, radna tijela Sabora te Vlada sukladno Poslovniku Hrvatskoga sabora, i koji nosi oznaku P.Z. ili P.Z.E. (u daljnjem tekstu: prijedlog zakona). Ovim se člankom predlaže da Hrvatski sabor može raspisati referendum samo o konačnom prijedlogu zakona, što znači da bi, u pravilu, prijedlog zakona o kojem se raspisuje referendum prethodno trebao biti raspravljen i prihvaćen u Hrvatskom saboru u prvom čitanju te bi Hrvatski sabor nakon rasprave o konačnom prijedlogu tog zakona, umjesto da o njemu sam odluči, donio odluku o raspisivanju referenduma radi izjašnjavanja naroda o njemu.

Uz članak 12.

Ovim člankom utvrđuje se što može biti predmet odlučivanja na državnom referendumu kad državni referendum raspisuje Predsjednik na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade.

Sukladno članku 87. stavku 2. Ustava, ovim člankom propisano je da Predsjednik može na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade raspisati referendum o prijedlogu promjene Ustava ili, u skladu s ustavnim ovlastima, o drugom pitanju za koje drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost Republike Hrvatske.

Prijedlog promjene Ustava je pravni akt iz članka 87. stavka 2. Ustava koji sadržava prijedlog izmjena i/ili dopuna, odnosno prijedlog izmjene i/ili dopune Ustava u pitanju za koje predsjednik Republike drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost Republike. Specifičnost je u tome što taj prijedlog promjene Ustava nije podnesen Hrvatskom saboru kako bi na temelju tog prijedloga Hrvatski sabor pokrenuo postupak promjene Ustava sukladno člancima 136. do 139. Ustava, nego Predsjednik na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade o tom prijedlogu promjene Ustava izravno raspisuje državni referendum iz članka 87. stavka 2. Ustava, bez sudjelovanja predstavničkog tijela u tom postupku (tzv. referendumska inicijativa izvršne vlasti).

Drugo pitanje u smislu članka 87. stavka 2. Ustava je načelno pitanje ili prijedlog odgovarajućeg akta kojim se uređuje određeno pitanje za koje Predsjednik drži da je važno za neovisnost, jedinstvenost i opstojnost Republike, a koje se ne uređuje Ustavom ili zakonom.

Uz članak 13.

Ovim člankom propisuje se obveza Hrvatskoga sabora da raspiše državni referendum o pitanjima iz članaka 11. i 12. ovoga Zakona ako to zatraži deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj. Takva se inicijativa u Zakonu naziva „narodnom inicijativom“. Pojam „narodna inicijativa“ (engl. popular initiative, franc. initiative populaire, njem. Volksinitiative) uveden je u hrvatski pravni poredak kroz praksu Ustavnog suda (odluka broj: U-VIIR-4640/2014 od 12. kolovoza 2014., „Narodne novine“, br. 104/14, 130/14 – ispravak, točka 28.). Takav se referendum u Zakonu naziva „referendum narodne inicijative“, kako bi ga se razlikovalo od fakultativnih referenduma koje iniciraju nadležna državna tijela (Hrvatski sabor na vlastitu inicijativu i Predsjednik na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade).

Prijedlog akta može biti prijedlog akta kojeg je pripremila nadležno tijelo te ga uputilo u proceduru radi donošenja kao i prijedlog akta kojeg je pripremio organizacijski odbor.

U prvom slučaju organizacijski odbor reagira na prijedlog pa traži da se o njemu ili u povodu njega raspiše referendum. Organizacijski odbor u referendumskom pitanju može tražiti od birača samo da se izjasne jesu li za prijedlog državnog tijela, ali organizacijski odbor može ponuditi i svoj vlastiti opcijski prijedlog, kao alternativu prijedlogu državnog tijela, kojim se izravno ili neizravno oponira prijedlogu državnog tijela. Sukladno tome, birači u povodu prijedloga državnog tijela mogu tražiti raspisivanje referenduma kako bi oni sami odlučili, umjesto državnog tijela, jesu li za taj prijedlog, odnosno jesu li za taj prijedlog ili su za opcijski prijedlog koji je pripremio organizacijski odbor (kao alternativu prijedlogu državnog tijela). U potonjem bi slučaju bila riječ o alternativnom referendumskom pitanju.

Međutim, ako organizacijski odbor predloži samo svoj opcijski prijedlog, a pri tome ne spomene prijedlog državnog tijela kojemu tim opcijskim prijedlogom neizravno oponira, takav prijedlog možemo nazvati neizravnim oponiranjem. Primjer takvog neizravnog oponiranja je referendumsko pitanje narodne inicijative iz 2010. godine o Prijedlogu Zakona o izmjenama Zakona o radu, koje je glasilo: „Jeste li za zadržavanje važećih zakonskih odredbi o produženoj primjeni pravnih pravila sadržanih u kolektivnim ugovorima i otkazivanju kolektivnih ugovora?“. Navedenim se pitanjem oponiralo Vladinom Prijedlogu izmjena Zakona o radu, i to na način da je organizacijski odbor u referendumskom pitanju predložio opcijsko rješenje (u konkretnom slučaju, zadržavanje postojećeg zakonskog rješenja). Budući da je Vlada 3. rujna 2010. uputila predsjedniku Hrvatskoga sabora akt, KLASA: 110-01/10-01/01, URBROJ: 5030101-10-3, kojim povlači iz zakonodavnog postupka Prijedlog izmjena ZOR-a, Ustavni sud je u odluci broj: U-VIIR-4696/2010 od 20. listopada 2010. utvrdio da su prestale postojati pretpostavke za raspisivanje referenduma jer je narodna inicijativa uspjela. U toj je odluci Ustavni sud istaknuo i sljedeće:

„23. ... navedenim postupkom Vlade Republike Hrvatske ostvaren je i cilj zbog kojega su birači dali svoje potpise za raspisivanje referenduma: Prijedlog izmjena ZOR-a povučen je iz zakonodavnog postupka.

Provedbi referenduma u takvoj pravnoj situaciji nedostaje svaki pravni smisao te objektivno i razumno opravdanje. S druge strane, njegovom bi se provedbom u takvim okolnostima po naravi stvari otvorio prostor mogućim zlouporabama, jer bi se izjašnjavanje birača o referendumskom pitanju – koje je prethodno već ionako riješeno u skladu s voljom birača – lako pretvorilo u izjašnjavanje birača o drugim pitanjima

koja nisu ni u kakvoj vezi sa samim sadržajem referenduskog pitanja. Takva je mogućnost apsolutno protivna temeljima demokratskog ustavnog poretka (članak 3. Ustava) i temeljima koncepta ustavne vladavine (konstitucionalizma) prema kojem su svi nositelji vlasti, uključujući i samog suverena (politički narod i njegovo predstavništvo), ograničeni odredbama Ustava (Smerdel).

Ustavni sud zaključno utvrđuje da je povlačenjem Prijedloga izmjena ZOR-a iz zakonodavnog postupka Vlada Republike Hrvatske postupila u duhu zahtjeva koje postavlja Ustav u odnosu na pravila političkog života u demokratskom društvu utemeljenom na vladavini prava. Taj je postupak Vlade Republike Hrvatske dokaz da se neposredno sudjelovanje birača u procesu donošenja političkih odluka u demokratskom društvu može ostvariti i samim ispunjenjem pretpostavki za održavanje referenduma, a da sam postupak referenduma nije potrebno provoditi.“

Iz navedenoga proizlazi da je Ustavni sud u svojoj praksi prihvatio stajalište da narodne inicijative u Republici Hrvatskoj mogu postizati svoje ciljeve i bez održavanja samog referenduma i kao takve biti djelotvorni mehanizam ostvarenja političkog dijaloga između birača (naroda) i institucionalnih nositelja državne vlasti, to jest između komponenata predstavničke i izravne (neposredne) demokracije. To je pravilo Ustavni sud postavio za konkretan slučaj koji je razmatrao, naglašavajući da „nije riječ o općem pravnom pravilu koje bi vrijedilo za sve istovrsne slučajeve, jer takvo pravilo može donijeti samo Hrvatski sabor kao vrhovno predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj“ (točka 25.1. obrazloženja odluke broj: U-VIIR-4696/2010).

S druge strane, birači mogu zatražiti da Hrvatski sabor raspiše referendum narodne inicijative o prijedlogu promjene Ustava, prijedlogu zakona ili drugom pitanju što ga je pripremio organizacijski odbor, a o kojem bi referendum bio ovlašten raspisati Hrvatski sabor, odnosno Predsjednik sukladno člancima 11. i 12. ovoga Zakona. Primjerice, takav je prijedlog zakona 2014. godine pripremio organizacijski odbor narodne inicijative poznate pod nazivom „Ne damo naše autoceste!“. U tom je slučaju organizacijski odbor pripremio Zakon o dopuni i izmjenama Zakona o cestama, a referendumsko je pitanje glasilo: „Jeste li za to da se na referendumu donese sljedeći zakon: Zakon o dopuni i izmjenama Zakona o cestama“.

Uz članak 14.

Stavkom 1. ovoga članka definira se „ukupan broj birača u Republici Hrvatskoj“ u smislu članka 87. stavak 3. Ustava. To je ukupan broj birača upisanih u evidenciju birača s prebivalištem u Republici Hrvatskoj. Ta je evidencija birača sastavni dio registra birača. Takvo se zakonsko određenje temelji na odluci Ustavnog suda broj: U-VIIR-7346/2014 od 10. prosinca 2014. („Narodne novine“, br. 156/14). U toj je odluci Ustavni sud u povodu narodne ustavotvorne inicijative za raspisivanje referenduma „Birajmo zastupnike imenom i prezimenom“ prvi put u svojoj praksi razmatrao značenje ustavne odredbe o „ukupnom broju birača u Republici Hrvatskoj“ u smislu članka 87. stavka 3. Ustava. Utvrdio je da „Ustav dopušta samo takvu interpretaciju koja dovodi do objektivnog, razumnog i za razvitak demokratskog društva svrsishodnog mjerila za određivanje ‘deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj’ u smislu članka 87. stavka 3. Ustava“ (točka 10.1. odluke). Na pitanje o tome tko ima pravo svojim potpisom zatražiti raspisivanje referenduma, Ustavni sud odgovorio je „da svaki birač u smislu članka 45. Ustava (to jest svaki punoljetni hrvatski državljanin bez obzira na prebivalište) koji se u dane prikupljanja potpisa nalazi ili se zatekne na području Republike Hrvatske ima pravo dati svoj potpis na inicijativu za raspisivanje referenduma, jer na taj način izražava svoju pravno relevantnu volju da Hrvatski sabor raspiše

referendum s predloženim referendumskim pitanjem (što ne mora značiti da se taj birač slaže s predloženim referendumskim pitanjem i da ga podržava, a ni da je predloženo pitanje u skladu s Ustavom). Pravo birača da svojim potpisom zatraži raspisivanje referenduma ne ovisi, dakle, ni o kakvim drugim pretpostavkama (prebivalištu, važećoj osobnoj iskaznici, činjenici da stvarno ne živi na području Republike Hrvatske, i sl.), osim o pravnoj činjenici da je potpisnik birač (što znači da je upisan u registar birača) i o faktičnoj činjenici da je potpis dao na području Republike Hrvatske“ (točka 14.). To ujedno znači „da se prikupljanje potpisa može provoditi samo na području Republike Hrvatske“ (točka 15.).

Nadalje, Ustavni sud je u odluci broj: U-VIIR-7346/2014 obrazložio da utvrđivanje potrebnih deset posto birača od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj predstavlja „administrativnu radnju određivanja apsolutnog broja koji ima značenje ustavnog praga za raspisivanje referenduma u smislu članka 87. stavka 3. Ustava“ (točka 11.). Dalje je utvrdio da „jedina administrativno-teritorijalna poveznica koju Ustav poznaje u odnosu na birače jest njihovo prebivalište. Stoga i ustavna odredba o deset posto od ukupnog broja birača ‘u Republici Hrvatskoj’ s administrativno-teritorijalnog aspekta znači: deset posto od ukupnog broja birača ‘s prebivalištem u Republici Hrvatskoj’. Nijedan drugi zahtjev, nijedan drugi uvjet ili bilo koje drugo administrativno ograničenje, koji bi se eventualno mogli nametnuti radi administrativnog utvrđivanja ukupnog broja birača ‘u Republici Hrvatskoj’ na određeni referentni dan (npr. važeća osobna iskaznica, ili faktično življenje u Republici Hrvatskoj, i sl.) ne bi bili u suglasnosti s člankom 87. stavkom 3. Ustava“, pa je za određivanje apsolutnog broja (ustavnog praga) u smislu članka 87. stavka 3. Ustava jedino relevantna kategorija birača upisana u evidenciju „koja obuhvaća birače hrvatske državljanke s prebivalištem u Republici Hrvatskoj“ (točka 18.).

Sukladno tako utvrđenim mjerilima, u staccima 2., 3. i 4. ovoga članka propisano je da ministar nadležan za poslove opće uprave donosi rješenje kojim se utvrđuje ukupan broj birača upisanih u evidenciju birača s prebivalištem u Republici Hrvatskoj te deset posto od tog ukupnog broja birača, odnosno apsolutni broj pravovaljanih potpisa birača koji je potrebno prikupiti za raspisivanje referenduma. Navedeno rješenje objavljuje se na mrežnoj stranici ministarstva nadležnog za poslove opće uprave i u „Narodnim novinama“ najkasnije na dan koji je određen kao prvi dan prikupljanja potpisa birača. To je ujedno i jedina zadaća nekog tijela državne vlasti u razdoblju prije no što organizacijski odbor preda zahtjev Hrvatskom saboru za raspisivanje referenduma narodne inicijative. Navedeno rješenje ministarstva objavljuje na svojoj mrežnoj stranici i DIP.

Uz članke 15. i 16.

U okviru jedne referendumске inicijative dopušteno je postaviti jedno ili više referendumskih pitanja. Prema svakom tom pitanju postupa se kao prema zasebnom referendumskom pitanju. To praktički znači da se svako to referendumsko pitanje obrađuje kao zasebna i samostojna cjelina, pa jedno pitanje može dobiti potrebnu većinu glasova birača na referendumu, dok drugo pitanje ne mora dobiti potrebnu većinu, što bi značilo da su ga birači odbacili. Najčešća situacija u kojoj bi priroda stvari mogla nalagati postavljanje dvaju ili više samostalnih referendumskih pitanja u okviru jedne referendumске inicijative jest prijedlog izmjene ili dopune dviju ili više različitih i nepovezanih kratkih odredaba Ustava ili jednog zakona. Primjerice, referendumskom se inicijativom traže izmjene Zakona o osobnoj iskaznici u odnosu na dva različita, samostalna i zasebna predmeta uređenja (primjer je izmišljen):

1. Jeste li za to da se članak 4. stavak 1. Zakona o osobnoj iskaznici mijenja i glasi:
„Rok važenja osobnih iskaznica i certifikata koje sadržavaju je osam godina.“

ZA PROTIV

2. Jeste li za to da se članak 12. stavak 4. Zakona o osobnoj iskaznici mijenja i glasi:
 „Otisci papilarnih linija i potpis ne uzimaju se od djeteta do navršenih 14 godina.“

ZA PROTIV

U navedenom je primjeru riječ o dvama samostalnim referenduskim pitanjima koja je dopušteno iznimno postaviti u okviru jedne referendumske inicijative jer je riječ o istom zakonu i o dvama kratkim odredbama. Međutim, prema svakom tom pitanju postupa se kao prema zasebnom referenduskom pitanju, pa ovisno o broju dobivenih glasova „ZA“ birači jedno pitanje mogu prihvatiti, a drugo odbaciti.

U članku 16. utvrđuje se struktura referenduskog pitanja. Određuje se da referendumsko pitanje može biti složeno i jednostavno.

Referendumsko pitanje koje se odnosi na prijedlog akta je složeno. Sastoji se od pitanja koje se tiska na potpisnoj listi za prikupljanje potpisa birača i na glasačkom listiću i u pravilu je napisano u izričaju poput: „Jeste li za prijedlog [naziv akta]“, s jedne strane, te prijedloga samog akta, s druge strane. Taj se prijedlog akta ne tiska na potpisnoj listi i na glasačkom listiću, ali je sastavni dio odluke o raspisivanju referenduma te mora biti dostupan na mjestima za prikupljanje potpisa birača i na glasačkim mjestima. Venecijanska komisija u Kodeksu govori o takvom prijedlogu akta kao o „precizno formuliranom nacrtu promjene ustava, zakonodavnog akta ili druge mjere“ (§ 28. obrazloženja Kodeksa).

S druge strane, propisano je da se načelno pitanje kao predmet odlučivanja na referendumu postavlja kao jednostavno pitanje. Takvo je pitanje samostalno i sadržajno cjelovito te se tiska na potpisnoj listi za prikupljanje potpisa birača i na glasačkom listiću. Venecijanska komisija opisuje načelno pitanje kao „pitanje ... koje kao takvo [samo po sebi] ne mijenja ni ustav ni zakonodavstvo, a odnosi se na pitanje društvenog uređenja (*societal issue*) ili društveno (*social*) pitanje“.³ Načelno pitanje društvene naravi moglo bi, primjerice, biti sljedeće: „Jeste li za to da Hrvatski sabor bude pokrovitelj [nekoj konkretnog događaja]?“ Primjer načelnog pitanja koje se odnosi na društveno uređenje, a koje se navodi u Kodeksu je sljedeće: „Podržavate li izmjenu Ustava s ciljem da se uvede predsjednički sustav vlasti?“ (§ 28. obrazloženja Kodeksa). Sukladno tome, načelno pitanje svojim učincima neizravno može dovesti i do cjelokupne promjene državnog-političkog uređenja zemlje.

Nadalje, propisuje se mogućnost da se jedno referendumsko pitanje sastoji od najviše dva prijedloga, u kojem je slučaju riječ o tzv. alternativnom referenduskom pitanju. Alternativno referendumsko pitanje postavljeno je, primjerice, na referendumu održanom 19. svibnja 1991. godine na temelju Odluke o raspisu referenduma („Narodne novine“, br. 21/91). Ono je glasilo:

„Na referendumu će građani odgovoriti na pitanje:

1. Jeste li za to da Republika Hrvatska, kao suverena i samostalna država, koja jamči kulturnu autonomiju i sva građanska prava Srbima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Hrvatskoj, može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama (prema prijedlogu Republike Hrvatske i Republike Slovenije za rješenje državne krize SFRJ)?

ZA -----PROTIV

³ Venice Commission, Study on referendums – Questionnaire, adopted by the Venice Commission at its 113th Plenary Session (Venice, 8-9 December 2017), Opinion No. 887/2017, CDL(2017)022rev2, Strasbourg, 12 December 2017, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2017\)022rev2-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2017)022rev2-e).

2. Jeste li za to da Republika Hrvatska ostane u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi (prema prijedlogu Republike Srbije i Socijalističke Republike Crne Gore za rješenje državne krize u SFRJ)?

ZA----- PROTIV“

U odnosu na jedno referendumsko pitanje nikako nije dopušteno predložiti tri ili više prijedloga odgovora. Takvo rješenje izvjesno bi dovodilo do nemogućnosti donošenja odluke na referendumu jer bi se glasovi birača raspršili i nijedan od ponuđenih odgovora ne bi dobio većinu glasova birača koji su pristupili glasanju. Stoga bi takvo rješenje bilo protivno smislu, svrsi i cilju referenduma.

Uz članak 17.

Ovim člankom propisani su daljnji zahtjevi koje mora ispunjavati referendumsko pitanje da bi bilo valjano u formalnopravnom smislu. U točki 22.1. odluke broj: U-VIIR-4696/2010 od 20. listopada 2010. Ustavni sud je utvrdio „da je postupak provedbe referenduma strogo formalni postupak. On se može raspisati, u skladu s Ustavom i zakonom, samo u cilju traženja odgovora birača na specificirano i jasno formulirano pitanje.“ Ustavni sud je u tom smislu u navedenoj odluci citirao pravne standarde Venecijanske komisije utvrđene u Kodeksu. Zbog toga su ti standardi uvaženi i u ovom članku. Ukratko, u Kodeksu je navedeno da pitanje o kojemu se glasa mora biti jasno; ne smije dovoditi u zabludu; ne smije navoditi na odgovor; birači moraju biti obaviješteni o učincima referenduma; birači moraju moći odgovoriti na postavljena pitanja isključivo s da, ne ili ne odgovoriti ništa. Kad je riječ o „postupovnoj valjanosti tekstova prijedloga za koje se traži raspisivanje referenduma“, u točki III.2. i u obrazloženju Kodeksa navedeno je da pitanja za koja se traži raspisivanje referenduma moraju poštovati:

– *jedinstvo oblika*: u istom pitanju ne smiju se kombinirati precizno formuliran nacrt neke izmjene ili dopune (to jest formalni prijedlog akta) i općenito formuliran prijedlog ili načelno pitanje. Naime, pozitivni ishod referenduma o formalnom prijedlogu akta, barem u slučaju pravno obvezujućeg referenduma, znači da se Ustav, zakon ili drugi akt donio i postupak time završava, uz poštovanje postupovnih aspekata kao što su objavljivanje i proglašenje. S druge strane, pozitivni ishod referenduma o načelnom pitanju ili općenito formuliranom prijedlogu tek je faza nakon koje slijedi izrada nacrtu i donošenje akta. Kombiniranje precizno formuliranog nacrtu s općenito formuliranim prijedlogom ili načelnim pitanjem stvorilo bi zbrku, koja bi biračima onemogućila informiranje o važnosti njihovih glasova te bi time narušila slobodu njihova biračkog prava (§ 29. obrazloženja Kodeksa);

– *jedinstvo sadržaja*: osim u slučaju potpune revizije teksta (Ustava, zakona), mora postojati istinska povezanost između različitih dijelova svakog pitanja o kojemu se glasa, kako bi se zajamčilo slobodno biračko pravo birača, od kojega se ne smije zahtijevati da u cjelini prihvati ili odbije odredbe među kojima nema istinske povezanosti. Međutim, cjelovita izmjena teksta nekog zakona ili drugog pravnog akta, posebno Ustava, ne može se po prirodi stvari odnositi samo na aspekte koji su međusobno usko povezani. Stoga se u slučaju prijedloga novog cjelovitog zakona ili opsežnih izmjena i/ili dopuna zakona koji je na snazi (i drugih pravnih akata) „ne primjenjuje preduvjet jedinstva sadržaja. Znatna revizija teksta, koja uključuje niz poglavlja, može se smatrati istovjetnom cjelovitoj reviziji. To naravno ne znači da se različita poglavlja ne mogu zasebno staviti na referendum“ (§ 30. obrazloženja Kodeksa).

– *jedinstvo hijerarhijske razine*: poželjno je da se isto pitanje ne odnosi istodobno na pravne akte različitih hijerarhijskih razina, primjerice, na reviziju Ustava i na s njom povezani provedbeni zakon (§ 31. obrazloženja Kodeksa).

Prema Kodeksu, tekstovi koji su suprotni navedenim zahtjevima „ne smiju se staviti na narodno izglasavanje (*popular vote*)“ (točka III.3. Kodeksa).

Konačno, propisano je da prijedlog akta, kao predmet referendumske pitanja, mora biti sastavljen u skladu s Jedinostvenim metodološko-nomotehničkim pravilima za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor. Time se upućuje na pravila o načinu na koji prijedlog akta, kao predmet odlučivanja na referendumu, mora biti sastavljen, sve s ciljem da nakon donošenja odluke birača na referendumu bude otvoren izravni put za inkorporaciju tog prijedloga u pravni poredak Republike Hrvatske.

Uz članak 18.

U stavcima 1. i 2. ovoga članka propisano je da referendumsko pitanje mora biti obrazloženo. Obrazloženje referendumske pitanja sadržava prikaz svih činjenica i okolnosti koje su bile povod za referendumsko pitanje u predloženom sadržaju, ocjenu stanja u području na koje se odnosi referendumsko pitanje te razloge zbog kojih se traži raspisivanje državnog referenduma. Obrazloženje treba biti uravnoteženo i temeljiti se na objektivnim činjenicama te provjerenim i provjerljivim podacima.

U stavku 3. ovoga članka propisano je da obrazloženje referendumske pitanja mora imati sažetak. Sažetak u osnovi sadržava kratki opis referendumske inicijative. U pravilu se tiska u promidžbenim brošurama i drugim promidžbenim materijalima te služi kao djelotvorno sredstvo za sažeto i jednoznačno predstavljanje referendumske inicijative u medijima, odnosno u javnosti. U nekim saveznom državama SAD taj se institut (*proposed initiative summary*) smatra toliko važnim, da se posebno propisuje kako mora biti objektivan, nepristran i nepolemičan, a ujedno se propisuje i broj riječi koji smije sadržavati. Tako je u Washingtonu taj broj ograničen na 75 riječi, a sam sažetak sastavlja nadležno tijelo, dok u Floridi, koja propisuje isti broj riječi, sažetak sastavlja predlagatelj, ali ga odobrava nadležno tijelo.⁴ U ovom se članku takvi zahtjevi ne postavljaju, ali se po prirodi stvari razumije da sažetak mora biti kratak te točno i objektivno prikazivati bit referendumske inicijative.

Uz članak 19.

Ovim člankom utvrđuju se osnovne pretpostavke za osnivanje organizacijskog odbora. Propisano je da odbor mora imati najmanje pet i najviše 21 člana koji među sobom biraju predstavnika organizacijskog odbora.

Uz članak 20.

Ovim člankom utvrđen je sadržaj odluke kojom se osniva organizacijski odbor.

Stavkom 3. članka 20. propisano je da se u odluci o osnivanju organizacijskog odbora osim punog naziva narodne inicijative može navesti i njezin skraćeni naziv. Naziv narodne inicijative iznimno je važan referendumski institut, koji se u Zakonu spominje na nekoliko mjesta. Po nazivu se prepoznaje cjelokupna referendumska inicijativa, pa on nesumnjivo utječe na formiranje mišljenja birača o referendumske pitanju. Stoga je propisano da naziv narodne inicijative ne smije navoditi na zaključke ili stvarati dojmove koji ne odražavaju ciljeve referendumske inicijative. Skraćeni naziv se preporučuje jer se pod skraćenim nazivom narodna inicijativa može djelotvornije predstavljati u javnosti i voditi prepoznatljive promidžbene aktivnosti.

⁴ Izvor: National Conference of State Legislatures – NCSL, <http://www.ncsl.org/research/elections-and-campaigns/preparation-of-a-ballot-title-and-summary.aspx>.

Uz članke 21. i 22.

Ovim člancima uređuje se obveza podnošenja zahtjeva za upis narodne inicijative u Evidenciju referendumskih inicijativa u roku od pet dana od dana osnivanja organizacijskog odbora. Također, propisano je koji se podaci iz Evidencije mogu javno objaviti. O svakoj promjeni podataka vezanih uz narodnu inicijativu i organizacijski odbor, a koji se upisuju u Evidenciju, predstavnik organizacijskog odbora mora obavijestiti DIP.

Uz članak 23.

Ovim člankom propisana je nadležnost DIP-a za ispitivanje usklađenosti formulacije referendumskog pitanja s odredbama ovoga Zakona u postupku donošenja rješenja o upisu narodne inicijative u Evidenciju. Venecijanska komisija u Kodeksu inzistira na tome da određeno tijelo vlasti mora imati ovlast za ispravak neispravne formulacije referendumskog pitanja kako bi se izbjeglo proglašenje cjelokupnog glasanja nevažećim, primjerice, ako je pitanje nejasno, obmanjujuće ili sugestivno, ili ako su prekršena pravila o postupovnoj ili materijalnoj valjanosti. U tom se slučaju preporučuje da se tekst proglasi djelomično nevažećim ako je preostali tekst prijedloga usklađen, a može se predvidjeti i podjela teksta na manje cjeline kako bi se ispravio nedostatak materijalnog jedinstva (§ 40. obrazloženja Kodeksa). S obzirom na hrvatski ustavnopravni okvir, u ovom se članku taj zahtjev uzima u obzir samo djelomično. U slučaju da formulacija referendumskog pitanja nije ispravna, DIP će pozvati predstavnika organizacijskog odbora da ispravi nedostatke. O načinu na koji bi trebalo ispraviti nedostatke predstavnik organizacijskog odbora može provesti konzultacije s DIP-om. Ako organizacijski odbor u zakonom utvrđenom roku ne otkloni nedostatke, DIP donosi rješenje o odbacivanju zahtjeva za upis. Cilj i svrha ovih odredaba, kao i odredaba kojima se propisuju formalni zahtjevi referendumskog pitanja, jest uspostaviti standarde u vezi s referendumskim pitanjima, radi njihove jasnoće, razumljivosti i preglednosti. Te odredbe pridonose širenju spoznaja među potencijalnim organizacijskim odborima da je sastavljanje i pripremanje referendumskog pitanja složena, odgovorna i iznimno zahtjevna zadaća.

Uz članak 24.

Nakon što se narodna inicijativa upiše u Evidenciju slijedi postupak izjašnjavanja birača o potrebi da se zatraži raspisivanje državnog referenduma. Taj postupak obuhvaća dvije faze: prikupljanje potpisa birača i obavljanje radnji vezanih uz pripremu potpisnih lista za predaju Hrvatskom saboru, a traje najviše 40 dana. Organizacijski odbor odlučuje o tome koliko će dana trajati prikupljanje potpisa, odnosno koliko mu dana treba za pripremu materijala (potpisnih lista) za predaju Hrvatskom saboru, pa je slobodan odrediti da će se potpisi prikupljati, primjerice, 25 dana. Zakon postavlja ograničenje: prva faza (trajanje razdoblja prikupljanja potpisa) ne smije biti duža od 30 dana. To je ograničenje propisano kako bi se osiguralo da svaki organizacijski odbor ima pred sobom najmanje deset dana za pripremu materijala (potpisnih lista) za predaju Hrvatskom saboru.

Uz članak 25.

Postupak izjašnjavanja birača pokreće organizacijski odbor donošenjem odluke da se pristupi izjašnjavanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje državnog referenduma. Ovim člankom propisan je sadržaj te odluke, kao i način objave te odluke. Datum početka prikupljanja potpisa mora biti određen unutar razdoblja od šest mjeseci od dana objave odluke. U Kodeksu je preporučeno da vremenski rok za prikupljanje potpisa (posebno dan s kojim rok počinje teći i posljednji dan roka), kao i broj potpisa koje je potrebno prikupiti, mora biti jasno

određen (točka III.4. Kodeksa). Ti se zahtjevi ovim Zakonom poštuju. Uvođenje vremenskih okvira i preciziranje načina objave odluke i početka prikupljanja potpisa birača važno je za poduzimanje daljnjih radnji propisanih ovim Zakonom kao i zakonom kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti.

Uz članak 26.

Ovim člankom propisano je da se potpisi birača smiju prikupljati samo na području Republike Hrvatske, na svim prikladnim javnim površinama utvrđenim odlukom predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave. Mjesta za prikupljanje potpisa daju se na korištenje bez naknade i to se ne smatra zabranjenim financiranjem od strane jedinice lokalne samouprave u smislu zakona kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti. Prikladna mjesta su primjerice: trgovi, ulice, pješačke zone, parkovi, šetnice i sve druge prikladne javne površine na kojima se okuplja ili prolazi veći broj ljudi. Također, propisano je da nadležno tijelo odlučuje o zahtjevu za izdavanje odobrenja za korištenje određenog broja mjesta za prikupljanje potpisa birača u roku od tri dana od dana njegova zaprimanja. Ako iz opravdanih razloga nije u mogućnosti odobriti korištenje nekog od zatraženih mjesta, dužno je odobriti korištenje druge najbliže lokacije. Dakle, ne smije se dogoditi da organizacijski odbor zatraži deset mjesta za prikupljanje potpisa birača utvrđenih odlukom predstavničkog tijela, a da se izda odobrenje za tri ili sedam. Isto tako, propisana je pozitivna presumpcija da ako nadležno tijelo ne odluči u zadanom roku da se smatra da je odobrilo zatraženi broj mjesta. Organizacijski odbor dužan je mjesta za prikupljanje potpisa birača prijaviti nadležnoj policijskoj upravi. Zaključno, propisano je da je organizacijski odbor dužan voditi popis osoba koje su prikupljale potpise na pojedinim mjestima. Naime, vođenje popisa osoba koje su prikupljale potpise po pojedinim mjestima nužno je u slučaju potrebe provjere pravilnosti i transparentnosti prikupljanja potpisa od strane nadležnih tijela.

Uz članak 27.

Stavkom 1. ovoga članka propisano je da se na svakom mjestu za prikupljanje potpisa moraju nalaziti potpisne liste na utvrđenom obrascu.

Stavkom 2. ovoga članka propisan je sadržaj obrasca potpisne liste za prikupljanje potpisa birača.

Nadalje, uređena su temeljna pravila vezana uz obvezatne upute DIP-a kojima se utvrđuje oblik, izgled i način popunjavanja obrasca potpisne liste. Obrazac potpisne liste mora biti dostupan za preuzimanje s mrežne stranice DIP-a 24 sata prije početka prikupljanja potpisa te za vrijeme razdoblja prikupljanja potpisa. Opisani način pripreme i stalna mogućnost ispisa obrasca potpisne liste s mrežne stranice DIP-a osigurava dostupnost tog obrasca te značajno smanjuje troškove organizacije i pripreme prikupljanja potpisa birača za narodnu inicijativu.

Uz članak 28.

Ovim člankom propisano je da se potpisne liste popunjavaju na mjestima koja su odobrena za prikupljanje potpisa. Ovom se odredbom, prema tome, i sami birači obvezuju da ne pristanu na davanje svojih potpisa na mjestima koja očito nisu odobrena za tu namjenu. Time i birači postaju čuvari pravilne provedbe ove faze referenduskog postupka. Također mora biti istaknuto referendumsko pitanje sa sažetkom, kao i prijedlog akta ako je on predmet odlučivanja na referendumu. Time se osigurava upoznavanje birača sa sadržajem referenduskog pitanja i ciljevima narodne inicijative. Propisano je koji se potpis, odnosno podaci potpisnika smatraju pravovaljanim. Vezano uz službene evidencije iz stavka 3. točke

1., napominje se da su iste navedene u članku 110. Zakona. Vlastoručni potpis se upisuje na način kako se osoba inače potpisuje i on mora biti upisan, ali se ne utvrđuje njegova čitljivost.

Uz članak 29.

Nakon završetka postupka izjašnjavanja birača slijedi postupak predaje Hrvatskom saboru zahtjeva za raspisivanje državnog referenduma narodne inicijative. Taj se postupak uređuje ovim člankom. Organizacijski odbor podnosi zahtjev Hrvatskom saboru (ako smatra da se o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma izjasnio potreban broj birača, odnosno najmanje deset posto od ukupnog broj birača upisanih u evidenciju birača s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, kao dio registra birača). Uz zahtjev se predaju i potpisne liste kao dokaz da je prikupljen dovoljan broj potpisa birača.

Zahtjev i potpisne liste predaju se dan nakon isteka posljednjeg dana izjašnjavanja birača. S obzirom na to da postupak izjašnjavanja birača može trajati do 40 dana, uz napomenu da samo prikupljanje potpisa ne smije trajati duže od 30 dana, zahtjev za raspisivanje referenduma predaje se najkasnije 41. dan. To je zakonski rok. Međutim, točno razdoblje trajanja postupka izjašnjavanja birača može varirati u svakom pojedinačnom slučaju, sukladno odluci organizacijskog odbora iz članka 25. ovoga Zakona. Uvijek je pravno relevantno razdoblje određeno u toj odluci, a koje može biti kraće od 40 dana ako organizacijski odbor procijeni da može sve radnje poduzeti u kraćem roku. Ako organizacijski odbor ne preda zahtjev i potpisne liste u roku koji je određen u odluci iz članka 25. ovoga Zakona, a to može biti najkasnije 41. dan, smatra se da nije prikupljen dovoljan broj potpisa birača, a DIP u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative.

U primopredaji potpisnih lista uz predstavnike organizacijskog odbora sudjeluju predstavnici Hrvatskoga sabora i DIP-a. Predane potpisne liste ne mogu se naknadno povući ili dopuniti.

Također, propisano je da prilikom predaje zahtjeva za raspisivanje referenduma, organizacijski odbor može podnijeti i zahtjev za predstavljanje referendumskeg pitanja pred nadležnim radnim tijelom Hrvatskoga sabora. Time se omogućava organizacijskom odboru da objasni svoje ciljeve, a Hrvatskom saboru da ih bolje razumije i implementira u slučaju protuprijedloga ili kod zauzimanja stajališta.

Uz članak 30.

Ovim člankom propisano je da su nadležna tijela dužna suzdržati se od odlučivanja o pitanju koje je predmet narodne inicijative od dana predaje Hrvatskom saboru zahtjeva za raspisivanje državnog referenduma narodne inicijative. Taj dan započinje i nadzor ustavnosti i zakonitosti referenduma od strane Ustavnog suda. Navedenom odredbom sprječava se moguće nedemokratsko i jednostrano postupanje nadležnih tijela u fazi postupka u kojoj se već utvrđuju činjenice koje su izravno pravno relevantne za donošenje odluke o raspisivanju referenduma. Dosadašnje iskustvo pokazuje da je ova odredba potrebna. Na to upućuje slučaj kada su čelnici 17 sindikata koji su u ljeto 2014. godine prikupili potpise za raspisivanje referenduma o zabrani „outsourcinga“ u javnom sektoru zatražili hitan sastanak s premijerom kako bi se razriješio problem koji je nastao zbog usvajanja Odluke Vlade o zabrani novog zapošljavanja službenika i namještenika u javnim službama od 25. rujna 2014. U javnom priopćenju od 31. listopada 2014. godine čelnici sindikata podsjetili su da su predali više od 612.000 potpisa za referendum i da su se javno obratili predsjedniku Vlade „sa zamolbom i upozorenjem da se, dok traje postupak pregleda i prebrojavanja potpisa, odnosno ne donese odluka o raspisivanju referenduma, obustave sve radnje kojima će se omogućiti ili poticati izdvajanje pomoćnih poslova u javnom sektoru. Unatoč tome Vlada je donijela Odluku o zabrani novog zapošljavanja službenika i namještenika u javnim službama kojom se predviđa

provjeravanje obavljanja pomoćno-tehničkih poslova 'vanjskim pružateljima ustanova'.⁵ Ovim se člankom takve situacije sprječavaju.

Uz članak 31.

Ovim člankom propisana je nadležnost DIP-a, kao neovisnog tijela, za utvrđivanje broja pravovaljanih potpisa birača. DIP provjerava potpise koji su prikupljeni na obrascu potpisne liste koji je pripremio DIP i koji je preuzet s mrežne stranice DIP-a i koji sadrži potrebne podatke o mjestima prikupljanja potpisa. Također je propisano da DIP može prestati s provjerom potpisa birača kad utvrdi da je nesporno prikupljen dovoljan broj pravovaljanih potpisa birača potreban za raspisivanje referendumu. Ta su pravila u skladu sa sljedećom preporukom Venecijanske komisije: „Važno je provjeriti sve potpise (točka III.4.f). Uspjeh ili neuspjeh inicijative ili zahtjeva za referendum ne smije se određivati na temelju uzorka, koji može sadržavati neuobičajeno velik broj nepravovaljanih potpisa ili pak ne mora sadržavati nijedan nepravovaljani potpis dok ih druge potpisne liste mogu biti pune. U najboljem slučaju, potpisi se ne trebaju dalje provjeravati jednom kad se izvan svake sumnje utvrdi da je prikupljen zakonom propisan broj pravovaljanih potpisa“ (§ 39. obrazloženja Kodeksa).

Uz članak 32.

Ovim člankom propisano je da postupku provjere točnosti i potpunosti podataka o potpisnicima upisanih u potpisne liste Zakona imaju pravo prisustvovati predstavnik organizacijskog odbora i predstavnik odbora protivnika narodne inicijative ili osobe koje oni opunomoće.

Uz članak 33.

Rok za utvrđivanje broja i pravovaljanosti potpisa birača je 30 dana od dana preuzimanja potpisnih lista od Hrvatskoga sabora. U tom roku DIP utvrđuje i broj te pravovaljanost potpisa birača podupiratelja osnivanja odbora zagovornika, odnosno odbora protivnika inicijative, pri čemu je za osnivanje svakog pojedinog odbora potrebno prikupiti najmanje 5.000 pravovaljanih potpisa birača. U slučaju istovremenog podnošenja više zahtjeva rok za utvrđivanje broja i pravovaljanosti potpisa produžava se za 30 dana po svakom od zahtjeva za raspisivanje referendumu.

Uz članak 34.

Ovim člankom propisano je da DIP donosi odluku o utvrđenom broju i pravovaljanosti potpisa birača u roku od osam dana od dana izvršene provjere. Propisan je i sadržaj te odluke. Također je detaljno propisan put pravne zaštite.

Uz članak 35.

Ovim člankom uređuje se opći rok za raspisivanje državnog referendumu. To je 30 dana od dana objave odluke DIP-a kojom je utvrđeno da je prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača.

Istodobno, predviđene su i dvije iznimke. Tako navedeni opći rok ne važi u slučaju da Hrvatski sabor odluči pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom, odnosno pokrenuti postupak

⁵ Izvor: HINA, <http://www.poslovni.hr/hrvatska/sindikati-traze-hitan-sastanak-s-milanovicem-u-vezi-outsourcinga-u-javnom-sektoru-282702>.

utvrđivanja protuprijedloga prijedlogu sadržanom u referendumskom pitanju narodne inicijative (u daljnjem tekstu: protuprijedlog).

Uz članak 36.

U roku od 30 dana od dana objave odluke DIP-a kojom je utvrđeno da je prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača Hrvatski sabor može zatražiti od Ustavnog suda da utvrdi je li sadržaj referendumskog pitanja u skladu s Ustavom i jesu li ispunjene pretpostavke iz članka 87. stavaka 1. do 3. Ustava za raspisivanje referenduma.

Takva je mogućnost predviđena člankom 95. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 99/99, 29/02, 49/02 – pročišćeni tekst; dalje: Ustavni zakon), koji glasi: „(1) Na zahtjev Hrvatskoga sabora Ustavni sud će, u slučaju kad deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj zatraži raspisivanje referenduma, utvrditi je li sadržaj referendumskog pitanja u skladu s Ustavom i jesu li ispunjene pretpostavke iz članka 86. stavka 1. do 3. Ustava Republike Hrvatske za njegovo raspisivanje. (2) Odluku iz stavka 1. ovoga članka Ustavni sud će donijeti u roku od 30 dana od dana zaprimanja zahtjeva.“

Uz članak 37.

Ovim se člankom u hrvatsko zakonodavstvo u području referenduma prvi put uvode instituti neizravnog i izravnog protuprijedloga parlamenta (predstavničkog tijela) u vezi s referendumskim pitanjem narodne inicijative. Ti su instituti u Zakonu pravno-tehnički razrađeni po uzoru na mjerodavno švicarsko zakonodavstvo, a prilagođeni su hrvatskom pravnom okviru.

Neizravni protuprijedlog je prijedlog promjene Ustava, prijedlog zakona ili drugog akta koji je Hrvatski sabor pripremio vodeći se referendumskim pitanjem narodne inicijative i njegovim obrazloženjem, a koji svojim sadržajem potvrđuje da je Hrvatski sabor prihvatio narodnu inicijativu, čime se ostvaruje i njezin cilj. Prihvaćanjem neizravnog protuprijedloga narodna inicijativa ostvaruje svoj cilj i bez održavanja referenduma. To je u skladu s odlukom broj: U-VIIR-4696/2010 od 20. listopada 2010. („Narodne novine“, br. 119/10) u kojoj je Ustavni sud utvrdio da su prestale postojati pretpostavke za raspisivanje referenduma jer je narodna inicijativa uspjela. Time je Ustavni sud ujedno utvrdio da u ustavnom poretku Republike Hrvatske narodne inicijative mogu postizati svoje ciljeve i bez održavanja samog referenduma i kao takve biti djelotvorni mehanizam ostvarenja političkog dijaloga između birača (naroda) i institucionalnih nositelja državne vlasti, to jest između komponenata predstavničke i izravne (neposredne) demokracije.

Također, prihvaćanje neizravnog protuprijedloga ima značajan financijski učinak ima li se u vidu da su organiziranje i provedba narodnog ustavotvornog referenduma o definiciji braka, održanog 1. prosinca 2013. godine, zahtijevali izdvajanje oko 40 milijuna kuna iz državnog proračuna.

Izravni protuprijedlog je referendumsko pitanje Hrvatskoga sabora o istoj stvari koja je predmet referendumskog pitanja narodne inicijative i kojim se također ostvaruje cilj narodne inicijative, ali pod drugačijim uvjetima i/ili na temelju drugačijih pretpostavki od onih koje su sadržane u referendumskom pitanju narodne inicijative, odnosno u prijedlogu akta narodne inicijative ako je on predložen kao predmet odlučivanja na referendumu. Dakle, izravnim se protuprijedlogom također postiže cilj referendumske inicijative, ali se – za razliku od neizravnog protuprijedloga – u slučaju izravnog protuprijedloga uvijek održava referendum. Takvo rješenje izriekom zagovara Venecijanska komisija, koja je u Kodeksu istaknula da bi bilo „od velike pomoći“ u slučaju narodnih inicijativa parlamentu omogućiti iznošenje

protuprijedloga na predloženi tekst koji predlaže dio biračkog tijela, o kojemu će se istodobno održati referendum (§ 46. obrazloženja Kodeksa).

U stavku 5. uređuje se trajanje postupka utvrđivanja protuprijedloga Hrvatskoga sabora. U Kodeksu se navodi: „Savjetovanje s parlamentom ne smije biti povod za taktiku odugovlačenja. Zakonom se stoga mora odrediti rok u kojemu parlament mora dati svoje mišljenje i rok za održavanje referenduma, po potrebi bez prethodnog mišljenja parlamenta ako ga parlament ne iznese na vrijeme“ (§ 48. obrazloženja Kodeksa). Ta je preporuka u Zakonu uvažena. Ako je riječ o neizravnom protuprijedlogu, koji se uvijek donosi u obliku prijedloga akta (najčešće zakona), predviđa se prekluzivni zakonski rok od najdulje šest mjeseci, računajući od dana objave zaključka Hrvatskoga sabora da će pristupiti postupku utvrđivanja neizravnog protuprijedloga. Naime, priprema i donošenje protuprijedloga referenduskog pitanja kojemu je predmet prijedlog akta zahtijeva provedbu postupka koji može trajati više mjeseci. Suprotno tome, izravni protuprijedlog koji se sastoji samo od načelnog referenduskog pitanja, bez potrebe donošenja prijedloga akta, može se formulirati u relativno kratkom razdoblju (iako načelno pitanje po prirodi stvari rijetko može biti zasebni predmet protuprijedloga), pa se trajanje tog postupka ograničava prekluzivnim zakonskim rokom na 60 dana. Budući da trajanje postupka utvrđivanja protuprijedloga varira od slučaja do slučaja jer ovisi o vrsti i složenosti protuprijedloga koji se namjerava(ju) utvrditi u svakom konkretnom slučaju, predlaže se da Hrvatski sabor u zaključku sam odredi rok u kojem postupak utvrđivanja protuprijedloga mora biti završen, ali uvijek unutar zakonom propisanih prekluzivnih rokova.

U stavku 6. propisano je da tijekom postupka utvrđivanja protuprijedloga Hrvatski sabor može provoditi konzultacije s organizacijskim odborom. Tom se odredbom nastoje stvoriti zakonski uvjeti za što uspješniji politički dijalog oko spornih pitanja.

U stavku 7. propisano je da se protekom roka određenog u zaključku Hrvatskoga sabora postupak smatra prekinutim neovisno o stadiju u kojem se nalazi. Hrvatski sabor dužan je u tom slučaju raspisati referendum o referenduskom pitanju narodne inicijative u roku od 30 dana od dana isteka roka određenog u zaključku.

Uz članak 38.

Ovim člankom uređena je dostava protuprijedloga Hrvatskoga sabora organizacijskom odboru na izjašnjenje.

Uz članak 39.

Ovim člankom uređena je situacija kada organizacijski odbor prihvaća prijedlog akta koji je Hrvatski sabor pripremio kao neizravni protuprijedlog. Stupanjem na snagu tog akta Hrvatskoga sabora smatra se da je narodna inicijativa uspjela pa DIP u Evidenciju upisuje prestanak narodne inicijative.

Uz članak 40.

Ovim člankom uređena je situacija u kojoj organizacijski odbor prihvaća izravni protuprijedlog referenduskog pitanja Hrvatskoga sabora. Kao primjer navodi se švicarska narodna inicijativa "Za promicanje biciklističkih staza te staza i pješačkih staza [biciklistička inicijativa]" koja je bila predmet prethodnog ispitivanja u vladinom Saveznom uredu 17.2.2015., a podnesena je, zajedno s potpisima birača, 1.3.2016. Odlukom od 15.3.2016. savezni kancelar utvrdio je da je inicijativa prikupila 105.234 valjana potpisa birača. Inicijativa se sastojala u prijedlogu izmjene članka 88. saveznog Ustava. U Saveznoj skupštini postojao je širok konsenzus oko važnosti bicikala za prijevoz ljudi, ali su oba doma smatrala

da je sama inicijativa "otišla predaleko" jer je presnažno zadržala u ovlasti kantona i prebacila na Konfederaciju ovlast da promiče biciklistički promet. Stoga je Savezna skupština odbacila inicijativu, ali su oba doma, i Nacionalno vijeće i Vijeće država, podržali izravni protuprijedlog Saveznog vijeća (vlade) od 23.8.2017. Savezno vijeće i Savezna skupština preporučili su biračima u svom očitovanju od 23.8.2017. da odbace narodnu inicijativu i prihvate izravni protuprijedlog Savezne skupštine. Izravni protuprijedlog činila je savezna odluka koja je također sadržavala izmjene članka 88. saveznog Ustava, ali s modificiranim uvjetima i drugačijim pretpostavkama od onih sadržanih u narodnoj inicijativi. U tekstu odluke bilo je navedeno i sljedeće: "O ovom će protuprijedlogu glasati narod i kantoni. O njemu će se glasati istodobno s narodnom inicijativom 'Za promicanje biciklističkih staza te staza i pješačkih staza [biciklistička inicijativa]', ako se ta inicijativa ne povuče u postupku predviđenom u čl. 139.b Ustava". Inicijativni odbor povukao je 21.3.2018. svoju inicijativu (to jest svoj prijedlog izmjene članka 88. saveznog Ustava) nakon što je Skupština 13.3.2018. prihvatila izravni protuprijedlog u obliku spomenute savezne odluke o izmjeni članka 88. saveznog Ustava. Na izjašnjanju održanom 23.9.2018. glasalo se samo o izravnom protuprijedlogu parlamenta (u obliku navedene savezne odluke). Pitanje je glasilo: "Prihvaćate li saveznu odluku od 13.3.2018. o biciklističkim stazama te stazama i pješačkim stazama?", pri čemu je uz pitanje bila napisana i napomena: "Izravni protuprijedlog narodnoj inicijativi 'Za promicanje biciklističkih staza te staza i pješačkih staza [biciklistička inicijativa]', koja je povučena". Birači su izravni protuprijedlog (saveznu odluku parlamenta) prihvatili sa 73,6% glasova "za" onih koji su pristupili izjašnjanju (37,48% birača). Budući da su i kantoni glasali "za" tu saveznu odluku (svih 26 kantona), izmijenjeni članak 88. automatski je inkorporiran u tekst saveznog Ustava.

Prijedlog akta koji Hrvatski sabor izrađuje kao izravni protuprijedlog prijedlogu akta narodne inicijative može, ali i ne mora biti istovjetan prijedlogu akta koji Hrvatski sabor izrađuje kao neizravni protuprijedlog prijedlogu akta narodne inicijative iz članka 39. ovoga Zakona, jer su im ciljevi i svrha različiti. Naime, kod neizravnog protuprijedloga Hrvatski sabor mora po prirodi stvari u većoj mjeri uvažavati rješenja koja je u svom prijedlogu akta iznio organizacijski odbor narodne inicijative. To stoga što je cilj neizravnog protuprijedloga da se s prijedlogom akta Hrvatskoga sabora u cijelosti suglasi organizacijski odbor narodne inicijative pa se akt (najčešće zakon) donosi u zakonodavnom postupku u Hrvatskom saboru, tako da prestaje potreba za održavanjem referendumu. Za razliku od toga, prijedlog akta koji Hrvatski sabor priprema kao izravni protuprijedlog mora uvažiti cilj koji želi postići narodna inicijativa, ali se uvjeti, odnosno pretpostavke za ostvarenje tog cilja mogu u prijedlogu akta Hrvatskoga sabora urediti tako da u većoj mjeri odstupaju od onih koji su sadržani u prijedlogu akta organizacijskog odbora narodne inicijative. Naime, ovdje nije relevantna isključivo volja organizacijskog odbora narodne inicijative, nego volja birača, s obzirom na to da se izravni protuprijedlog Hrvatskoga sabora uvijek upućuje na referendum, bilo kao jedino referendumsko pitanje (članak 39.), bilo uz referendumsko pitanje narodne inicijative (objedinjeni referendum iz članka 41.).

Uz članak 41.

Ovim člankom uređena je situacija u kojoj organizacijski odbor ne prihvaća ni neizravni ni izravni protuprijedlog Hrvatskoga sabora. U slučaju provedbe objedinjenog referendumu, na glasačkom listiću navode se jedan ispod drugog prijedlog referenduskog pitanja što ga je sastavio organizacijski odbor i protuprijedlog Hrvatskoga sabora. Birači glasaju „za“ jedan od prijedloga. Kao primjer, navodi se referendumsko pitanje i protuprijedlog referenduskog pitanja kako su oni glasili na švicarskom referendumu u povodu narodne inicijative od 15.

veljače 2008. pod nazivom „Za izgon stranaca počinitelja kaznenih djela [Inicijativa za izgon]“, kao i izravni protuprijedlog u obliku savezne odluke od 10. lipnja 2010. o protjerivanju i izgonu stranaca počinitelja kaznenih djela u skladu s Ustavom.⁶ Na glasačkom listiću je pisalo:

„a) *Narodna inicijativa*: Prihvaćate li narodnu inicijativu 'Za izgon stranaca počinitelja kaznenih djela (Inicijativa za izgon)'?"

b) *Protuprijedlog*: Prihvaćate li saveznu odluku od 10. lipnja 2010. koja uređuje protjerivanje i izgon stranaca počinitelja kaznenih djela u skladu s Ustavom?"

Uz članak 42.

Ovim člankom prihvaćaju se preporuke Venecijanske komisije koja u Kodeksu navodi da je „u slučaju narodnih inicijativa važno da građani budu obaviješteni o mišljenju parlamenta“ (§ 46. obrazloženja Kodeksa). U tom smislu Hrvatski sabor može zaključkom utvrditi stajalište o referendumskom pitanju narodne inicijative. Zaključak Hrvatskoga sabora objavljuje se u istom broju „Narodnih novina“ u kojima se objavljuje odluka o raspisivanju državnog referenduma.

Uz članak 43.

Dok je u članku 42. ovoga Zakona bila riječ o Hrvatskom saboru, u ovom je članku riječ o ovlasti Predsjednika i Vlade da utvrde i objave svoja stajališta o tom referendumskom pitanju narodne inicijative koje se odnosi na pitanje iz djelokruga Predsjednika ili Vlade.

Uz članak 44.

Članak 44. uređuje raspisivanje državnog referenduma na inicijativu nadležnih tijela sukladno člancima 87. stavcima 1. i 2. Ustava. Prema dosada važećim zakonskim odredbama, u tim referendumskim postupcima nije bilo nikakvih prethodnih radnji usporedivih s onima u referendumima narodne inicijative.

Ovim Konačnim prijedlogom zakona predviđaju se odgovarajuće mjere radi povećanja stupnja demokratičnosti referenduma koje iniciraju državna tijela i otvaranja tih referenduma javnosti. U ovom se članku stoga predviđa da se postupak raspisivanja referenduma koji inicira Hrvatski sabor ili koji Predsjedniku predlaže Vlada sastoji od dvije faze. Prva faza je donošenje odluke o namjeri raspisivanja referenduma, a druga faza je donošenje odluke o raspisivanju referenduma. Postupak referenduma (ujedno i prva faza postupka) započinje dan nakon objave u „Narodnim novinama“ odluke Hrvatskoga sabora, odnosno odluke Predsjednika koju supotpisuje predsjednik Vlade, o namjeri raspisivanja referenduma.

U prvoj fazi, o nacrtu referendumskog pitanja provelo bi se savjetovanje sa zainteresiranom javnošću. Ovisno o ishodu javnog savjetovanja, nadležna tijela bi prvotni sadržaj nacрта referendumskog pitanja, mogla odgovarajuće izmijeniti, ali bi mogla i odustati od namjere raspisivanja referenduma. Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću moglo bi imati svojevrni učinak narodnog veta na namjeravani prijedlog referendumskog pitanja jer bi nadležno tijelo moglo odustati od raspisivanja referenduma ako bi ocijenilo da ishod javnog savjetovanja upućuje na to da namjeravano referendumsko pitanje ne bi imalo izgleda na uspjeh.

⁶ L'initiative populaire du 15 février 2008 „Pour le renvoi des étrangers criminels (Initiative sur le renvoi)“ ainsi que le contre-projet direct (arrêté fédéral du 10 juin 2010 concernant l'expulsion et le renvoi des criminels étrangers dans le respect de la Constitution), Arrêté du Conseil fédéral relatif à la votation populaire du 28 novembre 2010, <https://www.admin.ch/opc/fr/federal-gazette/2010/5171.pdf>.

Drugo, interes za osnivanje odbora zagovornika, odnosno protivnika inicijative u toj prvoj fazi također bi bio pokazatelj nadležnom tijelu ima li namjeravani prijedlog referenduskog pitanja izgleda na uspjeh ili ne. Naime, ta prva faza postupka služi i tome da se provedu sve radnje potrebne za osnivanje odbora zagovornika, odnosno odbora protivnika referendumske inicijative, kao i da se provede postupak njihova upisa u Evidenciju DIP-a. Kada ne bi bilo prve faze, na ovim bi referendumima, za razliku od referenduma narodne inicijative, sve te radnje i postupci započinjali bi tek nakon što bi bila donesena odluka o raspisivanju referenduma. S obzirom na trajanje razdoblja od raspisivanja do održavanja referenduma (od 30 do 45 dana), s jedne strane, i trajanje postupka organiziranja i evidentiranja odbora, s druge strane (oko 45 dana), koncepcijska zamisao o organiziranoj referendumskoj aktivnosti u takvim okolnostima ne bi bila provediva.

Uz članak 45.

Ovim člankom propisano je da se državni referendum raspisuje odlukom, sadržaj te odluke, kao i način njezine objave.

Također, uređeni su rokovi za održavanje referenduma te pretpostavke za odgađanje raspisivanja odnosno održavanja već raspisanog referenduma.

Uz članak 46.

Ovim člankom definirana je referendumska aktivnost i trajanje referendumske aktivnosti. Započinjanje referendumske aktivnosti razlikuje se ovisno o tome je li riječ o narodnoj inicijativi ili državnom referendumu koji iniciraju nadležna tijela, sve s obzirom na činjenicu da se kod potonjih referenduma ne provodi postupak osnivanja organizacijskog odbora, a ni postupak prikupljanja potpisa birača. Tako je propisano da u slučaju narodne inicijative referendumska aktivnost počinje na dan određen za početak prikupljanja potpisa birača, a ako nadležno tijelo raspisuje referendum na vlastitu inicijativu, referendumska aktivnost počinje dan nakon objave odluke o namjeri raspisivanja referenduma. Novost je što referendumska aktivnost traje sve do zatvaranja birališta na dan održavanja referenduma, što znači da na referendumima ne bi vrijedilo pravilo o izbornoj šutnji.

Uz članak 47.

Ovim člankom utvrđeni su sudionici referendumske aktivnosti. U slučaju narodne inicijative, sudionici referendumske aktivnosti su organizacijski odbor i odbori protivnika narodne inicijative. Ako nadležno tijelo raspisuje referendum na vlastitu inicijativu, sudionici referendumske aktivnosti su odbori zagovornika referendumske inicijative i odbori protivnika referendumske inicijative.

Prema tome, u Zakonu se prihvatio koncept *organizirane* referendumske aktivnosti. Taj koncept polazi od toga da temeljne referendumske aktivnosti, uključujući promidžbu, promatranje i pravnu zaštitu (u smislu ovlaštenja na podnošenje pravnih sredstava) provode u DIP-u evidentirane skupine birača organizirane u odbore zagovornika, odnosno odbore protivnika referendumske inicijative.

Uz članak 48.

U stavku 1. ovoga članka uređeni su položaj i uloga političkih stranaka te udruga, sindikata i drugih oblika udruživanja građana u postupcima referenduma. Navedeni subjekti mogu sudjelovati u referendumskoj aktivnosti, uključujući promidžbenu, ali u okviru referendumske aktivnosti onog odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative kojega su podupiratelji. Ovo pravilo uvažava prirodu referenduma kao sredstva izravne (neposredne) demokracije u

kojoj su središnji subjekt birači (narod), a ne – kao u predstavničkoj demokraciji – političke stranke. Venecijanska komisija tako naglašava da se u slučaju izbora mora osigurati jednakost među političkim strankama i među kandidatima, ali da preslikavanje tog načela na referendum može dovesti do „nezadovoljavajućeg stanja“. U zemljama u kojima se organiziraju narodne inicijative ili opcijski referendumi, te inicijative i referendum „često ne pokreće politička stranka“ te se čak događa da inicijative iznose prijedlog „koji najveće stranke odbacuju - kao što je smanjenje broja zastupnika u parlamentu ili smanjenje iznosa javnih sredstava koja se dodjeljuju strankama“. Stoga se u Kodeksu „naglašava jednakost između zagovornika i protivnika prijedloga o kojemu se glasuje, prije svega u pogledu pokrivenosti u medijima, a posebno u emisijama vijesti, kao i u pogledu javnih dotacija i drugih oblika potpore“. Samo se u tom okviru može uzeti u obzir i „broj političkih stranaka koje podržavaju svaku pojedinu opciju ili njihovi izborni rezultati“ (§ 8. obrazloženja Kodeksa).

Slično tome, referendum nije ni sredstvo koje bi primarno bilo stvoreno za civilno društvo, odnosno namijenjeno za ostvarenje svrha nevladinih organizacija, ali ni sredstvo primarno namijenjeno za ostvarenje sindikalnih ciljeva. Referendum je oblik izravnog političkog odlučivanja birača (naroda) o pitanjima od javnog interesa u skladu s Ustavom i zakonom, a pripada području javnog (državnog) prava. Sukladno tome, prema ovom Prijedlogu, birači se organiziraju u odbore zagovornika odnosno protivnika referendumske inicijative na određenoj programsko-političkoj platformi. Svi ostali subjekti (političke stranke, sindikati, udruge i dr.) mogu sudjelovati u referenduskim aktivnostima, ali pod krovom odbora birača čiju platformu podržavaju.

U stavku 2. uređeni su položaj i uloga državnih dužnosnika (u smislu zakona kojim se uređuju obveze i prava državnih dužnosnika) u postupcima referendumu. Dužnosnici se ne smatraju sudionicima referendumske aktivnosti, ali imaju pravo, radi informiranja birača, javno obrazlagati službeno stajalište o referenduskom pitanju nadležnog tijela koje predstavljaju ili javno iznositi svoj osobni stav o referenduskom pitanju.

Kad je riječ o službenim stajalištima tijela vlasti o referenduskom pitanju, u Kodeksu se ističe sljedeće pravilo: „Za razliku od izbora, nije potrebno potpuno zabraniti djelovanje tijela vlasti radi potpore ili protiv prijedloga o kojemu je raspisan referendum. Međutim, tijela javne vlasti (nacionalna, regionalna i lokalna) ne smiju utjecati na ishod glasanja pretjeranom jednostranom promidžbom. Tijelima vlasti mora biti zabranjeno korištenje javnih sredstava za potrebe promidžbe“ (točka I.3.1.b. Kodeksa).

Uz članak 49.

Ovim člankom utvrđeni su uvjeti i propisane pretpostavke za osnivanje odbora protivnika narodne inicijative te odbora zagovornika referendumske inicijative i odbora protivnika referendumske inicijative. Zajednički naziv za sve tri vrste odbora koji se koristi u nastavku Zakona je „odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative“.

Temeljni zakonski uvjet za osnivanje odbora je broj potpisa birača koji je potrebno prikupiti radi dokazivanja da u biračkom tijelu ima dovoljno podrške za osnivanje pojedinog odbora na programsko-političkoj platformi koju dotični odbor promiče. U članku se propisuje da se odbor zagovornika, odnosno protivnika inicijative može osnovati ako njegovo osnivanje svojim potpisom podrži najmanje pet posto birača s područja za koje se referendum raspisuje. Ocjenjuje se da je to prikladan postotak birača s obzirom na prava koja prema Zakonu pripadaju odborima, pri čemu su odbori ujedno i adresati zakona kojima se uređuje financiranje referendumske aktivnosti, a time i ovlaštenici primanja donacija.

Postupak osnivanja odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative jednostavniji je od postupka osnivanja organizacijskog odbora. Dovoljno je da predstavnik odbora, u roku od tri dana od dana pokretanja postupka, elektroničkim putem obavijesti DIP da je takav postupak pokrenut. Obavijest je neformalne naravi, a po prirodi stvari sadržava samo temeljne podatke o predstavniku odbora u osnivanju i njegovim kontakt podacima te o nazivu i cilju odbora u osnivanju (je li odbor zagovornik odnosno protivnik inicijative). S obzirom na notornost prethodnih podataka, u Zakonu nije posebno propisano što obavijest treba sadržavati. Ta obavijest u prvom redu služi za procjenu učinaka samog zakona, jer daje pouzdane podatke o tome koliko je postupaka za osnivanje odbora bilo pokrenuto u odnosu na broj onih koji su na kraju podnijeli zahtjev za upis u Evidenciju.

Formalni postupak osnivanja odbora počinje tek nakon što se prikupi dovoljan broj pravovaljanih potpisa birača kojima se dokazuje javna potpora programsko-političkoj platformi odbora te postojanje interesa birača za organiziranje odbora i provedbu njegovih organiziranih promidžbenih aktivnosti.

Na prikupljanje potpisa birača za osnivanje odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative odgovarajuće se primjenjuju odredbe kojima se uređuje prikupljanje potpisa birača za raspisivanje referendumu, ali je sam postupak fleksibilniji. U razdoblju od dana započinjanja referendumske aktivnosti do dana objave odluke o raspisivanju referendumu odbor u osnivanju treba osmisliti svoju programsko-političku platformu, otvoriti mrežnu stranicu s potrebnim podacima o predstavniku i članovima odbora te ciljevima osnivanja na podlozi prihvaćene platforme, prikupiti dovoljan broj pravovaljanih potpisa birača podupiratelja, i na toj osnovi donijeti odluku o osnivanju odbora te podnijeti zahtjev DIP-u za upis odbora u Evidenciju. DIP donosi obvezatne upute kojim se utvrđuje oblik, izgled i način popunjavanja obrasca potpisne liste birača podupiratelja.

Uz članak 50.

Ovim člankom utvrđen je sadržaj odluke o osnivanju odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative. Propisano je da naziv odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative mora upućivati na cilj odbora te na naziv referendumske (narodne) inicijative koja se zagovara, odnosno kojoj se odbor protivi.

Uz članak 51.

Ovim člankom propisan je postupak upisa odbora zagovornika, odnosno protivnika inicijative u Evidenciju referendumskih inicijativa koju vodi DIP te rokovi za podnošenje zahtjeva za upis. Zahtjev za upis odbora u Evidenciju može se podnijeti DIP-u sve do dana objave odluke o raspisivanju referendumu u „Narodnim novinama“.

Uz članak 52.

Ovim člankom propisana su temeljna pravila o provedbi referendumske aktivnosti. U Kodeksu se između ostaloga naglašava potreba da upravna tijela moraju zauzeti „neutralan stav“ u pogledu referendumske promidžbe, medijske pokrivenosti, posebno putem medija u javnom vlasništvu, javnog financiranja promidžbe i njezinih aktera, postavljanja plakata i oglašavanja te prava da se demonstrira na glavnim prometnim ulicama jer je to „jedan od načina da se biračima osigura slobodna izgradnja mišljenja“ (točka I.2.2.a. i I.3.1.a Kodeksa). U tom je smislu u ovom članku prvo propisano da skupove i druge oblike referendumske aktivnosti vezane uz referendumsku inicijativu nije dopušteno održavati u prostorijama javnopravnih tijela. Također je propisano da su poslodavci dužni za vrijeme radnog vremena unutar poslovnih prostorija suzdržati se pred zaposlenicima od provedbe referendumske

aktivnosti. Tim je odredbama, dakle, obuhvaćen i javni i privatni sektor, kako bi se zakonski zajamčilo svakom pojedinom biraču koji je u odnosu službeničke ili radnopravne ovisnosti da neće biti ni pod kakvim pritiskom kad je riječ o njegovoj slobodi izgradnje vlastitog mišljenja o referendumskoj inicijativi.

Ovim je člankom uređeno i postavljanje plakata sa sadržajima vezanim uz referendumsku inicijativu, kod kojega se polazi od načela jednakih uvjeta za sve.

Uz članak 53.

Nastavno na prethodni članak, ovim člankom uređeno je predstavljanje referendumske inicijative u medijima. U Kodeksu se preporučuje da se zakonom uredi sudjelovanje zagovornika i protivnika prijedloga u emisijama javnih medija. Kad je riječ o javnim radijskim i televizijskim emisijama o referendumskoj promidžbi, savjetuje se da se osigura jednakost između zagovornika i protivnika prijedloga. Financijski ili drugi uvjeti za radijsko i televizijsko oglašavanje moraju biti jednaki za zagovornike i protivnike prijedloga.

Članak 53. dovoljno je široko postavljen da osigura sve navedene zahtjeve.

Uz članak 54.

Ovim člankom propisano je da se financiranje referendumske aktivnosti uređuje posebnim zakonom, koji se odgovarajuće primjenjuje i na financiranje odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative. Time se izbjegava svaka eventualna dvojba o tome primjenjuje li se na navedene odbore posebni zakon kojim se uređuje financiranje referendumske aktivnosti.

U Kodeksu je utvrđeno da se opća pravila o financiranju političkih stranaka i izborne promidžbe moraju primjenjivati i na javno i na privatno financiranje, a da financiranje promidžbe referendumu mora biti transparentno (točka I.2.2.g. i II.3.4.a. Kodeksa). Ti zahtjevi izlaze izvan okvira ovoga Zakona jer se njime ne uređuje financiranje referendumske aktivnosti.

Uz članak 55.

Ovim člankom propisana je nadležnost DIP-a za praćenje pravilnosti provedbe referendumske aktivnosti. Riječ je o općoj nadležnosti DIP-a koja ne ulazi striktno u područje pravne zaštite birača na referendumu jer se provodi *ex offio*, radi osiguranja objektivnog poretka vrijednosti u području referenduskog prava. Stoga ova nadležnost DIP-a nije uvrštena u Glavu X. („Pravna zaštita na državnom referendumu“), nego u dio Zakona kojim se uređuju referendumske aktivnosti.

Uz članak 56.

Ovim člankom utvrđena su tijela za provedbu državnog referendumu. U Kodeksu je navedeno da za organiziranje referendumu mora biti zaduženo nepristrano tijelo, a da središnje povjerenstvo mora biti stalno tijelo (točke II.3.1.a. i c. Kodeksa). Ti su zahtjevi ovim Zakonom uvaženi. Uvažava se i preporuka Venecijanske komisije da članovi povjerenstava moraju proći standardnu obuku (točke II.3.1.g. Kodeksa). U tom se smislu u članku 60. ovoga Zakona propisuje da DIP provodi edukacije članova povjerenstava za provedbu državnog referendumu.

Uz članak 57.

Ovim člankom propisana je opća odredba o sudskoj zaštiti protiv rješenja i odluka DIP-a. Konkretno, ako Zakonom nije drugačije propisano, protiv rješenja i odluka DIP-a nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor.

Uz članak 58.

Ovim člankom propisana je nadležnost DIP-a da donosi obvezatne upute u postupku pripreme i provedbe referenduma te način njihove objave.

Uz članak 59.

Ovim člankom propisano je da DIP osigurava jedinstvenu informatičku podršku za provedbu referenduma za koju se sredstva osiguravaju u državnom proračunu.

Uz članak 60.

Ovim člankom utvrđeni su poslovi koje obavlja DIP u provedbi državnog referenduma.

Uz članke 61. i 62.

Ovim člancima uređeno je imenovanje povjerenstava za provedbu državnog referenduma te sastav i način odlučivanja povjerenstava. Prihvaćeno je načelo da članovi nijednog povjerenstva za provedbu državnog referenduma ne mogu biti članovi sudionika referendumske aktivnosti, članovi ovlaštenika na promatranje referenduma (promatrači), a ni članovi političkih stranaka s obzirom na to da se referendumska aktivnost smatra političkom aktivnošću.

Uz članke 63., 64. i 65.

Ovim člancima utvrđeni su poslovi koje obavljaju županijska povjerenstva za provedbu državnog referenduma, Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu državnog referenduma i gradska ili općinska povjerenstva za provedbu državnog referenduma.

Uz članke 66. i 67.

Glasački odbor je tijelo koje neposredno provodi radnje vezane uz glasanje birača na glasačkom mjestu te osigurava pravilnost i tajnost glasanja. Ovim člancima utvrđuje se sastav i način imenovanja članova glasačkih odbora. Prihvaćeno je načelo da članovi glasačkog odbora ne mogu biti članovi sudionika referendumske aktivnosti, članovi ovlaštenika na promatranje referenduma (promatrači), a ni članovi političkih stranaka s obzirom na to da se referendumska aktivnost smatra političkom aktivnošću.

Uz članke 68. i 69.

Ovim člancima utvrđeno je da birači glasaju na glasačkim mjestima u Republici Hrvatskoj, diplomatsko-konzularnim predstavništvima Republike Hrvatske te posebnim glasačkim mjestima.

Uz članak 70.

Ovim člankom propisan je način određivanja glasačkih mjesta. Također, popisana je obveza nadležnih povjerenstva da objave podatke o glasačkim mjestima i način objave podataka o glasačkim mjestima.

Uz članak 71.

Ovim člankom propisan je način uređenja i opremanja glasačkih mjesta. S obzirom na činjenicu da se ovim zakonom ne propisuje obveza izborne šutnje dan prije i na dan održavanja referenduma, ovim je člankom između ostaloga propisano da na glasačkom mjestu, prilazu glasačkom mjestu i u njegovoj neposrednoj blizini, u krugu od najmanje 50 metara, ne smije biti izložen nikakav promidžbeni materijal. Također je propisano da na glasačkom mjestu i na opisanom području oko glasačkog mjesta nisu dopušteni nikakvi oblici referendumske promidžbene aktivnosti. Time se osigurava neometana i uredna provedba postupka glasanja na glasačkom mjestu.

Uz članak 72.

Ovim člankom utvrđeno je da se glasanje na referendumu obavlja osobno, glasačkim listićem. Propisan je i obvezni sadržaj glasačkog listića. Uvažene su pravne osobitosti glasačkih listića na referendumu.

Uz članak 73.

Ovim člankom propisan je način glasanja na glasačkom listiću. Uvažene su pravne osobitosti tehnike glasanja na referendumu. Radi jasnijeg razlikovanja prirode referendumskih pitanja, prihvaćene su dvije tehnike glasanja. Pravilo je da se glasanje provodi tehnikom zaokruživanja riječi „ZA“ ili „PROTIV“, odnosno „DA“ ili „NE“ ovisno o tome podržava li birač referendumsko pitanje, odnosno alternativno referendumsko pitanje ili ne. Kod alternativnog referendumskog pitanja dovoljno je da birač zaokruži riječ „ZA“ kod prijedloga koji podržava.

Iznimka od navedene tehnike je objedinjeni referendum kod kojega birač na glasačkom listiću zaokružuje redni broj ispred referendumskog pitanja narodne inicijative, odnosno referendumskog pitanja Hrvatskoga sabora ovisno o tome koju inicijativu od tih dviju podržava. Upućuje se na primjer sadržan u objašnjenju uz članak 41. ovoga Zakona. Ta tehnika uvažava činjenicu da se i kod objedinjenog referenduma može postaviti alternativno referendumsko pitanje. U tom slučaju birač zaokružuje redni broj ispred referendumskog pitanja narodne inicijative, odnosno referendumskog pitanja Hrvatskoga sabora ovisno o tome koju inicijativu od tih dviju podržava, a onda dodatno još i riječ „ZA“ ili „DA“ kraj onog alternativno postavljenog prijedloga koji podržava u okviru inicijative za koju je glasao. Prema tome, prihvaćanjem dviju različitih tehnika glasanja omogućuje se veća preglednost, ali i razumljivost cjelokupnog teksta napisanog na glasačkom listiću u slučaju kad se provodi objedinjeni referendum s alternativnim prijedlogom referendumskog pitanja.

Uz članak 74.

Ovim člankom utvrđeno je što se smatra važećim glasačkim listićem. Važeći glasački listić je ispunjeni glasački listić iz kojeg se na siguran i nedvojben način može utvrditi za koji je od ponuđenih prijedloga birač glasao.

Uz članak 75.

Ovim člankom utvrđeno je vrijeme glasanja na državnom referendumu. Glasanje traje neprekidno od sedam do 19 sati.

Uz članak 76.

Ovim člankom propisano je da za čitavo vrijeme glasanja na glasačkom mjestu mora biti nazočan predsjednik ili potpredsjednik glasačkog odbora te najmanje dva člana glasačkog

odbora. Također, propisane su i obveze predsjednika glasačkog odbora vezane uz zaduženja pojedinih članova glasačkog odbora te održavanje reda i mira na glasačkom mjestu.

Uz članak 77.

Ovim člankom uređuje se postupak utvrđivanja identiteta birača koji pristupi glasanju te utvrđivanja prava na glasanje. Utvrđena je i dužnost za člana biračkog odbora da biraču prilikom predaje glasačkog listića objasni način popunjavanja glasačkog listića te ga uputi na mjesto za glasanje.

Uz članak 78.

Ovim člankom uređen je poseban način glasanja birača koji zbog teže bolesti, tjelesnog oštećenja ili zbog toga što su nepismeni ne mogu samostalno glasati na glasačkom mjestu.

Uz članak 79.

Ovim člankom uređen je poseban način glasanja birača koji zbog teže bolesti, tjelesnog oštećenja ili nemoći ne može pristupiti na glasačko mjesto. Birač koji zbog navedenih razloga ne može pristupiti na glasačko mjesto, može nadležnom povjerenstvu najkasnije tri dana prije dana održavanja referenduma ili glasačkom odboru do 12 sati na dan održavanja referenduma podnijeti zahtjev za glasanje izvan glasačkog mjesta.

Uz članak 80.

Ovim člankom utvrđuju se obveze glasačkog odbora nakon zatvaranja glasačkog mjesta te pravila o utvrđivanju rezultata glasanja. Uvažena je većina pravila sadržana u Kodeksu (za ocjenu točnosti ishoda glasanja treba upotrijebiti najmanje dva kriterija: broj danih glasova i broj glasačkih listića u glasačkoj kutiji; glasovi se po mogućnosti prebrojavaju na glasačkim mjestima; prebrojavanje mora biti transparentno; mora se omogućiti prisutnost promatrača, zagovornika i protivnika prijedloga te medija; te osobe također moraju imati pristup zapisnicima; rezultati se moraju dostaviti na višu razinu na otvoren način – točka I.3.2.a. Kodeksa).

Uz članak 81.

Ovim člankom propisan je sadržaj zapisnika glasačkog odbora i prava članova glasačkog odbora vezana uz potpisivanje i stavljanje primjedbi na zapisnik. Zapisnik ima snagu javne isprave, a njegov se sadržaj može osporavati u postupku zaštite prava na referendumu u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Uz članak 82.

Ovim člankom propisana je obveza glasačkih odbora da u roku od 12 sati od zatvaranja glasačkih mjesta dostave nadležnom povjerenstvu za provedbu referenduma zapisnik o radu i ostali glasački materijal. Glasački odbori koji provode referendum na glasačkim mjestima u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske zapisnike o radu dostavljaju DIP-u elektroničkim putem u roku od 12 sati od zatvaranja glasačkog mjesta, a izvornike i ostali upotrijebljeni glasački materijal u roku od osam dana od dana zatvaranja glasačkog mjesta.

Uz članak 83.

Ovim člankom utvrđeno je postupanje u slučaju kada zapisnik o radu glasačkog odbora sadržava službenu bilješku o tome da je nakon prebrojavanja glasačkih listića utvrđeno kako je njihov broj veći od utvrđenog broja birača koji su pristupili glasanju.

Uz članak 84.

Ovim člankom propisana je za gradska i općinska povjerenstva za provedbu državnog referenduma obveza unosa u informatički sustav podataka iz zapisnika glasačkih odbora te sastavljanja zapisnika o svom radu i dostave tih zapisnika s ostalim glasačkim materijalom nadležnim županijskim povjerenstvima.

Za županijska povjerenstva i Povjerenstvo Grada Zagreba propisana je obveza sastavljanja zapisnika o radu i dostave tog zapisnika i zapisnika o radu gradskih i općinskih povjerenstava za provedbu državnog referenduma te ostalog glasačkog materijala DIP-u.

Uz članak 85.

Ovim člankom propisan je sadržaj zapisnika povjerenstva za provedbu državnog referenduma te prava članova na stavljanje primjedbi na sadržaj zapisnika i potpisivanje zapisnika.

Uz članak 86.

Ovim člankom propisana je nadležnost DIP-a za utvrđivanje rezultata glasanja na državnom referendumu. Tijekom trajanja glasanja DIP može objavljivati privremene podatke o broju birača koji su pristupili glasanju, a nakon zatvaranja glasačkih mjesta može objavljivati privremene i nepotpune rezultate referenduma.

Uz članak 87.

Ovim člankom propisan je sadržaj odluke o utvrđivanju rezultata državnog referenduma.

Uz članak 88.

Ovim člankom propisano je da se odluka o utvrđivanju rezultata državnog referenduma objavljuje na mrežnoj stranici DIP-a.

Uz članak 89.

Rezultati državnog referenduma postaju konačni protekom rokova za podnošenje prigovora ili danom donošenja odluke u povodu pravnih lijekova. Odluka o konačnim rezultatima referenduma dostavlja se nadležnom tijelu koje je raspisalo referendum i objavljuje se u „Narodnim novinama“ i na mrežnoj stranici DIP-a.

Uz članak 90.

Ovim člankom utvrđeni su ovlaštenici promatranja državnog referenduma. Pravo promatrati provedbu referenduma imaju promatrači organizacijskog odbora, odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative, nevladinih udruga registriranih u Republici Hrvatskoj koje se bave neovisnim promatranjem izbornih postupaka i promicanjem osobnih, građanskih i političkih prava i međunarodnih organizacija koje se bave promatranjem izbora, diplomatsko-konzularnih predstavništava u Republici Hrvatskoj i međunarodnih udruženja izbornih tijela te izbornih tijela iz drugih država.

Uz članak 91.

Da bi ostvarili pravo promatranja rada tijela za provedbu državnog referenduma ovlaštenici za promatranje referenduma moraju podnijeti zahtjev za promatranje nadležnom povjerenstvu u skladu s obvezatnom uputom DIP-a.

Uz članak 92.

Ovim člankom uređuje se odlučivanje o zahtjevu za promatranje provedbe državnog referenduma i dokazivanje statusa promatrača.

Uz članke 93. i 94.

Ovim člancima utvrđena su prava i obveze promatrača prilikom promatranja rada tijela za provedbu državnog referenduma. Sukladno Kodeksu, promatranje podrazumijeva poštovanje obveze neutralnosti tijela vlasti. Nacionalnim i međunarodnim promatračima treba dati što šire mogućnosti sudjelovanja u postupku promatranja referenduma. Promatranje mora omogućiti da se utvrdi jesu li nepravilnosti nastale prije, tijekom ili nakon glasanja. Uvijek mora biti omogućeno tijekom prebrojavanja glasova. Promatrači trebaju imati mogućnost pristupa svim mjestima na kojima se odvijaju radnje povezane s referendumom (primjerice, prebrojavanje i provjera glasova). Mjesta na kojima je promatračima zabranjen pristup treba jasno utvrditi zakonom, kao i razloge za zabranu (točka II.3.2. Kodeksa).

Uz članak 95.

Ovim člankom utvrđena je obveza tijelima za provedbu državnog referenduma da promatračima omoguće promatranje i praćenje svoga rada.

Promatranje se ne smije isključiti, ali se može ograničiti broj promatrača iz objektivnih razloga uvjetovanih nedostatkom prostora i slično. Međutim, mora se omogućiti da svi ovlaštenici promatranja imaju najmanje po jednog promatrača na glasačkom mjestu ili pri povjerenstvu za provedbu državnog referenduma.

Uz članak 96.

Ovim člankom propisano je da promatrač ne smije ometati rad tijela za provedbu državnog referenduma. U slučaju da promatrač ometa rad tijela za provedbu referenduma, predsjednik tog tijela ima ga pravo usmeno opomenuti, a u slučaju nastavka ometanja može se naložiti njegovo udaljšavanje s mjesta promatranja.

Uz članak 97.

Ovim člankom propisano je da ustavnost i zakonitost državnog referenduma nadzire Ustavni sud. Nadzor ustavnosti i zakonitosti provodi se u skladu s Ustavnim zakonom.

U rješenju broj: U-VIIR-3260/2018 od 18. prosinca 2018., Ustavni sud obrazložio je sadržaj, doseg i učinke nadzora ustavnosti i zakonitosti državnog referenduma, kako slijedi:

„6.1. U vezi s navedenim Ustavni sud utvrđuje da nadzor ustavnosti i zakonitosti državnog referenduma u smislu članka 96. Ustavnog zakona započinje u trenutku kada organizacijski odbor uputi zahtjev predsjedniku Hrvatskoga sabora za raspisivanje referenduma i traje do formalnog okončanja referenduskog postupka. Nadzor Ustavnog suda sastoji se od provjere postupaju li sudionici u provođenju državnog referenduma protivno Ustavu i zakonu odnosno provode li se aktivnosti vezane uz provođenje državnog referenduma suprotno Ustavu i zakonu. Uvažavajući ustavotvornu ulogu Hrvatskoga sabora kao najvišeg zakonodavnog i predstavničkog

tijela u državi tijekom razdoblja provjere, to jest do odluke Hrvatskoga sabora o pokretanju (ili nepokretanju) postupka iz članka 95. Ustavnog zakona odnosno odluke o raspisivanju referenduma, Ustavni sud nadzire je li postupanje nadležnih državnih tijela – zakonodavne odnosno izvršne vlasti – dovelo do grubog kršenja pravila demokratske procedure, odnosno predstavlja li ono takvo postupanje koje faktično dokida ili ozbiljno narušava pravo građana na referendumsko izjašnjavaње.

Pri tome će Ustavni sud tijekom tog razdoblja provesti postupak nadzora na zahtjev aktivno legitimiranih subjekata iz članka 88. Ustavnog zakona (v. rješenje broj: U-VIIR-72/2012 i dr. od 16. siječnja 2012. /'Narodne novine' broj 11/12./) samo ako ti subjekti zadovolje kriterije za provođenje postupka.

Kriteriji za provođenje postupka nadzora ustavnosti i zakonitosti državnog referenduma iz članka 96. Ustavnog zakona

7. Da bi Ustavni sud, na temelju svojih ovlasti iz članka 96. Ustavnog zakona, proveo postupak nadzora ustavnosti i zakonitosti referendumskog postupka aktivno legitimirani subjekti iz članka 88. Ustavnog zakona, koji smatraju da pojedine radnje nadležnih tijela državne vlasti – zakonodavne i/ili izvršne – predstavljaju povredu ustavnog jamstva referendumskog odlučivanja, imaju obvezu navesti: 1) jasne i detaljne (ustavno)pravne argumente da konkretna radnja predstavlja povredu tog jamstva (do stupnja obrazloženosti opisane u točki 7.1. obrazloženja ovog rješenja); i 2) činjenični supstrat kojim potkrepljuju svoju pravnu argumentaciju.

Posljedično, pritužbe koje se temelje isključivo ili pretežno na široko postavljenim tvrdnjama, općenitim navodima i osobnim ocjenama o povredi ustavnog jamstva referendumskog odlučivanja bit će odbačene zbog nedostatne ustavnopravne argumentacije. Stoga, (ustavno)pravni argumenti aktivno legitimiranih subjekata iz članka 88. Ustavnog zakona da određena radnja predstavlja povredu jamstva referendumskog odlučivanja moraju jasno identificirati nedostatke postupka u okviru kojeg je poduzeta osporavana radnja odnosno konkretne učinke koje je osporavana radnja proizvela. Drugim riječima, moraju obrazložiti na jasan, nedvosmislen i argumentiran način da je riječ o ozbiljnim razlozima koje bi Ustavni sud morao uzeti u obzir u okviru ocjene opravdanosti uporabe svojih ovlasti nadzora iz članka 96. Ustavnog zakona. Prema tome, puko navođenje pravnih argumenata načelne naravi odnosno pravnih argumenata bez navođenja konkretnih činjenica nije dostatno odnosno ne udovoljava kriterijima za provođenje postupka nadzora ustavnosti i zakonitosti referendumskog odlučivanja.

7.1. Kada ocjenjuje opravdanost provođenja postupka nadzora ustavnosti i zakonitosti referendumskog postupka, Ustavni sud ne traži od aktivno legitimiranih subjekata iz članka 88. Ustavnog zakona da prevalentnošću priloženih dokaza kojima potkrepljuju svoju (ustavno)pravnu argumentaciju uvjeri Ustavni sud u utemeljenost tvrdnje da je osporavanom radnjom nadležnih tijela državne vlasti uistinu došlo do grubog kršenja pravila demokratske procedure, odnosno o takvom postupanju nadležnih vlasti koje faktično dokida ili ozbiljno narušava pravo građana na referendumsko izjašnjavaње. Međutim, aktivno legitimirani subjekt iz članka 88. Ustavnog zakona dužan je dokazati da postoji stvarni rizik koji nije moguće zanemariti odnosno da postoje stvarni (realni) i ozbiljni razlozi zbog kojih bi Ustavni sud trebao (morao) detaljnije razmotriti osporavane radnje nadležnih tijela državne vlasti.

7.2. Zahtijevani kriteriji dopuštenosti proizlaze iz činjenice da, sukladno ranije navedenom stajalištu iz točke 6. obrazloženja ovog rješenja, Ustavni sud ovlast

nadzora ustavnosti i zakonitosti državnog referenduma iz članka 96. Ustavnog zakona koristi kad na temelju argumentacije podnositelja zahtjeva ocijeni (uvjeri se) da bi postupanje nadležnih tijela vlasti u pojedinom slučaju moglo dovesti do ozbiljnog narušavanja samih okvira demokratske procedure, odnosno faktičnog dokidanja ili ozbiljnog narušavanja prava građana na referendumsko izjašnjavanje.“

Sukladno tome, u stavku 1. ovoga članka ozakonjuje se pravilo da Ustavni sud nadzire ustavnost i zakonitost državnog referenduma od dana donošenja odluke o namjeri raspisivanja referenduma koji iniciraju nadležna državna tijela, odnosno od trenutka kada organizacijski odbor uputi zahtjev predsjedniku Hrvatskoga sabora za raspisivanje referenduma narodne inicijative, kako je ovo posljednje utvrdio Ustavni sud. Neovisno što nisu ozakonjena, i sva ostala stajališta Ustavnog suda pravno su obvezujuća za svaku zainteresiranu fizičku i pravnu osobu u postupku provedbe referenduma, kao i za sva tijela državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave (članak 31. Ustavnog zakona). U tom smislu treba uputiti i na rješenje broj: U-VIIR-1960/2018 od 5. lipnja 2018., u kojem je Ustavni sud izrazio stajalište o svojim ovlastima tijekom razdoblja prikupljanja potpisa radi izjašnjavanja birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma, koje je za potrebe tog predmeta nazvao „predreferendumskom fazom“. Mjerodavni dio tog rješenja glasi: „Ustavni sud ne isključuje, iznimno, mogućnost svoje intervencije i u 'predreferendumskoj' fazi postupka, uključujući i da u skladu sa svojim ovlastima iz članka 104. Ustavnog zakona o uočenim pojavama neustavnosti i nezakonitosti izvijesti Hrvatski sabor. Da bi Ustavni sud reagirao u toj fazi postupka morala bi, primjerice, biti riječ o grubom kršenju pravila demokratske procedure, odnosno o takvom postupanju nadležnih vlasti koje faktično dokida ili ozbiljno narušava pravo građana na izjašnjavanje o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma. Drugim riječima, te okolnosti moraju biti izuzetne, prijetnja onemogućavanju ostvarenja prava stvarna, a druga sredstva neučinkovita.“

Nadalje, u točki 3.1. obrazloženja rješenja broj: U-VIIR-72/2012 i dr. od 16. siječnja 2012. („Narodne novine“, br. 11/12) Ustavni sud utvrdio je da su ovlaštenici podnošenja zahtjeva iz članka 88. Ustavnog zakona u postupku državnog referenduma:

- 1) političke stranke,
- 2) najmanje 100 birača,
- 3) registrirane udruge s pravnom osobnošću, čiji su programi ili djelovanje jasno povezani s pitanjima vezanim uz konkretan referendum,
- 4) udruge bez pravne osobnosti u smislu članka 3. Zakona o udrugama, djelovanje kojih je jasno povezano s pitanjima vezanim uz konkretan referendum,
- 5) organizator prikupljanja potpisa birača ako je riječ o referendumu organiziranom na temelju članka 87. stavka 3. Ustava.

U stavku 2. ovoga članka navedena se pravila ozakonjuju, pri čemu je u stavku 3. propisano da se odbori zagovornika odnosno protivnika inicijative smatraju udrugama bez pravne osobnosti, djelovanje kojih je jasno povezano s pitanjima vezanim uz konkretan referendum.

Uz članak 98.

Za razliku od postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću referenduma iz članka 97. ovoga Zakona, kao i praćenja pravilnosti provedbe referendumske aktivnosti koje provodi DIP u skladu s člankom 55. ovoga Zakona, tzv. referendumski spor vezan je uz nepravilnosti na jednom glasačkom mjestu, odnosno na području jednog glasačkog mjesta, pri čemu nepravilnosti kojima se prigovara moraju biti takve da bitno, odnosno odlučujuće utječu ili su mogle ili bi mogle bitno, odnosno odlučujuće utjecati na rezultat referenduma na tom

glasačkom mjestu (u daljnjem tekstu: sporno glasačko mjesto). To su temeljna pravna obilježja referendumskog spora.

Ustavni sud je u točki 3.1.1. obrazloženja rješenja broj: U-VIIR-72/2012 od 16. siječnja 2012. izrijekom utvrdio „da se postupak nadzora nad ustavnošću i zakonitošću državnog referenduma iz članka 88. i 89. u vezi s člankom 96. Ustavnog zakona, mora razlikovati od tzv. referendumskih sporova (članak 50. Zakona o referendumu) u kojima je prigovor DIP-u 'zbog nepravilnosti pri provedbi državnog ... referenduma na glasačkom mjestu' ovlašten podnijeti svaki birač upisan u izvadak birača na dotičnom biračkom mjestu“. U članku 50. važećeg Zakona propisano je: „Zbog nepravilnosti pri provedbi državnog ili lokalnog referenduma na glasačkom mjestu, birač ima pravo podnijeti prigovor Državnom povjerenstvu u roku od 48 sati od završetka glasovanja.“ S obzirom na pozivanje Ustavnog suda na članak 50. važećeg Zakona, proizlazi da je definiranje kruga ovlaštenika na podnošenje prigovora u tzv. referendumskim sporovima isključiva nadležnost zakonodavca, pri čemu će Ustavni sud tim ovlaštenicima pružiti pravnu zaštitu u žalbenom postupku odgovarajućom primjenom odredaba Ustavnog zakona kojim se uređuje izborni spor. Takvo stajalište odgovara stajalištu Venecijanske komisije koja u Kodeksu navodi da žalbeno tijelo mora imati mogućnost ispravljanja ili ukidanja odluka nižih izbornih povjerenstava po službenoj dužnosti (točka II.3.3.a. i 3.3.i. Kodeksa).

Sukladno tome, ovim se Zakonom mijenja krug subjekata ovlaštenih za podnošenje prigovora zbog nepravilnosti u provedbi referenduma. Umjesto jednog birača kao ovlaštenika podnošenja prigovora, u ovom je članku propisano da prigovor zbog nepravilnosti u provedbi referenduma mogu podnijeti: organizacijski odbor, odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative te pet posto birača s pravom glasa na glasačkom mjestu na kojem je ili na čijem je području počinjena radnja za koju birači tvrde da je utjecala, odnosno da je mogla ili bi mogla utjecati na rezultat glasanja na tom glasačkom mjestu. Cilj je ove odredbe da institut prigovora zbog nepravilnosti u provedbi referenduma postane kvalitetnije sredstvo pravne zaštite na referendumima. Polazi se od toga da organizacijski odbor, kao i odbori zagovornika odnosno protivnika inicijative imaju mogućnost osigurati kvalitetnu pravnu uslugu pri sastavljanju i podnošenju prigovora, odnosno žalbe, a da će pravnu pomoć u pravilu zatražiti i skupina od pet posto birača s jednog glasačkog mjesta odluči li se na podnošenje prigovora, odnosno žalbe. Time bi se postupci pravne zaštite zbog nepravilnosti u provedbi referenduma rasteretili mnoštva podnesaka pojedinaca koji ne zadovoljavaju mjerila prigovora, odnosno žalbe u pravnom smislu. Tako postavljeni krug ovlaštenika na podnošenje prigovora odgovara i razdoblju u kojem se prigovor može podnijeti.

U ovom je članku propisano da se zaštita od nepravilnosti u provedbi referenduma osigurava od dana započinjanja referendumske aktivnosti sukladno članku 46. stavcima 3. i 4. ovoga Zakona, a da obuhvaća i s njom povezane postupke, odnosno radnje prikupljanja potpisa iz članka 26. ovoga Zakona.

Konkretno, ako nadležno tijelo raspisuje referendum na vlastitu inicijativu, referendumska aktivnost počinje dan nakon objave odluke o namjeri raspisivanja referenduma. U slučaju narodne inicijative referendumska aktivnost počinje na dan određen za početak prikupljanja potpisa birača.

Uz članak 99.

Ovim člankom propisano je kome se podnosi prigovor zbog nepravilnosti u provedbi državnog referenduma, rokovi za podnošenje prigovora, obvezni sadržaj prigovora te rokovi za donošenje rješenja o prigovoru.

Uz članak 100.

Ovim člankom utvrđuju se ovlaštenja i obveze DIP-a u slučajevima kad utvrdi da su postojale nepravilnosti koje bi mogle bitno utjecati na rezultat državnog referenduma na spornom glasačkom mjestu ili ako utvrdi nepravilnosti u postupku glasanja koje su odlučujuće utjecale ili su mogle utjecati na rezultat referenduma na spornom glasačkom mjestu. Radi djelotvornosti zaštite, Zakonom se predviđa pravna zaštita od nepravilnosti na svakom biračkom mjestu, neovisno o tome što rezultat glasanja na jednom biračkom mjestu po prirodi stvari ne bi mogao utjecati na ishod samog referenduma. Napominje se da prihvaćeno pravilo odstupa od preporuka koje je Venecijanska komisija iznijela u § 23. obrazloženja Kodeksa, a koje glase: „Za razliku od izbora, koji se odvijaju u više izbornih jedinica, referendumi obuhvaćaju cjelokupno područje. Dosljedno tome, ako djelomično poništenje rezultata ne utječe na ukupni rezultat, ono ne smije biti povod za ponovljeno glasanje na području na kojemu je glasanje poništeno jer to ne bi dovelo do drugačijeg rezultata. Međutim, ako se ne ponovi cijeli referendum, mora postojati mogućnost sazivanja novog djelomičnog referenduma na dijelu područja ako je ukupan rezultat upitan. Ipak, mora se pažljivo razmotriti odluka o sazivanju novog djelomičnog referenduma umjesto potpuno novog referenduma, kako bi se izbjegla golema koncentracija sredstava za promidžbu na ograničenom prostoru (točka II.3.3.e).“ Unatoč tim preporukama, u Zakonu je prihvaćeno pravilo da se sankcionira svaka nepravilnost koja je odlučujuće utjecala ili mogla utjecati na rezultat referenduma na spornom glasačkom mjestu, neovisno o tome što krajnji ishod referenduma nije upitan. Naime, kad bi se sankcioniranje nepravilnosti vezalo uz mogućnost utjecaja tih nepravilnosti samo na ishod referenduskog odlučivanja, svaka pravna zaštita postala bi iluzorna s obzirom na prirodu državnog referenduma koji se provodi na nacionalnoj razini, bez određivanja bilo kakvih izbornih jedinica. Kod odabira navedenog pravila prednost je dana načelu pravednosti (to jest zadovoljenju osjećaja birača na spornom glasačkom mjestu da je nepravilnost sankcionirana i da se na nju reagiralo), a ne načelu ekonomičnosti postupka.

Uz članak 101.

Rješenje o prigovoru objavljuje se na mrežnoj stranici DIP-a i smatra se dostavljenim podnositelju prigovora danom objave na mrežnoj stranici DIP-a.

Uz članak 102.

Ovim člankom propisana je daljnja pravna zaštita protiv rješenja DIP-a u povodu prigovora zbog nepravilnosti u provedbi državnog referenduma. Podnositelj prigovora ima pravo izjaviti žalbu Ustavnom sudu (vidjeti i objašnjenje uz članak 98.). Rokovi za podnošenje žalbe te rokovi za donošenje odluke o žalbi, propisani u ovom članku, preuzeti su iz članka 91. Ustavnog zakona te su u ovom članku samo ponovljeni.

Uz članak 103.

Ovim člankom propisano je da se na podneske i rješenja u postupku po odredbama ovoga Zakona ne plaćaju se upravne pristojbe.

Uz članak 104.

Ovim člankom propisano je da se sredstva za pokriće troškova provedbe državnog referenduma osiguravaju u državnom proračunu Republike Hrvatske. DIP raspolaže sredstvima, određuje način njihova korištenja i provodi nadzor nad njihovim utroškom. DIP objavljuje izvješće o visini troškova referenduma i načinu korištenja sredstava.

Ovim člankom uređeno je i pravo na naknadu za rad predsjednika, potpredsjednika i članova povjerenstava za provedbu državnog referenduma i glasačkih odbora.

Uz članak 105.

Ovim člankom propisano je da se na obradu osobnih podataka u postupku prikupljanja potpisa birača, pri utvrđivanju broja i pravovaljanosti potpisa birača te u provedbi državnog referenduma odgovarajuće primjenjuju propisi kojima se uređuje zaštita osobnih podataka. Svi sudionici referenduskog postupka dužni su poduzeti potrebne mjere zaštite osobnih podataka od slučajnog ili nezakonitog uništenja ili slučajnog gubitka, izmjene te neovlaštenog otkrivanja ili pristupa.

Uz članak 106.

Ovim člankom utvrđeno je tko su voditelji obrade osobnih podataka u pojedinima fazama referenduskog postupka.

Uz članak 107.

Ovim člankom propisano je da voditelj obrade osobnih podataka može obradu osobnih podataka povjeriti izvršitelju obrade u skladu s propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka.

Uz članak 108.

Ovim člankom utvrđen je opseg obrade osobnih podataka predstavnika i članova organizacijskog odbora i odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative te zajedničkog predstavnika najmanje pet posto birača ovlaštenog za podnošenje prigovora. U postupku utvrđivanja broja i pravovaljanosti potpisa birača DIP obrađuju se osobni podaci birača koje birač upisuje u potpisnu listu.

Uz članak 109.

Ovim člankom utvrđuje se opseg osobnih podataka članova tijela za provedbu referenduma, promatrača, trećih osoba s kojima voditelji obrade osobnih podataka sklapaju ugovore ili donose odluke kojima ih imenuju za obavljanje određenih poslova vezanih uz podatke koji se obrađuju u postupku provedbe referenduma i osoba koje prikupljaju potpise i osoba ovlaštenih za unošenje podataka u sustav informatičke podrške.

Uz članak 110.

Ovim člankom propisano je da tijela nadležna za provedbu referenduma mogu zatražiti pristup podacima iz registra birača, zbirke podataka o prebivalištu i boravištu građana i evidencije o osobnim identifikacijskim brojevima.

Uz članak 111.

Ovim člankom propisan je vremenski okvir za obradu osobnih podataka.

Uz članak 112.

Ovim člankom propisani su uvjeti i način objave osobnih podataka predstavnika organizacijskog odbora i odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative.

Uz članak 113.

Ovim člankom propisano je da ako organizacijski odbor nije prikupio potreban broj potpisa birača za podnošenje zahtjeva nadležnom tijelu za raspisivanje referenduma narodne inicijative, odnosno ako birači iz članka 49. stavka 1. ovoga Zakona nisu prikupili potreban broj potpisa birača za osnivanje odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative, dužni su u roku od 30 dana od posljednjeg dana prikupljanja potpisa uništiti, na primjeren način, sve potpisne liste koje sadržavaju osobne podatke birača, u skladu s propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka.

Također, propisana je obveza za organizacijski odbor i odbor zagovornika, odnosno protivnika inicijative da moraju sve osobne podatke iz postupka prikupljanja potpisa na odgovarajući način uništiti po okončanju postupka utvrđivanja broja i pravovaljanosti potpisa birača pred nadležnim tijelima.

Uz članak 114.

Ovim člankom propisano je da se na odlaganje, čuvanje, odabiranje i izlučivanje javnog arhivskog i javnog dokumentarnog gradiva nastalog u postupku prikupljanja potpisa birača, utvrđivanje broja i pravovaljanosti potpisa birača te u provedbi referenduma primjenjuju se propisi kojima se uređuje zaštita i obrada gradiva nastalog u radu DIP-a i drugih tijela za provedbu referenduma.

Uz članak 115.

Venecijanska komisija preporučila je u Kodeksu da se Ustavom ili zakonom urede učinci referenduma. Ako je riječ o obvezujućim odlukama, treba Ustavom ili zakonom izrijekom propisati postupak koji slijedi nakon donošenja odluke birača na referendumu (točka III.8. Kodeksa i § 54. obrazloženja Kodeksa). U Kodeksu su sadržana i odgovarajuća daljnja pravila kad je riječ o pravno obvezujućim odlukama donesenima na referendumu. Među njima se ističu sljedeća: tekst koji je odbijen na referendumu ne smije se usvojiti u postupku bez referenduma tijekom određenog razdoblja; tijekom istog razdoblja odredba koja je prihvaćena na referendumu ne smije se mijenjati nekom drugom metodom, pri čemu se ta pravila ne primjenjuju u slučaju referenduma o djelomičnoj reviziji teksta ako se prethodni referendum odnosio na njegovu potpunu reviziju; revizija pravila iz nadređenog zakonodavstva koja je u suprotnosti s rezultatom referenduma nije pravno neprihvatljiva, ali je treba izbjegavati tijekom određenog razdoblja; ako je na referendumu narodne inicijative odbijen tekst koji je parlament usvojio, parlament ne smije glasati o sličnom novom tekstu, osim ako se zatraži referendum o njemu; kada se tekst usvoji na referendumu narodne inicijative, trebalo bi biti moguće organizirati novi referendum o istom pitanju na zahtjev dijela biračkog tijela nakon isteka, ako je to primjenjivo, razumnog vremenskog razdoblja (točka III.5. Kodeksa). Ta se pravila u ovom Zakonu odgovarajuće uvažavaju.

Sukladno tome, a vodeći se uočenim problemima u dosadašnjoj praksi koji su bili uzrokovani nepostojanjem odgovarajućeg zakonskog uređenja učinaka i načina provedbe odluke donesene na referendumu, ovim člankom uređena je objava i provedba ustavne odluke o promjeni Ustava ako je na referendumu prihvaćena promjena Ustava kao i situacije provedbe načelnog pitanja prihvaćenog na referendumu čija provedba podrazumijeva promjenu Ustava.

Uz članak 116.

Ovim člankom propisana su vremenska ograničenja vezana uz ponovno odlučivanje o promjeni Ustava o kojoj je odlučeno na državnom referendumu, uz propisanu iznimku. Pravilo prihvaćeno u Zakonu jest sljedeće: odluka o promjeni Ustava donesena na

referendumu može se mijenjati tek nakon proteka četiri godine od dana održavanja referenduma na kojem je o toj promjeni odlučeno.

Iznimno, međutim, ako se ispune pretpostavke iz čl. 17. Ustava ustavna odredba o kojoj je odlučeno na referendumu može se mijenjati i prije isteka roka od četiri godine od dana održavanja referenduma.

Uz članak 117.

Ovim člankom uređuje se objava i provedba zakona ili drugog akta koji je prihvaćen na državnom referendumu kao i situacije normativne provedbe načelnog pitanja prihvaćenog na referendumu čija provedba podrazumijeva promjenu zakona ili drugog akta.

Uz članak 118.

O predmetu zakona ili drugog akta koji je donesen na državnom referendumu može se ponovo odlučivati nakon proteka tri godine od dana održavanja referenduma na kojem je taj zakon, odnosno drugi akt donesen, uz dvije iznimke kada se promjeni može pristupiti i ranije: prvo, ako se ispune pretpostavke iz čl. 17. Ustava; drugo, ako dođe do potrebe usklađivanja zakona ili drugog akta s pravom Europske unije.

Uz članak 119.

Ovim člankom uređena je provedba odluke o prihvaćanju na državnom referendumu načelnog pitanja koje ne zahtijeva naknadnu normativnu provedbu. Propisano je da su nadležna tijela dužna početi provoditi obveze, koje za njih proizlaze iz te odluke, osmog dana od dana objave u „Narodnim novinama“ odluke Ustavnog suda u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma iz članka 163. stavka 1. ovoga Zakona.

Uz članak 120.

O promjeni odluke birača o načelnom pitanju koja je donesena na državnom referendumu može se ponovo odlučivati ili na referendumu ili u odgovarajućem postupku pred nadležnim tijelom tek nakon proteka tri godine od dana održavanja referenduma. Iznimno, o promjeni odluke birača može se odlučivati prije proteka tri godine ako se ispune pretpostavke iz čl. 17. Ustava ili ako dođe do potrebe usklađivanja tog pitanja s pravom Europske unije.

Uz članak 121.

U stavku 1. ovoga članka definira se lokalni referendum kao oblik neposrednog odlučivanja građana o pitanjima iz samoupravnog djelokruga jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave određenih zakonom i statutom.

U stavku 2. ovoga članka propisano je da se lokalni referendum raspisuje isključivo za područje cijele lokalne jedinice. Prema tome, nije dopušteno njegovo raspisivanje samo na dijelu područja jedinice, odnosno na području pojedinih naselja, odnosno na području pojedinih mjesnih odbora, gradskih kotareva ili četvrti.

U stavku 3. ovoga članka propisano je da se na lokalni referendum odgovarajuće primjenjuju odredbe ovoga Zakona o državnom referendumu, osim za pitanja koja su u odnosu na lokalni referendum drugačije uređena samim Zakonom ili Zakon prepušta da se ona urede statutom lokalne jedinice.

Uz članak 122.

U ovom je članku propisano da se referendum za opoziv općinskog načelnika, gradonačelnika, župana i njihovog zamjenika ne smatra lokalnim referendumom u smislu ovoga Zakona. Referendum za opoziv uređen je odredbama sustavnog zakona kojim se uređuje lokalna i područna (regionalna) samouprava. Na referendum za opoziv općinskog načelnika, gradonačelnika, župana i njihovog zamjenika odgovarajuće se primjenjuju odredbe ovoga Zakona koje se odnose na utvrđivanje broja i pravovaljanosti potpisa birača te provedbu lokalnog referenduma. Ove odredbe usklađene su s odredbama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi kojima se uređuje opoziv.

Uz članak 123.

Ovim člankom propisano je tko se smatra ovlaštenim predlagateljem raspisivanja lokalnog referenduma. Tako je utvrđeno da pravo predlaganja raspisivanja lokalnog referenduma ima najmanje trećina članova predstavničkog tijela jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave, te općinski načelnik, gradonačelnik, odnosno župan. U općini, gradu i Gradu Zagrebu pravo predlaganja raspisivanja lokalnog referenduma ima većina vijeća mjesnih odbora, odnosno gradskih četvrti ili gradskih kotareva. Pravo predlaganja raspisivanja lokalnog referenduma imaju i birači.

Nadalje, ovim člankom propisano je da način predlaganja lokalnog referenduma, kada su predlagatelji članovi predstavničkog tijela, općinski načelnik, gradonačelnik, odnosno župan ili oblici mjesne samouprave u lokalnim jedinicama, treba detaljnije urediti sama lokalna jedinica. Općenito se ističe da je ovlast za donošenje općih akata propisana Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi kao sustavnim Zakonom.

S druge strane, način predlaganja lokalnog referenduma od strane birača uređuje se odredbama ovoga Zakona.

Uz članak 124.

Ovim člankom utvrđuje se obveza ministra nadležnog za poslove opće uprave donijeti rješenje kojim se utvrđuje ukupan broj birača upisanih u registar birača lokalne jedinice na čijem području se traži raspisivanje lokalnog referenduma te broj potpisa birača koji je potrebno prikupiti za raspisivanje referenduma ovisno o tome radi li se o Gradu Zagrebu, županiji, odnosno općini ili gradu. Na taj se način predlagatelji lokalnog referenduma upoznaju s brojem potpisa birača koji trebaju prikupiti za raspisivanje referenduma.

Navedeno rješenje ministra objavljuje se na mrežnoj stranici ministarstva nadležnog za poslove opće uprave te na mrežnim stranicama Državnog izbornog povjerenstva i lokalne jedinice najkasnije na dan koji je određen kao prvi dan prikupljanja potpisa birača. Ne postoje zapreke da se ono objavi i u službenom glasilu lokalne jedinice.

Uz članak 125.

Ovim člankom propisano je tko je ovlašten raspisati lokalni referendum i kojim aktom. Lokalni referendum raspisuje predstavničko tijelo lokalne jedinice. Lokalni referendum raspisuje se odlukom koja se objavljuje u službenom glasilu te na mrežnoj stranici lokalne jedinice za čije se područje referendum raspisuje.

Uz članak 126.

Ovim člankom propisano je tko ima pravo odlučivati na lokalnom referendumu. Pravo odlučivanja na lokalnom referendumu imaju birači koji imaju prebivalište na području lokalne

jedinice za čije područje je raspisan lokalni referendum. Pored toga, pravo odlučivanja na lokalnom referendumu imaju i državljani države članice Europske unije koji ostvaruju biračko pravo u Republici Hrvatskoj, ako imaju prebivalište na području jedinice za koju je raspisan lokalni referendum.

Uz članak 127.

Ovim člankom propisan je način utvrđivanja rezultata, odnosno odlučivanja na lokalnom referendumu. Što se tiče većine potrebne za donošenje odluke na lokalnom referendumu, u članku 6. stavku 3. važećeg Zakona propisano je da se na lokalnom referendumu odlučuje većinom birača koji su glasali, uz uvjet da je referendumu pristupila većina od ukupnog broja birača upisanih u popis birača lokalne jedinice u kojoj je raspisan referendum. Ovim se Zakonom to pravilo mijenja. U stavku 1. propisuje se da se na lokalnom referendumu odlučuje većinom glasova birača koji su pristupili glasanju, uz uvjet da ta većina iznosi najmanje trećinu ukupnog broja birača upisanih u popis birača u lokalnoj jedinici u kojoj se provodi lokalni referendum. Prema tome, za odluku donesenu na lokalnom referendumu prihvaća se tzv. „kvorum podrške“ (podrške minimalnog postotka upisanih birača). Iako kvorum birača koji su pristupili referendumu (minimalni postotak), propisan u važećem Zakonu, smatra neusporedivo lošijim odabirom, Venecijanska komisija ne preporučuje ni kvorum podrške, osobito ako je taj kvorum visok (zbog otežanosti ostvarivanja promjene). Upućuje i na moguće neugodne političke situacije u slučajevima kada se prijedlog prihvati većinom glasova birača koji su izašli na referendum, čak i s velikom razlikom u odnosu na glasove protiv, ali bez postizanja kvoruma podrške. U tom bi se slučaju ta većina mogla osjećati lišenom pobjede bez opravdanog razloga (točka III.7. Kodeksa i §§ 50. – 52. obrazloženja Kodeksa). Unatoč tim objektivnim slabostima kvoruma podrške, predlagatelj ocjenjuje da je takav kvorum prihvatljiv na lokalnom referendumu jer unutar lokalnih zajednica pridonosi višem stupnju legitimiteta odluka donesenih na lokalnom referendumu, osobito u situaciji kada se za donošenje odluke zahtijeva razumnih 33% glasova „za“ od ukupnog broja birača upisanih u popis birača u lokalnoj jedinici u kojoj se provodi lokalni referendum.

U stavku 2. propisuje se da je odluka donesena na lokalnom referendumu obvezujuća za tijela lokalne jedinice u kojoj se proveo lokalni referendum. Stavkom 3. propisana su ograničenja ponovnog odlučivanja na referendumu ili u redovnoj proceduri o predmetu referenduskog pitanja.

Uz članak 128.

Članak 128. prvi je članak u Glavi II. pod nazivom „Posebne odredbe o lokalnoj referendumskoj inicijativi“. Ovim člankom propisano je da se na osnivanje, ovlasti i obveze organizacijskog odbora za izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma (u daljnjem tekstu: lokalni organizacijski odbor) odgovarajući primjenjuju odredbe ovoga Zakona o osnivanju, ovlastima i obvezama organizacijskog odbora koje se odnose na državni referendum, osim za ona pitanja koja su ovim Zakonom u odnosu na lokalni referendum drugačije određena.

Tako su ovim člankom utvrđene posebne odredbe o lokalnoj referendumskoj inicijativi koje su vezane uz prebivalište na području jedinice u kojoj se traži raspisivanje referenduma. Propisano je da su članovi lokalnog organizacijskog odbora birači koji imaju prebivalište u jedinici u kojoj se traži raspisivanje lokalnog referenduma. Prikupljanje potpisa birača provodi se na području lokalne jedinice u kojoj se traži raspisivanje lokalnog referenduma, a

potpis smiju dati samo birači koji imaju prebivalište na području lokalne jedinice u kojoj se traži raspisivanje referenduma.

Uz članak 129.

Ovim člankom razrađeno je postupanje Ministarstva pravosuđa i uprave pri utvrđivanju dopuštenosti referendumskog pitanja za raspisivanje lokalnog referenduma. Pod dopuštenošću referendumskog pitanja smatra se utvrđivanje usklađenosti referendumskog pitanja s mjerodavnim zakonodavstvom Republike Hrvatske. U ovom je članku propisano da Ministarstvo pravosuđa i uprave u roku od 60 dana donosi odluku o dopuštenosti referendumskog pitanja. Ako se radi o referendumskom pitanju iz nadležnosti nekog drugog tijela državne uprave, Ministarstvo pravosuđa i uprave prije donošenja odluke o dopuštenosti referendumskog pitanja, a u okviru navedenog roka od 60 dana, pribavlja mišljenje tijela državne uprave nadležnog za pitanje koje je predmet lokalnog referenduma.

Nadalje, ovim člankom propisano je da se na postupak sudske zaštite pred Visokim upravnim sudom protiv odluke Ministarstva kojom je utvrđeno da referendumsko pitanje nije dopušteno. Ako je Visoki upravni sud poništio odluku Ministarstva jer je utvrdio da je referendumsko pitanje dopušteno, Ministarstvo donosi, pozivajući se na tu presudu, novu odluku kojom utvrđuje da je referendumsko pitanje dopušteno.

Uz članak 130.

Ovim člankom uređeno je postupanje Državnog izbornog povjerenstva nakon utvrđivanja dopuštenosti referendumskog pitanja. Ako Ministarstvo utvrdi da referendumsko pitanje nije dopušteno, Državno izborno povjerenstvo donosi rješenje o odbacivanju zahtjeva za upis nakon što utvrdi da predstavnik lokalnog organizacijskog odbora nije podnio tužbu Visokom upravnom, odnosno da je Visoki upravni sud odbacio ili odbio tužbu.

Uz članak 131.

Ovim člankom razrađuju se postupak i rokovi za prikupljanje potpisa birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma, kao i način dostave potpisnih lista. Datum početka prikupljanja potpisa birača mora biti određen unutar razdoblja od tri mjeseca od dana objave odluke da se pristupi izjašnjavanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma. Novina je da izjašnjavanje birača traje najduže 40 dana, koje razdoblje obuhvaća prikupljanje potpisa birača i obavljanje radnji vezanih uz pripremu lista za njihovu dostavu DIP-u. Nadalje, u odnosu na postojeće zakonsko uređenje rok za prikupljanje potpisa produljen je s dosadašnjih 15 na 30 dana, pri čemu trajanje razdoblja samog prikupljanja potpisa (bez radnji vezanih uz pripremu potpisnih lista) ne smije biti duže od 30 dana.

Ovim člankom propisano je i to, da lokalni organizacijski odbor dostavlja potpisne liste DIP-u. Njima dokazuje da se o potrebi raspisivanja lokalnog referenduma izjasnio potreban broj birača.

Uz članak 132.

Ovim člankom propisuje se način utvrđivanja broja pravovaljanih prikupljenih potpisa birača o potrebi da se zatraži raspisivanje lokalnog referenduma. Za utvrđivanje broja i pravovaljanosti potpisa birača za lokalni referendum nadležan je DIP utvrđuje broj i pravovaljanost potpisa birača u roku od 30 dana od dana zaprimanja potpisnih lista. Odluka kojom se utvrđuje broj i pravovaljanost potpisa birača u roku od tri dana od dana njezina

donošenja dostavlja se predstavniku lokalnog organizacijskog odbora i predsjedniku predstavničkog tijela te se ujedno objavljuje na mrežnoj stranici DIP-a.

Ovim člankom propisana je i pravna zaštita protiv odluke DIP-a kojom je utvrđeno da nije prikupljen potreban broj potpisa birača. Ako je odlukom DIP-a utvrđeno da je prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača, odluka se objavljuje u službenom glasilu lokalne jedinice. Protiv odluke DIP-a kojom je utvrđeno da nije prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača predstavnik lokalnog organizacijskog odbora može podnijeti tužbu Visokom upravnom sudu u roku od 15 dana od dana objave odluke DIP-a na njegovoj mrežnoj stranici, uz naznaku datuma objave. Visoki upravni sud odlučuje o tužbi u roku od 60 dana od dana predaje tužbe sudu. Presuda Visokog upravnog suda objavljuje se u službenom glasilu lokalne jedinice i na mrežnoj stranici DIP-a.

Ako predstavnik lokalnog organizacijskog odbora nije podnio tužbu Visokom upravnom sudu, DIP objavljuje odluku kojom je utvrđeno da nije prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača u službenom glasilu lokalne jedinice nakon proteka roka za tužbu. Ako je Visoki upravni sud odbacio ili odbio tužbu predstavnika lokalnog organizacijskog odbora, odluka DIP-a kojom je utvrđeno da nije prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača objavljuje se u istom broju službenog glasila lokalne jedinice u kojemu se objavljuje i presuda Visokog upravnog suda. Ako je Visoki upravni sud poništio odluku DIP-a, DIP donosi, pozivajući se na tu presudu, novu odluku kojom utvrđuje da je prikupljen potreban broj pravovaljanih potpisa birača.

Uz članak 133.

Ovim člankom propisuje se obveza raspisivanja i rok za raspisivanje lokalnog referenduma ako je prikupljen dovoljan broj potpisa.

Uz članak 134.

Ovim člankom propisana je mogućnost iznošenja stajališta predstavničkog tijela o referendumskom pitanju, što predstavlja novinu u odnosu na dosadašnju zakonsku regulativu koja se odnosila na lokalni referendum. Predstavničko tijelo o tome donosi zaključak koji se objavljuje istovremeno s odlukom o raspisivanju lokalnog referenduma, kako bi birači bili upoznati i sa stajalištem predstavničkog tijela.

Uz članak 135.

U stavku 1. propisano je da se na osnivanje, ovlasti i obveze lokalnih odbora zagovornika, odnosno protivnika lokalne inicijative odgovarajuće primjenjuju odredbe o osnivanju, ovlastima i obvezama odbora zagovornika, odnosno protivnika inicijative na državnom referendumu, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno. U stavku 2. propisano je da se na referendumsku aktivnost na lokalnom referendumu odgovarajuće primjenjuju odredbe o referendumskoj aktivnosti na državnom referendumu.

Uz članak 136.

U ovom su članku navedena tijela za provedbu lokalnog referenduma: DIP, županijska povjerenstva, Povjerenstvo Grada Zagreba, gradska i općinska povjerenstva te glasački odbori.

Nadalje, propisano je da se na promatranje rada navedenih tijela odgovarajuće primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje promatranje rada tijela za provedbu državnog referenduma. Ovisno o tome u kojoj se lokalnoj jedinici provodi lokalni referendum, za

izdavanje rješenja kojim se ovlašteniku odobrava promatranje provedbe lokalnog referenduma i promatraču priznaje pravo na službenu iskaznicu nadležno je gradsko ili općinsko povjerenstvo, odnosno županijsko povjerenstvo ili povjerenstvo Grada Zagreba.

Uz članak 137.

Ovim člankom utvrđene su dužnosti DIP-a u provedbi lokalnog referenduma.

Uz članak 138.

Ovim člankom upućuje se na odgovarajuću primjenu članka 62. ovoga Zakona koji se odnosi na povjerenstva za provedbu državnog referenduma.

Uz članak 139.

Ovim člankom propisana je nadležnost za imenovanje povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma. Županijsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma imenuje županijska skupština. Gradska i općinska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma na svom području imenuje županijsko povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma. Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma imenuje Gradska skupština Grada Zagreba.

Uz članke 140., 141. i 142.

Ovim člancima detaljno su razrađene i taksativno pobrojane dužnosti tijela za provedbu lokalnog referenduma: županijskog povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma, Povjerenstva Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma te gradskih ili općinskih povjerenstava za provedbu lokalnog referenduma.

Uz članak 143.

Ovim člankom propisana je obveza tijela za provedbu lokalnog referenduma za sastavljanje zapisnika o radu te rokovi za izradu zapisnika o radu. Propisano je da gradska i općinska povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma sastavljaju zapisnik o radu najkasnije u roku od 18 sati od zatvaranja glasačkih mjesta te ga dostavljaju zajedno s ostalim glasačkim materijalom županijskom izbornom povjerenstvu za provedbu lokalnog referenduma na lokalnom referendumu u županiji. Županijska povjerenstva i Povjerenstvo Grada Zagreba za provedbu lokalnog referenduma sastavljaju zapisnik o radu u roku od 24 sata od zatvaranja glasačkih mjesta, odnosno u roku od šest sati od dostave zapisnika o radu gradskih i općinskih povjerenstava.

Uz članak 144.

Ovim je člankom propisano da se na sadržaj zapisnika povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma odgovarajuće primjenjuju odredbe članka 85. ovoga Zakona koji se odnosi na zapisnik povjerenstva za provedbu državnog referenduma.

Uz članak 145.

Ovim je člankom propisano da se na glasački odbor za provedbu lokalnog referenduma odgovarajuće primjenjuju odredbe članka 66. ovoga Zakona koje se odnose na način rada, sastav, imenovanje i rokove za imenovanje i dr. glasačkog odbora na državnom referendumu.

Uz članak 146.

Ovim člankom je propisano da na lokalnom referendumu birači glasaju na glasačkim mjestima na području Grada Zagreba, grada ili općine prema mjestu svog prebivališta.

Uz članka 147.

Ovim člankom uređeno je pitanje vezano uz tiskanje glasačkog listića za glasanje na lokalnom referendumu. Glasački listić tiska se u tiskari ovlaštenoj za tiskanje službenog lista Republike Hrvatske, a što nadzire nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma.

Uz članak 148.

Ovim člankom propisuju se tijela ovlaštena za utvrđivanje rezultata glasanja na lokalnom referendumu. To su županijsko povjerenstvo na području županije, Povjerenstvo Grada Zagreba na području Grada Zagreba te gradsko ili općinsko povjerenstvo na području grada ili općine. Odluka o utvrđivanju rezultata lokalnog referenduma mora se objaviti u službenom glasilu i na mrežnoj stanici lokalne jedinice lokalne u kojoj se proveo lokalni referendum te na mrežnoj stranici Državnog izbornog povjerenstva.

U ovom je članku utvrđeno da se na sva ostala pitanja koja se odnose na postupak glasanja i utvrđivanja rezultata glasanja na lokalnom referendumu odgovarajuće primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje glasanje i utvrđivanje rezultata glasanja na državnom referendumu.

Uz članak 149.

Ustavni sud nema nadzornih ovlasti kad je riječ o lokalnom referendumu, tako da je najviše nadzorno tijelo u provedbi tih referenduma DIP. U tom smislu treba posebno naglasiti da se na lokalne referendume odgovarajuće primjenjuju odredbe članka 55. ovoga Zakona kojima se uređuje praćenje pravilnosti provedbe referendumske aktivnosti.

Ovim člankom propisana je mogućnost podnošenja prigovora zbog nepravilnosti u provedbi lokalnog referenduma, nadležnost za odlučivanje o prigovoru, kao i način postupanja u povodu prigovora.

Tako se prigovor zbog nepravilnosti u provedbi lokalnog referenduma u županiji podnosi županijskom povjerenstvu, dok se prigovor zbog nepravilnosti u provedbi referenduma u Gradu Zagrebu podnosi povjerenstvu Grada Zagreba. Prigovor zbog nepravilnosti u provedbi lokalnog referenduma u gradu ili općini podnosi se županijskom povjerenstvu. Navedeni prigovori podnose se u roku od 48 sati računajući od isteka dana kada je izvršena radnja na koju se prigovor podnosi, a nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma dužno je donijeti rješenje o prigovoru u roku od 48 sati od isteka dana kad je prigovor zaprimljen, odnosno od dana kada su zaprimljeni glasački materijali na koje se prigovor odnosi.

Uz članak 150.

Ovim člankom propisan je način postupanja nadležnog povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma po donošenju rješenja o prigovoru zbog nepravilnosti u provedbi lokalnog referenduma, odnosno propisana je obveza dostave i objave rješenja. Tako nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma dostavlja rješenje DIP-u odmah nakon donošenja radi njegove objave na mrežnoj stanici DIP-a. DIP rješenje o prigovoru objavljuje isti dan, a najkasnije u roku od 24 sata od zaprimanja, uz naznaku vremena objave. Objava rješenja na mrežnoj stanici DIP-a je bitna jer se danom objave na mrežnoj stranici smatra obavljenom i dostava rješenja o prigovoru podnositelju prigovora.

Uz članak 151.

Ovim člankom propisano je pravo na žalbu i način podnošenja žalbe protiv rješenja nadležnog povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma. Dostava odluke o žalbi podnositelju žalbe

smatra se obavljenom danom javne objave na mrežnoj stranici DIP-a, a uklanja se s mrežnih stranica najkasnije u roku od 120 dana nakon objave konačnih rezultata referenduma.

Uz članak 152.

Ovim člankom uređeni su troškovi provedbe lokalnog referenduma: pokriće troškova, raspolaganje sredstvima, pravo na naknadu i utvrđivanje visine naknade članovima povjerenstva za provedbu referenduma i glasačkih odbora. Propisano je da se sredstva za pokriće troškova lokalnog referenduma osiguravaju u proračunu jedinice u kojoj se referendum provodi, a sredstva za provedbu potrebna za izvršenje obveza DIP-a osiguravaju se u državnom proračunu Republike Hrvatske. Sredstvima raspolaže nadležno povjerenstvo za provedbu lokalnog referenduma te određuje način njihova korištenja i provodi nadzor nad korištenjem. Izvješće o visini troškova lokalnog referenduma i načinu korištenja sredstava objavljuje se na mrežnoj stranici lokalne jedinice u kojoj se provodi lokalni referendum, u roku od 60 dana od dana objave konačnih rezultata lokalnog referenduma, a konačno izvješće nakon isplate svih troškova povezanih s provedbom lokalnog referenduma.

Ovim člankom također je propisano pravo na naknadu za rad predsjedniku, potpredsjedniku i članovima povjerenstva za provedbu lokalnog referenduma i glasačkih odbora. Visinu naknade određuje župan, gradonačelnik Grada Zagreba, gradonačelnik ili općinski načelnik odlukom u roku od tri dana od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju lokalnog referenduma.

Uz članak 153.

Ovim člankom definiran je savjetodavni referendum kao oblik pribavljanja mišljenja birača o pitanjima o kojima odlučuju Hrvatski sabor, Vlada ili predstavničko tijelo lokalne jedinice.

Uz članak 154.

Ovim člankom utvrđena su nadležna tijela za raspisivanje savjetodavnog referenduma.

Uz članak 155.

Ovim člankom propisano je da se na savjetodavnom referendumu postavlja savjetodavno pitanje iz nadležnosti tijela koje je referendum raspisalo, u pravilu, u obliku načelnog pitanja. To je sukladno preporuci Venecijanske komisije koja je u Kodeksu istaknula kako je „poželjno da referendumi o načelnim pitanjima ili drugim općenito formuliranim prijedlozima ne budu obvezujući“ (točka III.8.b. Kodeksa).

Uz članak 156.

Ovim člankom propisano je da se na provedbu savjetodavnog referenduma, ovisno o području za koje se raspisuje odgovarajuće primjenjuju odredbe ovoga Zakona kojima se uređuje postupak provedbe državnog, odnosno lokalnog referenduma.

Uz članak 157.

Ovim člankom utvrđeno je da na savjetodavnom referendumu imaju pravo davati mišljenje birači koji imaju prebivalište na području za koje je savjetodavni referendum raspisan.

Uz članak 158.

Ovim člankom propisano je da se odluka o raspisivanju savjetodavnog referenduma objavljuje na mrežnoj stranici tijela koje raspisuje referendum, a prema odluci tog tijela i u odgovarajućem službenom glasilu.

Uz članak 159.

Ovim je člankom omogućeno da se isti dan može održati više referenduma. U tom se slučaju propisuje zakonska obveza da se za svaki pojedini referendum tiska posebni glasački listić različite boje. Unatoč toj mogućnosti, ovaj se Zakon uvijek primjenjuje zasebno na svaki pojedini referendum. Drugim riječima, ne mogu se zbog toga što se održavaju isti dan, za dva ili više referenduma organizirati zajednički odbori zagovornika odnosno protivnika objiju ili više inicijativa, prikupljati jedni potpisi birača, provoditi zajednička referendumska aktivnost, i sl. Neovisno što se pripremaju i održavaju isti dan, uvijek je riječ o odvojenim i zasebnim referendumima. Od opisane pravne situacije treba strogo razlikovati objedinjeni referendum iz članka 41. ovoga Zakona.

Uz članak 160.

Ovim člankom uvažavaju se osobitosti djelovanja Hrvatskoga sabora te se propisuje opća odredba da rokovi propisani ovim Zakonom za donošenje odluke ili poduzimanje pojedine radnje Hrvatskoga sabora ne teku u razdoblju u kojem Hrvatski sabor ne zasjeda. Takvo je rješenje bilo potrebno propisati s obzirom na kratke rokove za donošenje odluka i poduzimanje pojedinih radnji Hrvatskoga sabora te duljinu trajanja stanki kad Sabor ne zasjeda.

Istovjetno pravilo ne primjenjuje se na predstavnička tijela lokalnih jedinica jer ona, sukladno zakonu kojim se uređuje lokalna i područna (regionalna) samouprava, održavaju sjednice po potrebi, pa imaju mogućnost sastati se kad god je to potrebno.

Uz članak 161.

Zakon polazi od temeljne postavke da referendumske postupke nije dopušteno provoditi u vrijeme provedbe izbornih postupaka. Ovim se člankom stoga propisuju pravila postupanja u slučaju kada se referendumski postupak vremenski preklapa s izbornim postupkom, pri čemu izborni postupak uvijek ima prednost.

Propisano je da se referendumske aktivnosti te raspisivanje i održavanje državnog referenduma ne započinju i ne provode se od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, izbora za članove u Europski parlament, izbora za predsjednika Republike Hrvatske te redovnih lokalnih izbora. Nadalje se propisuje da referendumske aktivnosti te raspisivanje i održavanje lokalnog referenduma ne započinju i ne održavaju se od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju lokalnih izbora u lokalnoj jedinici u kojoj je u tijeku referendumski postupak.

Odredbama stavaka 3. i 4. propisan je rok za nastavak referenduma.

Uz članak 162.

U ovom se članku uređuju pravila postupanja u slučaju kada Ustavni sud poništi ukupne rezultate državnog referenduma, odnosno kada DIP poništi ukupne rezultate lokalnog referenduma. Zakon postavlja pravilo da se u tim slučajevima ponavlja samo postupak glasanja, a ne i sve prethodne radnje koje čine referendumski postupak.

Dan održavanja ponovljenog glasanja na državnom referendumu određuje nadležno tijelo koje je raspisalo referendum, a glasanje se mora ponoviti najkasnije u roku od mjesec dana od dana objave odluke o poništenju ukupnih rezultata referenduma. Za dan održavanja ponovljenog glasanja određuje se nedjelja.

Uz članak 163.

Ovim se člankom propisuje način formalnog okončanja postupka referenduma. Kod državnog referenduma, objavom odluke Ustavnog suda u „Narodnim novinama“ u povodu okončanja postupka nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma cjelokupni postupak državnog referenduma smatra se okončanim. Kod lokalnog referenduma, objavom odluke Državnog izbornog povjerenstva u „Narodnim novinama“ u povodu okončanja postupka pravne zaštite na lokalnom referendumu cjelokupni postupak lokalnog referenduma smatra se okončanim. Obje te odluke imaju pravno značenje jer od njihove objave počinju teći rokovi za provedbu odluke donesene na referendumu.

Uz članak 164.

U ovom se članku propisuju rokovi u kojima nije dopušteno ponovo zatražiti raspisivanje državnog, odnosno lokalnog referenduma o istom predmetu, odnosno pitanju o kojem su se birači već izjasnili na referendumu tako što su odbacili referendumsko pitanje, odnosno glasali protiv referenduskog pitanja. Ovdje je, dakle, riječ o pravnim posljedicama tzv. neuspjelog referenduma.

Stavak 1. uređuje pravne posljedice neuspjelog državnog referenduma, a polazi od razlikovanja predmeta odlučivanja na referendumu. Prvo, ako su birači na državnom referendumu odbacili referendumsko pitanje koje se odnosilo na prijedlog promjene pojedine odredbe ili pojedinih odredaba Ustava, odnosno na prijedlog dopune Ustava novom odredbom ili novim odredbama, o tim odredbama Ustava nije dopušteno ponovo zatražiti raspisivanje državnog referenduma prije proteka četiri godine od dana održavanja neuspjelog državnog referenduma. Drugo, ako su birači na državnom referendumu odbacili referendumsko pitanje koje se odnosilo na prijedlog izmjene pojedine odredbe ili pojedinih odredaba zakona ili drugog akta, na prijedlog dopune zakona ili drugog akta novom odredbom ili novim odredbama, odnosno na prijedlog novoga Zakona ili na uređenje kakvog drugog pitanja u skladu s odredbama ovoga Zakona, o tim odredbama, odnosno aktima nije dopušteno ponovo zatražiti raspisivanje državnog referenduma prije proteka tri godine od dana održavanja neuspjelog referenduma. Pri određivanju navedenih rokova uvažena su iskustva drugih zemalja. Tako se, primjerice, neuspjeli talijanski referendum za ukidanje zakona ne može o istoj normi raspisati sljedećih pet godina, dok je u Slovačkoj taj rok tri godine.

Stavak 2. uređuje pravne posljedice neuspjelog lokalnog referenduma. Za neuspjeli lokalni referendum propisan je kraći rok. Ako su birači u određenoj lokalnoj jedinici na lokalnom referendumu odbacili referendumsko pitanje o određenom predmetu, o tom istom predmetu nije dopušteno ponovo zatražiti raspisivanje lokalnog referenduma u toj lokalnoj jedinici prije proteka dvije godine od dana njegova održavanja.

Uz članak 165.

Ovim člankom uređuje se pružanje stručne pomoći javnopravnih tijela za provedbu referenduma te osiguranje prostora i tehničkih uvjeta za provedbu referenduma.

Uz članak 166.

Ovim člankom utvrđeno je da će ministar nadležan za poslove opće uprave u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga Zakona donijeti pravilnik kojim će propisati sadržaj, način objave podataka, oblik te način vođenja Evidencije referenduskih inicijativa.

Uz članak 167.

Ovim člankom propisano je da će Hrvatski sabor uskladiti Poslovnik s odredbama ovoga Zakona u roku od šest mjeseci od dana njegova stupanja na snagu.

Uz članak 168.

Ovim člankom propisano je da će općine i gradovi donijeti odluku o mjestima za prikupljanje potpisa birača u roku od šest mjeseci od dana njegova stupanja na snagu. Također je propisano da će predstavnička tijela lokalnih jedinica uskladiti statute i druge opće akte s odredbama ovoga Zakona u roku od šest mjeseci od dana njegova stupanja na snagu.

Uz članak 169.

Ovim člankom propisano je da se odredbe ovoga Zakona ne odnose na državne, lokalne i savjetodavne referendume koji su raspisani prije stupanja na snagu ovoga Zakona nego se primjenjuje se važeći Zakon.

Uz članak 170.

Ovim člankom propisano je da stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave i članak 24.a Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi.

Uz članak 171.

Ovim člankom propisano je stupanje na snagu ovoga Zakona. Predviđeno je redovno vakacijsko razdoblje, tako da Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Narodnim novinama“.

III. OCJENA I IZVORI POTREBNIH SREDSTAVA ZA PROVOĐENJE ZAKONA

Specifičnost je provedbe ovoga Zakona u tome što tijekom jedne proračunske godine taj Zakon uopće ne mora biti, ali i može biti u primjeni jednom ili više puta. Riječ je o neizvjesnosti koja se po prirodi stvari vezuje uz njegov predmet uređenja pa je i planiranje troškova provedbe referenduma neizvjesno.

Sukladno tome, za provedbu Zakona potrebno je osigurati sredstva u državnom proračunu Republike Hrvatske potrebna za izvršenje zakonskih obveza nadležnih upravnih tijela, Državnog izbornog povjerenstva i drugih tijela za provedbu državnih, lokalnih i savjetodavnih referenduma u skladu s odredbama ovoga Zakona. Nadalje, potrebno je osigurati sredstva za provjeru broja pravovaljanih potpisa birača, usluge razvoja i udomljavanja Evidencije referendumskih inicijativa, za usluge informatičke podrške provedbe referenduma i druge materijalne troškove te unapređenje informacijskog sustava za nadzor financiranja.

S tim u vezi, sredstva potrebna za provedbu ovoga Zakona u iznosu od 780.000,00 kuna osigurat će se u okviru limita ukupnih rashoda Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2022. godinu te projekcijama za 2023. i 2024. godinu u iznosu od 497.000,00 kuna.

IV. RAZLIKE IZMEĐU RJEŠENJA KOJA SE PREDLAŽU KONAČNIM PRIJEDLOGOM ZAKONA U ODNOSU NA RJEŠENJA IZ PRIJEDLOGA ZAKONA

Na 8. sjednici Hrvatskoga sabora, održanoj 1. listopada 2021. donesen je zaključak da se prihvaća Prijedlog zakona te su predlagatelju radi pripreme Konačnog prijedloga zakona upućene sve primjedbe, prijedlozi i mišljenja iznesena u raspravi.

Sukladno primjedbama Odbora za zakonodavstvo dorađen je pravno i nomotehnički izričaj odredbi članaka 1., 4., 5., 8., 11., 14., 16., 25., 29., 35., 36., 44., 45., 67., 76., 78., 81., 85., 97., 99., 106., 113., 115., 122., 123., 127. 129., 131., 132., 157., 163., 164. i 169. Konačnog prijedloga zakona.

Sukladno primjedbama Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav brisana je odredba članka 15. Prijedloga zakona budući da Odbor smatra da je riječ o ustavnoj materiji. Nadalje, iz članka 29. stavka 7. brisano je pozivanje na Poslovnik Hrvatskoga sabora jer nije prihvatljivo predloženim Zakonom mijenjati odredbe drugih akata.

Slijedom primjedbi Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav kao i prijedloga zastupnika, u replikama ili pojedinačnim raspravama, Branka Bačića, Josipa Borića, Mire Bulja, Nikole Grmoje, Nikole Mažar, Vesne Nađ, Nine Raspudića, Urše Raukar-Gamulin te zastupnika koji su govorili ispred klubova: HDZ-a, Mosta, zeleno-lijevog bloka i SDP-a smanjen je broj potrebnih potpisa birača za raspisivanje lokalnog referenduma, odnosno stupnjevan je ovisno o broju stanovnika lokalne jedinice. Pri stupnjevanju predlagatelj se djelomično vodio kriterijima prema kojima se određuje pravo na zamjenika općinskog načelnika ili gradonačelnika ovisno o broju stanovnika (članak 41. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi).

Tijekom rasprave na sjednici Hrvatskoga sabora zastupnici Nino Raspudić i Marija Selak Raspudić ispred Kluba zastupnika Mosta su u svojim izlaganjima doveli u pitanje legitimitet protureferendumske odbora s obzirom na predloženi broj potpisa od jedan posto koji trebaju prikupiti te istaknuli da bi protureferendumski odbor trebao prikupiti pola potpisa koje prikuplja referendumska inicijativa. Imajući u vidu rečene primjedbe i prijedloge, odredba članka 49. stavka 4. Prijedloga zakona koja je glasila: „Odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative može se osnovati ako njegovo osnivanje svojim potpisom podrži najmanje jedan posto birača s područja za koje se referendum raspisuje. Ako jedan posto birača predstavlja više od 5.000 birača, smatra se da je pretpostavka za osnivanje odbora ispunjena kad se prikupi najmanje 5.000 pravovaljanih potpisa birača podupiratelja.“ je izmijenjena te prema Konačnom prijedlogu zakona predmetna odredba glasi: „Odbor zagovornika odnosno protivnika inicijative može se osnovati ako njegovo osnivanje svojim potpisom podrži najmanje pet posto birača.“. Radi jasnoće i otklanjanja mogućih poteškoća u provedbi, a s obzirom na mogućnost osnivanja više odbora zagovornika odnosno protivnika inicijative, odredba stavka 5. članka 49. Prijedloga zakona je brisana te je sukladno tome odredba stavka 8. odgovarajuće prilagođena. Nadalje, na prijedlog DIP-a, precizirane su odredbe stavaka 6. i 7. članka 49. Konačnog prijedloga zakona propisivanjem rokova.

Također, temeljem mišljenja nadležnih tijela učinjene su sljedeće izmjene:

Slijedom primjedbi DIP-a, odredba članka 27. stavka 4. je dodatno precizirana. Odredbe članka 28. stavaka 3. i 4. Konačnog prijedloga zakona su dorađene radi jasnoće te je

dopunjeno obrazloženje uz predmetne odredbe. Nadalje, u članku 34. stavku 3. propisan je način dostave.

Odredba članka 45. Konačnog prijedloga dopunjena je stavcima kojima se uređuje odgađanje raspisivanja državnog referenduma, odnosno održavanje već raspisanog referenduma ako nastupe posebne okolnosti koje podrazumijevaju događaj ili određeno stanje koje se nije moglo predvidjeti i na koje se nije moglo utjecati, a koje trenutačno ugrožava pravni poredak, život, zdravlje ili sigurnost stanovništva te imovinu veće vrijednosti. Slične odredbe već postoje u pojedinim izbornim zakonima (članak 6. Zakona o lokalnim izborima).

Odredbe članka 55. Konačnog prijedloga zakona su dodatno precizirane u smislu ovlasti DIP-a, a odredba članka 58. stavka 3. Prijedloga zakona je brisana kao suvišna.

Sukladno mišljenju Ministarstva unutarnjih poslova, dorađena je odredba članka 76. stavka 4. Konačnog prijedloga zakona.

Odredba članka 85. stavka 3. je dopunjena riječju: „svi“ slijedom prijedloga DIP-a, a odredbe članaka 99. stavka 2., 102. stavka 2. i 151. stavka 4. riječju: „isteka“.

Odredba članka 92. stavka 1. Konačnog prijedloga zakona je izričajno dorađena.

Odredba članka 97. stavka 2. je dopunjena radi jasnoće dodavanjem naziva zahtjeva.

Odredbe članka 102. stavka 2. i članka 151. stavka 3. su izričajno usklađene s odredbama Ustavnog zakona od Ustavnom sudu.

Odredba članka 129. stavka 3. je dodatno precizirana u smislu računanja roka.

Članak 156. Konačnog prijedloga zakona je dopunjen stavkom 2. kojim je propisano da odluka o raspisivanju savjetodavnog referenduma pored podataka iz članka 45. stavka 1. Zakona sadrži i naznaku područja za koje se raspisuje savjetodavni referendum. Budući da se savjetodavni referendum može raspisati i za određeno područje, smatra se da ova odredba pridonosi boljem informiranju birača.

V. PRIJEDLOZI I MIŠLJENJA DANI NA PRIJEDLOG ZAKONA KOJE PREDLAGATELJ NIJE PRIHVATIO

Uvodno se ističe da su u okviru rasprave na radnim tijelima Hrvatskoga sabora te na sjednici Hrvatskoga sabora, a u kontekstu cjelovitog uređenja instituta referenduma, izneseni prijedlozi vezani uz izmjene Ustavnog zakona i Ustava. Tako su izneseni prijedlozi da se Ustavni zakon mijenja na način da se propiše da Ustavni sud ocjenjuje dopuštenost referenduskog pitanja prije prikupljanja potpisa birača. Vezano uz promjene Ustava, prijedlozi su se u bitnome odnosili na smanjenje potrebnog broja potpisa birača za raspisivanje državnog referenduma, utvrđivanje ograničenja referenduskih pitanja te uvođenje kvoruma odlučivanja na državnom referendumu. Budući da je riječ o pitanjima koja nije dopušteno uređivati Zakonom o referendumu, ista se ovdje neće posebno navoditi.

U izvješćima Odbora za zakonodavstvo i Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav navedene su određene primjedbe i prijedlozi koje predlagatelj nije u mogućnosti prihvatiti iz sljedećih razloga:

U odnosu na primjedbu Odbora za zakonodavstvo prema kojoj svi članci ne moraju imati naslov, ali da ako ga ima jedan onda ga moraju svi imati, ističe se da članci predloženog Zakona nemaju naslove. Radi jasnijeg razlikovanja, a s obzirom da su u Prijedlogu zakona nazivi odjeljaka pisani malim slovima, u Konačnom prijedlogu zakona nazivi strukturnih cjelina pisani su velikim slovima. Vezano uz naziv poglavlja iznad članka 159., ističe se da se u poglavlju uređuje širi sadržaj od održavanja više referenduma istodobno pa je stoga zadržan naziv iz Prijedloga zakona.

U odnosu na primjedbu Odbora za zakonodavstvo uz:

- Članak 7. prema kojoj sadržaj odredbe stavka 1. članka 7. Prijedloga zakona treba staviti kao odredbu stavka 4., (u pretpostavku da se mislilo na članak 4., a ne stavak 4.) ističe se da se odredba članka 7. stavka 1. odnosi samo na državni referendum, dok su odredbe članka 4. opće odredbe. Tako je primjerice u članku 126. propisano koji birači imaju pravo odlučivati na lokalnom referendumu.
- Članak 24. prema kojoj sadržaj članka 24. sadržajno treba staviti iza članka 25., ukazuje se da sadržaj odredbi prati logički slijed. Prvo se propisuju pravila o trajanju izjašnjavanja birača te trajanju razdoblja prikupljanja potpisa birača i pripremnih radnji, a potom što treba sadržavati neka pojedinačna odluka da se pristupi izjašnjavanju birača.
- Članak 41. prema kojoj je u stavku 2. članka 41. potrebno navesti kako se radi o „proteku roka za izjašnjavanje iz članka 40. ovoga Zakona“, ističe se da se protek roka za izjašnjavanje odnosi na rok od 30 dana iz stavka 1. članka 41. Prijedloga zakona. Radi otklanjanja nejasnoća i dvojbi, odredbe članka 41. su preformulirane.
- Članak 51. u kojoj se ukazuje da u stavku 4. članka 51. nije propisano u kojem će se roku donijeti rješenje, napominje se da je Zakon o općem upravom postupku opći postupovni zakon i da pravila postupka pa tako ni rokove za donošenje rješenja nije potrebno prepisivati u posebne zakone.
- Članak 99. prema kojoj je u stavku 2. riječ: „prispjeti“ potrebno zamijeniti riječima: „se dostaviti“, ističe se da je riječ „prispjeti“ korištena radi jasnoće u smislu da prigovor mora biti zaprimljen u Državnom izbornom povjerenstvu. Izraz „prispjeti“ se inače koristi u izbornom zakonodavstvu (primjerice, u članku 95. Zakona o izboru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina).
- Članak 127. prema kojoj je točku 2. u stavku 3. potrebno brisati, ukazuje se da se točkom 2. uređuje obveza usklađivanja akata lokalne jedinice s kasnije donesenim zakonima ili drugim aktima više pravne snage neovisno jesu li oni doneseni u redovnoj proceduri ili na lokalnom referendumu. Primjerice, obveza usklađivanja statuta lokalne jedinice s izmjenama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi u tim Zakonom propisanom roku. Sukladno prijedlogu Odbora za zakonodavstvo, točka 1. stavka 3. članka 127. u Konačnom prijedlogu zakona je brisana.
- Članak 161. prema kojoj se u stavku 3. radi se o referenduskim aktivnostima (ne „državnom referendumu“), ukazuje se da se u stavku 3. govori o nastavku državnog referenduma, a dio kojeg su i njegove referendumske aktivnosti, kao što se u stavku 4. istog članka govori o nastavku lokalnog referenduma.
- Članak 163. prema kojoj su riječi: „stavaka 1. i 2.“ suvišne, ističe se da je u članku 163. riječ o alternativu (stavka 1. ili 2.). Stavak 1. se odnosi na državni referendum, a stavak 2. na lokalni referendum.

U odnosu na prijedloge iznesene na sjednici Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav da se propišu odredbe koje se odnose na bolju informiranost građana o referendumskom pitanju, ističe se da je niz odredbi usmjereno na informiranost građana (članak 18. – obrazloženje referendumskog pitanja, članak 25. – obaveza odluke da se pristupi izjašnjavaanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma u dnevnom tisku ili drugim sredstvima javnog priopćavanja, članci 42. i 43. – mogućnost iznošenja stajališta o referendumskom pitanju, odredbe poglavlja V. *REFERENDUMSKA AKTIVNOST* i dr.).

Vezano uz prijedlog uz članak 24. Prijedloga zakona, da se produži rok od 30 dana za prikupljanje potpisa, predlagatelj smatra da je rok od 30 dana primjeren rok. S tim u vezi se napominje da je većina dosadašnjih narodnih inicijativa, za koje je postojao interes javnosti, prikupila potreban broj potpisa birača za raspisivanje referenduma i u dosadašnjem roku od 15 dana. Tijekom rasprave na sjednici Hrvatskoga sabora, u bitnome istu primjedbu vezanu uz produženje roka za prikupljanje potpisa su istaknuli zastupnici Zlatko Hasanbegović ispred Kluba zastupnika Domovinskog pokreta te Nino Raspudić ispred Kluba zastupnika Mosta.

U odnosu na prijedlog uz članak 23. Prijedloga zakona, da se preispita ovlast Državnog izbornog povjerenstva Republike Hrvatske da ispituje ispunjava li referendumsko pitanje formalnopravne zahtjeve iz članaka 16. do 18. Prijedloga zakona, ističe se da je odredba odgovarajuće dorađena radi otklanjanja dvojbi u smislu preklapanja ovlasti. Ovlasti DIP-a ne umanjuju i nikako ne zamjenjuju nadležnost i ovlasti Ustavnog suda. Riječ je ispitivanju usklađenosti formulacije referendumskog pitanja, koja će doprinijeti kvaliteti i standardizaciji referendumskih pitanja, a može se promatrati i kao stručna pomoć organizacijskom odboru u oblikovanju referendumskih pitanja. Pri ocjeni opravdanosti svrhe ovog pravnog rješenja kao i eventualnom propitivanju kompetencija DIP-a, treba imati u vidu status DIP-a kao neovisnog državnog tijela te sastav DIP-a. Predsjednik DIP-a je predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske po položaju. Nadalje, dva potpredsjednika bira opća sjednica Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz reda sudaca tog suda, a na prijedlog predsjednika Vrhovnog suda. Za potpredsjednika koji nije iz reda sudaca i člana DIP-a može biti izabran državljanin Republike Hrvatske, s prebivalištem na području Republike Hrvatske, koji ima opće biračko pravo, diplomirani je pravnik, ima 10 godina radnog iskustva u struci, poznaje politički i izborni sustav i nije član niti jedne političke stranke. Nastavno navedenom, dodatno se upućuje i na obrazloženje uz članak 23. Konačnog prijedloga zakona.

Nadalje, vezano uz prijedlog iznesen na sjednici Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav da se preispitaju odredbe koje se odnose na mogućnost izjašnjavaanja birača koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, upućuje se na obrazloženje uz članak 14. Konačnog prijedloga zakona u kojemu se među ostalim navodi: „Na pitanje o tome tko ima pravo svojim potpisom zatražiti raspisivanje referenduma, Ustavni sud odgovorio je „da svaki birač u smislu članka 45. Ustava (to jest svaki punoljetni hrvatski državljanin bez obzira na prebivalište) koji se u dane prikupljanja potpisa nalazi ili se zatekne na području Republike Hrvatske ima pravo dati svoj potpis na inicijativu za raspisivanje referenduma, jer na taj način izražava svoju pravno relevantnu volju da Hrvatski sabor raspiše referendum s predloženim referendumskim pitanjem (što ne mora značiti da se taj birač slaže s predloženim referendumskim pitanjem i da ga podržava, a ni da je predloženo pitanje u skladu s Ustavom). Pravo birača da svojim potpisom zatraži raspisivanje referenduma ne ovisi, dakle, ni o kakvim drugim pretpostavkama (prebivalištu, važećoj osobnoj iskaznici, činjenici da stvarno ne živi na području Republike Hrvatske, i sl.), osim o pravnoj činjenici da je potpisnik birač (što znači da je upisan u registar birača) i o faktičnoj činjenici da je potpis dao na području

Republike Hrvatske“ (točka 14.). To ujedno znači „da se prikupljanje potpisa može provoditi samo na području Republike Hrvatske“ (točka 15.).“.

U odnosu na izraženo mišljenje na Odboru za Ustav, Poslovnik i politički sustav kako je ovlaštenje Hrvatskoga sabora za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske (članak 35. i 36. Prijedloga), moguće regulirati jedino Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, ukazuje se da se Prijedlogom zakona i ne uređuju ovlasti Ustavnog suda. Takva je mogućnost predviđena člankom 95. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 99/99, 29/02, 49/02 – pročišćeni tekst; dalje: Ustavni zakon), koji glasi: „(1) Na zahtjev Hrvatskoga sabora Ustavni sud će, u slučaju kad deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj zatraži raspisivanje referenduma, utvrditi je li sadržaj referenduskog pitanja u skladu s Ustavom i jesu li ispunjene pretpostavke iz članka 86. stavka 1. do 3. Ustava Republike Hrvatske za njegovo raspisivanje. (2) Odluku iz stavka 1. ovoga članka Ustavni sud će donijeti u roku od 30 dana od dana zaprimanja zahtjeva.“.

Tijekom rasprave o Prijedlogu zakona u Hrvatskome saboru zastupnici su iznijeli sljedeće prijedloge koje predlagatelj nije mogao prihvatiti:

Zastupnica Dalija Orešković u ime Kluba zastupnika Centra i GLAS-a je istaknula da ulogu i ovlasti DIP-a treba dodatno ojačati, primjerice i time da se DIP-u, a ne resornom ministru, dodijeli uloga izrade pratećih pravilnika potrebnih za provedbu ovoga Zakona. Navedeni prijedlog se ne može prihvatiti jer je protivan odredbi članka 28. stavka 1. Zakona o sustavu državne uprave kojom je propisano da provedbene propise donose čelnici tijela državne uprave kada su na to izrijekom zakonom ovlašteni, u granicama dane ovlasti.

Govoreći u ime Kluba zastupnika Mosta Nino Raspudić i završno Marija Selak Raspudić predložili su da se omogući više od dva pitanja na referendumu. U odnosu na navedeni prijedlog, ističe se da je odredbom članka 16. stavka 1. Prijedloga zakona već propisano da se referendumska inicijativa može sastojati od jednog ili više referenduskih pitanja.

Zastupnica Sandra Benčić, govoreći ispred Kluba zastupnika zeleno-lijevog bloka, je komentirala da se u članku 14. Zakona predviđa utvrđivanje broja birača od strane ministarstva rješenjem koje se dostavlja DIP-u, ali da ne piše koja je mogućnost ulaganja pravnog lijeka protiv takvog rješenja i da li uopće postoji pravni lijek. U odnosu na navedeni komentar, ističe se da rješenje kojim se utvrđuje ukupan broj birača upisanih u evidenciju birača s prebivalištem u Republici Hrvatskoj nije upravni akt. Riječ je o aktu uprave u kojem se navode podaci iz službene evidencije – registra birača. Isto tako se prije izbora donosi rješenje o zaključivanju popisa birača sukladno odredbama Zakona o registru birača.

Zastupnik Zlatko Hasanbegović, ispred Kluba zastupnika Domovinskog pokreta, je istaknuo da se restriktivno propisuje pretpostavka za osnivanje organizacijskog odbora te da se treba omogućiti da se konačna razrada referendumske inicijative može dovršiti i nakon njegova osnutka. Vezano uz navedeno, ukazuje se da je člankom 22. Prijedloga zakona precizno definirano koji se podaci mogu mijenjati nakon upisa narodne inicijative u Evidenciju. Nakon upisa u Evidenciju ne može se mijenjati referenduskopitanje. Referenduskopitanje se može mijenjati tijekom trajanja postupka upisa u Evidenciju, a u skladu s odredbama članka 23. Prijedloga zakona. Smatramo da navedene odredbe nisu restriktivne nego pridonose točnom, pouzdanom i pravovremenom obavješćivanju građana o sadržaju referenduskog pitanja.

Zastupnik Nino Raspudić je ukazao da je lijepo da je 15 dana naizgled povećano na 30 za prikupljanje potpisa, ali da je i to premalo između ostalog zato jer se onda skraćuje vrijeme za obradu i predaju prikupljenih potpisa i ostalog materijala te je stoga predložio produženje roka pripreme potpisa za predaju. Produženje roka pripreme potpisa za predaju zatražila je i zastupnica Marija Selak Raspudić. U odnosu na navedene prijedloge, ukazuje se da se ne može govoriti o skraćivanju roka za obradu i predaju prikupljenih potpisa jer važećim Zakonom o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave nije propisan nikakav rok. Rok za pripremu i predaju potpisnih lista od deset dana smatra se primjerenim. Riječ je o aktivnostima tehničke naravi koje organizacijski odbor treba koordinirati. Prijedlogom zakona se ne postavljaju nikakve prepreke da se određene aktivnosti ili radnje obavljaju paralelno i/ili sukcesivno. Skupljanje potpisnih lista dio je planiranja i organiziranja svake referendumske inicijative pa organizator s njima mora računati.

Zastupnici ispred klubova SDP-a, Mosta, Domovinskog pokreta, HSLS-a i reformista, Hrvatski suverenista te u pojedinačnim raspravama ili replikama zastupnici Nikola Grmoja, Marko Milanović Litre, Anka Mrak-Taritaš, Dalija Orešković, Katarina Peović, Nino Raspudić, Miroslav Škoro te Vesna Nađ su predlagali da se omogući elektroničko prikupljanje potpisa. Također, neki od zastupnika su u svojim izlaganjima osim elektroničkog prikupljanja potpisa predlagali i omogućavanje elektroničkog glasovanja. Vezano uz elektroničko prikupljanje potpisa, ukazuje se da je člankom 87. stavkom 3. Ustava propisano da će Hrvatski sabor raspisati referendum u skladu sa zakonom „ako to zatraži deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj.“ Ustavni sud je protumačio da ta ustavna odredba propisuje teritorijalni princip, što znači da birač mora biti na teritoriju Republike Hrvatske kad daje potpis. To je jasno utvrđeno u Odluci Ustavnog suda broj: U-VIIR-7346/2014 od 10. prosinca 2014. (Narodne novine, br. 156/14) u kojoj se navodi „da svaki birač u smislu članka 45. Ustava (to jest svaki punoljetni hrvatski državljanin bez obzira na prebivalište) koji se u dane prikupljanja potpisa nalazi ili se zatekne na području Republike Hrvatske ima pravo dati svoj potpis na inicijativu za raspisivanje referenduma, jer na taj način izražava svoju pravno relevantnu volju da Hrvatski sabor raspiše referendum s predloženim referenduskim pitanjem (što ne mora značiti da se taj birač slaže s predloženim referenduskim pitanjem i da ga podržava). Pravo birača da svojim potpisom zatraži raspisivanje referenduma ne ovisi, dakle, ni o kakvim drugim pretpostavkama (prebivalištu, važećoj osobnoj iskaznici, činjenici da stvarno ne živi na području Republike Hrvatske, i sl.), osim o pravnoj činjenici da je potpisnik birač (što znači da je upisan u registar birača) i o faktičnoj činjenici da je potpis dao na području Republike Hrvatske“ (točka 14.). To ujedno znači „da se prikupljanje potpisa može provoditi samo na području Republike Hrvatske“ (točka 15.). Poštujući navedeni ustavni okvir, člankom 26. Prijedloga zakona propisano je da se prikupljanje potpisa birača provodi na području Republike Hrvatske. Prijedlog da se omogući prikupljanje potpisa za raspisivanje referenduma putem Interneta ovisi o tome je li na taj način moguće provesti ustavni zahtjev teritorijalnosti. Nadalje prijedlog da se omogući prikupljanje potpisa za raspisivanje referenduma putem Interneta ovisi o tome osigurava li takav način prikupljanja potpisa pretpostavke sigurnosti, transparentnosti, povjerenja, pouzdanosti i dostupnosti kao i automatske provjere potpisa. Kod takvog načina provjere pravovaljanosti potpisa birača ne bi bili mogući promatrači koji su se predstavljali kao bitan faktor uspostavljanja povjerenja i transparentnosti. Također, prikupljanje potpisa na za to određenim javnim površinama pridonosi vidljivosti referendumske inicijative i neposrednosti komunikacije s građanima.

Nastavno na prethodno rečeno, a u odnosu na prijedlog zastupnice Barbare Vupora Antolić da se elektroničko prikupljanje potpisa omogući kada je riječ o lokalnim inicijativama, ističe se da su zahtjevi sigurnosti, transparentnosti, povjerenja, pouzdanosti i dostupnosti jednaki neovisno o tome je li riječ o državnom ili lokalnom referendumu, a i ne treba time implicirati da se na lokalnom referendumu postavljaju manje važna pitanja.

Vežano uz mogućnost elektroničkog glasovanja skreće se pozornost da je odredbama članka 45. Ustava propisano da pojedine kategorije hrvatskih državljana birača kao što su primjerice birači koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj mogu svoje biračko pravo pa tako i pravo odlučivanja na državnom referendumu ostvariti samo u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske u inozemstvu.

Nadalje, što se tiče pitanja sigurnosti elektroničkog glasovanja pa u tom smislu i elektroničkog prikupljanja potpisa, kojemu se u pojedinim raspravama pristupa lakonski te se uspoređuje s nekim drugim poslovima gdje postoje procedure naknadne administrativne provjere (popis stanovništva) ili mjere osiguranja (bankarsko poslovanje), upućuje se na primjer Švicarske koja je 2000. godine započela s projektom elektroničkog glasovanja pod geslom „sigurnost prije brzine“ uz napomenu da još uvijek u Švicarskoj nije uvedeno elektroničko glasanje. Eksperimente s elektroničkim glasovanjem provodile su primjerice i Francuska i Velika Britanija, ali su odustale od tog oblika glasanja, uglavnom iz sigurnosnih razloga. (o tome više: Manojlović Toman, R. (2021) *Referendum i neposredna demokracija u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za javnu upravu).

Iz poredbene prakse je poznato da niz država članica Europske unije razmatra informatizaciju i digitalizaciju dijelova izbornih i referendumskih procesa, međutim, svi se suočavaju s istim pitanjima standardizacije informatičkih rješenja, intelektualnog vlasništva, interoperabilnosti, kontrole i transparentnosti, a prije svega pitanjima sigurnosti. Trenutno samo jedna država članica Europske unije omogućava elektroničko glasovanje, a to je Estonija. Naime, riječ je o kritičnoj infrastrukturi i za pretpostaviti je da će se digitalnom transformacijom javne uprave u cjelini, u konačnici pribjeći i digitalizaciji ovih procesa, međutim, procjena je da u ovom trenutku nismo na toj razini i da to nije moguće uspostaviti do nekog sljedećeg referenduma, za koji je neizvjesno hoće li se dogoditi za tri mjeseca ili tri godine od stupanja na snagu ovog Zakona. Kad se za to ispune uvjeti, pristupiti će se prilagodbi pravnog okvira.

Vežano uz mjesta za prikupljanje potpisa, tijekom rasprave na sjednici Hrvatskoga sabora su zastupnici Zlatko Hasanbegović, Nino Raspudić, Marija Selak Raspudić i Hrvoje Zekanović predlagali da se propiše da se potpisi mogu prikupljati na bilo kojem mjestu u Republici Hrvatskoj. U odnosu na predmetni prijedlog uvodno se ističe da je važećim Zakonom (članak 8.c) propisano da se izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma može održavati na svakom za to prikladnom mjestu u skladu s odlukom predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave (grada ili općine). Nedovoljna preciznost citirane odredbe dovodila je u prošlosti do određenih problema u praksi. Postoji suglasnost o tome da prikupljanje potpisa mora biti jasno i detaljno uređeno kako bi se spriječili dosad uočeni problemi u praksi. Blanketno zakonsko dopuštenje da se potpisi prikupljaju bilo gdje na javnim površinama moglo bi izazvati probleme u praksi u slučaju istovremenog održavanja nekih drugih događaja na istoj javnoj površini ili prikupljanja potpisa za više različitih, ponekad možda i oprečnih, referendumskih inicijativa.

Zastupnica Urša Raukar-Gamulin je predložila brisanje odredbe stavka 10. članka 26. Prijedloga zakona kojom je propisano da organizacijski odbor vodi popis osoba koje su

prikupljale potpise po pojedinim mjestima za prikupljanje potpisa i da bi za to trebao biti odgovoran organizacijski odbor. Nastavno na navedeno zastupnica Dalija Orešković je istaknula da to nije loša odredba i da država treba imati kontrolu nad tim tko je potpise prikupljao jer da su svi svjesni činjenica da nema političke stranke i nema kandidata koji igrom slučaja nije imao nepostojeće osobe na svojim listama. Povezano s time zastupnica, Dalija Orešković je naglasila da upravo zbog navedenoga, a kako se to ne bi više događalo, zagovara sustav elektronskog odnosno davanja mogućnosti da se potpisi pored ovog pismenog puta prikupljaju i elektronički. U odnosu na komentare uvaženih zastupnica, ističe se da je vođenje popisa osoba koje su prikupljale potpise po pojedinim mjestima nužno u slučaju potrebe provjere pravilnosti i transparentnosti prikupljanja potpisa. Neovisno o navedenoj odredbi, pretpostavka je da i inače organizaciji odbor organizira i raspoređuje i zna tko će na kojemu mjestu prikupljati potpise i od koga preuzima popunjene potpisne liste pa formalno uređenje navedenog procesa ne predstavlja dodatni posao.

U odnosu na primjedbu zastupnika Zlatka Hasanbegovića prema kojemu je članak 28. Prijedloga zakona, a koji sadrži odredbe o podacima koji se unose u popisnu listu, što uključuje i OIB, u suprotnosti s izbornim zakonodavstvom, tj. pravilima DIP-a koji kod prikupljanja potpisa za izborne kandidature traži samo broj osobne iskaznice. Osim što je riječ o različitim procesima i različitim pravnim institutima, skreće se pozornost uvaženom zastupniku da svi birači koji imaju pravo dati potpis nemaju i ne moraju imati hrvatsku osobnu iskaznicu. Primjerice, hrvatski državljanin koji živi u Kanadi, a zatekne se na području Republike Hrvatske za vrijeme prikupljanja potpisa, može dati svoj potpis, a ne mora imati hrvatsku osobnu iskaznicu, ali ima domovnicu koja sadrži OIB i upisan je u registar birača. Nadalje, OIB je već dugo godina u uporabi i nije jasno zašto se ne bi koristio jedinstveni identifikator. Brojevi na osobnoj iskaznici su promjenjivi.

Vežano uz podatke koje se prikupljaju, zastupnik Nino Raspudić je predložio da je potrebno pojednostaviti proceduru prikupljanja potpisa jer se ni za jednu drugu vrstu izbora ne traži da se evidentira mjesto i datum kad je uzet potpis i slično. U odnosu na navedeni prijedlog se ističe da se prema članku 28. Prijedlogu zakona prikupljaju podaci o imenu i prezimenu, OIB-u i vlastoručni potpis. Datum se ne prikuplja od birača.

U odnosu na prijedlog zastupnice Urše Raukar-Gamulin da se matičnom radnom tijelu Hrvatskoga sabora stavi obaveza da je dužan na predstavljanje referenduskog pitanja pozvati i inicijatore kao i protivnike inicijative, ističe se da se nema zapreke da se to uredi Poslovníkom Hrvatskoga sabora.

Zastupnik Zlatko Hasanbegović je predložio da bi bilo svrhovito omogućiti utvrđivanje broja pravovaljanih potpisa i nižim izbornim povjerenstvima, što bi ubrzalo postupak. Vežano uz navedeni prijedlog se ističe da nije jasno koja bi to niža izborna povjerenstva bila budući da se povjerenstva za provedbu referenduma imenuju tek nakon objave odluke o raspisivanju referenduma. Osim Državnog izbornog povjerenstva ne postoje neka druga stalna niža izborna povjerenstva.

Zastupnica Katarina Peović je predložila da se propiše rok Ustavnom sudu u kojem mora odlučiti o dopuštenosti referenduskog pitanja. U odnosu na predmetni prijedlog, zastupnici se skreće pažnja da je rok od 30 dana propisan Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske i na taj se rok upućuje u članku 36. stavku 2. Prijedloga zakona. Ovim Zakonom nije dopušteno propisivati rokove i poslove Ustavnom sudu.

Zastupnica Katarina Peović nadalje je predložila da se propiše da Hrvatski sabor mora tražiti ocjenu dopuštenosti referendumskog pitanja. I zastupnica Sandra Benčić u završnom izlaganju Kluba je iznijela prijedlog da svaka referendumaska inicijativa koja je usmjerena na izmjenu zakona ili Ustava treba ići na provjeru ustavnosti pitanja, a posebno ona iz glave III. Ustava. U odnosu na navedene prijedloge, smatra se da je rješenje iz članka 36. stavka 1. Prijedloga zakona primjereno. Nema potrebe da se sva pitanja oko kojih nema dvojbi upućuju Ustavnom sudu. Dodatno, vezano uz navedeno se upućuje na priopćenje Ustavnog suda, broj: SuS-1/2013 od 14. studenoga 2013. u kojem je Ustavni sud naveo: "Na temelju članka 125. alineje 9. Ustava i članka 2. stavka 1. u vezi s člankom 87. alinejom 2. Ustavnog zakona, Ustavni sud ima opću ustavnu zadaću jamčiti poštovanje Ustava i nadzirati ustavnost državnog referenduma sve do formalnog okončanja referendumskog postupka. Sukladno tome, nakon što na temelju narodne ustavotvorne inicijative Hrvatski sabor donese odluku o raspisivanju državnog referenduma, a da prije toga nije postupio po članku 95. stavku 1. Ustavnog zakona, Ustavnom sudu ne prestaju opće nadzorne ovlasti nad ustavnošću tako raspisanog referenduma. Međutim, uvažavajući ustavotvornu ulogu Hrvatskoga sabora kao najvišeg zakonodavnog i predstavničkog tijela u državi, Ustavni sud ocjenjuje da se općim nadzornim ovlastima u takvoj situaciji smije koristiti samo iznimno, kad utvrdi takvu formalnu i/ili materijalnu protuustavnost referendumskog pitanja ili tako tešku proceduralnu pogrešku koje prijete narušavanjem strukturalnih obilježja hrvatske ustavne države, to jest njezina ustavnog identiteta, uključujući najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske (članak 1. i članak 3. Ustava).".

U odnosu na komentar zastupnice Urše Raukar-Gamulin prema kojemu Prijedlogom zakona nije predviđen bilo kakav mehanizam u borbi protiv lažnih vijesti se ističe da navedeno nije predmet ovoga Zakona. Pravila o provedbi referendumske aktivnosti uređena su člancima 52. i 53. Konačnog prijedloga zakona.

Zastupnik Zlatko Hasanbegović je u svom izlaganju ispred Kluba zastupnika Domovinskog pokreta predložio da financiranje referenduma treba biti sastavi dio Prijedloga zakona. U odnosu na navedeni prijedlog se ukazuje da je referendumaska aktivnost primarno politička aktivnost te je stoga njezino financiranje, kao posebno pravno pitanje, uređeno zakonom kojim se uređuje financiranje političkih aktivnosti, izborne promidžbe i referenduma.

Zastupnica Marija Selak Raspudić je predložila da se i za dio jedinice lokalne samouprave omogući referendumaska inicijativa. U odnosu na navedeni prijedlog se napominje da predmet referendumskih pitanja mogu biti i prijedlozi općih akata pa bi oni takvim modelom načina promjene mogli izgubiti karakter općih. Primjerice, kad bi s područja jednog grada više naselja išlo svako sa svojim prijedlogom izmjene odluke o komunalnom doprinosu u odnosu na svoje područje, ne bi bilo moguće sustavno ujednačiti kriterije određivanja visine doprinosa. Ako se neko pitanje odnosi samo na stanovnike nekog područja moguće je raspisati savjetodavni referendum (članak 154. Prijedloga zakona). Vezano uz navedeno, a nastavno na komentar zastupnika Gorana Ivanovića prema kojemu bi vijeća mjesnih odbora trebala imati pravo na nekakav referendum, ukazuje se da je člankom 123. stavkom 3. Prijedloga zakona propisano da u općini, gradu i Gradu Zagrebu raspisivanje lokalnog referenduma može predložiti većina vijeća mjesnih odbora, odnosno gradskih četvrti ili gradskih kotareva.

Zastupnica Sandra Benčić u svom govoru ispred Kluba zastupnika zeleno-lijevog bloka izrazila je sumnju u postupanje Visokog upravnog suda u roku od 60 dana (članak 129. Prijedloga zakona) kao i sumnju u postupanje nadležnog ministarstva u slučaju poništenja

odluke ministarstva i postupanje po odluci suda. Nadalje, imenovana zastupnica je predložila da se u procesu ocjene zakonitosti pitanja lokalnog referenduma specificira presumpcija zakonitosti ako ministarstvo ne odgovori u roku od 60 dana kao i da se propiše Visokom upravom sudu poseban ubrzani postupak unutar kojeg moraju ocijeniti. Imajući u vidu navedene sumnje prema kojima se unaprijed pretpostavlja kršenje zakonom određenih rokova od strane Visokog upravnog suda i nadležnog ministarstva, nije jasno istovremeno očekivanje da bi onda još neke dodatne odredbe ta ista tijela poštovala. Nema razloga sumnjati da Visoki upravni sud i nadležno ministarstvo neće odlučiti u roku i sukladno zakonu. Naime, riječ je o manjem broju predmeta te naravi godišnje i nema razloga sumnjati da će Sud prekoračiti rok od 60 dana za odlučivanje kao i nadležno ministarstvo o dopuštenosti pitanja.